

KERTTU KAUNISKANGAS

YLEISLAKKO

1956

KANSANKULTTUURI Oy
HELSINKI

HILJAINEN HELSINKI

— Raitiovaunut eivät kulje. Se on alkanut!

Lehdenjakaja pudotti luukusta lehden — maaliskuun 1 päivän numeron, viimeisen yli kolmeen viikkoon. Lehti kertoi myöhään illalla käydyistä neuvotteluista ja niiden katkeamisesta kello yksi yöllä. Radio oli yöllä kertonut samaa, mutta kaikki eivät jaksaneet valvoa uutista odottamassa. Oli valvottu usein ennen, ja aina se oli päättynyt tiedonantoon viime hetkessä tehdystä sopimuksesta ja lakon peruuttamisesta.

Mutta eipä käynytäkään nyt niin. Raitiovaunujen kolinaa ei aamulla kuulunut. Lakko oli alkanut. Yleislakko, jollaista Suomessa ei ole ollut koko itsenäisyyden aikana, ei sitten vuoden 1917 marraskuun. Aamuhämärissä ajateltiin työläiskodeissa vakavia ajatuksia. Yleislakko on myös suuri poliittinen tapahtuma, maanjäristys, joka voi muutamassa hetkessä siirtää sijoiltaan vaikiintuneita käsityksiä ja menettelytapoja. Harvoin voi kukaan ennalta sanoa, mitä uutta se luo.

Lakko — se tietää sitä, että tili jää tulematta. Säästöjä ei ole, menot on supistettava mahdollisimman pie-

niksi. Mutta kuinka kauan yleislakko voi jatkua? Rautatieliikenne seistä, satamat jähmettyä, kaikki teollisuus pysähtyä? Päivän pari korkeintaan! Sitten jo kiireesti tekevät sopimuksen. Niin että siitä puolesta tuskin on hätää.

Päivän valjettua lähdettiin uteliaina ulos.

Yöllä oli satanut uutta lunta. Aurinko nousi ja puki kaupungin häikäisevään kimallukseen. Lumikinokset olivat ennestäänkin korkeat, kaikkea lunta ei ollut ehditty viedä pois edes suurilta liikekaduilta. Kinosten takana jalkakäytävillä solui eteenpäin katkeamaton ihmisvirta. Lumi hiljensi askelten äänen pehmeäksi suhinaksi, joka heijastui moninkertaisena kaikuna kivimuureista. Ensi kerran kuuli helsinkiläinen tuon äänen, muulloin sen hukuttaa raitiovaunujen, bussien ja kuorma-autojen räminä. Nyt vain harvoin jokin henkilöauto hurautti ohitse. Vuokra-autoasemilla seisojia pitkiä jonoja. Olihan niitä kiireisiä töihinkin menijöitä. Myymälät, ravintolat, elintarviketehtaat, sairaalat, virastot ym. olivat kokonaan tai osaksi lakon ulkopuolella.

Puistoissa aurinko oikein sädehti ja talitiaiset viheltivät titityytään. Vähintään yleislakko kai pitää tulla, ennenkuin helsinkiläinen havaitsee kevättalven ja kaupunkinsa kauneuden! Ei ole aikaa kävelyihin. Mutta nyt oli pakko kävellä, ja oli aikaakin.

Tuli tuttava vastaan. Oli aikaa seisahtua, eikä puheenaihetta tarvitse etsiä, kumpikin paloi halusta kuulla toisen mielipidettä tilanteesta. Miksi se alkoi, mihin se johtaa, kuinka kauan se kestää? Ei se kahden keskustelussa tuntunut oikein pohjia myöten selviävän. Lähdettiin työväentalolle, siellä varmaankin oli väkeä.

Niin kuljeksi mies kaupungilla, mutta mitä teki hänen

vaimonsa? Pyykkituvassa seisojia jo seitsemästä lähtien. Kerrankin ratkesi mukavasti ainainen pyykkihuoli, kun tuli ylimääräinen vapaapäivä. Kuka myöhästyi pyykkituvan varaamisessa, se siivosi, kantoi patjoja parvekkeelle ja nuohosi komeroita. Mutta niin askareihinsa uponnut hän ei ollut, ettei olisi jäänyt portaissa naapurin kanssa juttusille, ja siinä käsiteltiin tilanne joka puolelta.

Sitä käsiteltiin myös myymälöissä. Rahakkaat rouvat hamstrasivat voita ja lihaa jääkaappinsa täyteen ja sitenkin pelkäsivät, että lakko voisi jollakin tavalla häiritä heidän perheittensä mukavaa viihtyisyyttä. Päiviteltiin ja kauhisteltiin: — Ajatella, kun minun mieheni joutui kävelemään virastoon! Työmiehen vaimo osti tavallista, kin vähemmän eikä kauhistellut. Miksipä hän nurisisi, kun kymmenet tuhannet muut työläisperheet olivat nyt täsmälleen samassa asemassa.

Radio kertoi lakon alkamisesta eri puolilla maata. Kaikkialla se oli alkanut, kaikki pyörät seisoivat. Miehiä sävähdytti tunne työväen voimasta. Heidän halveksittujen, huonosti ravittujen käsivarsiensa varassa tämä maa elää.

MIKSI SE ALKOI

Lakkolaisten itsensä mielestä lakon aiheuttajana olivat suuret hinnankorotukset, joita ei suostuttu korvaamaan palkankorotuksilla. SAK:n valtuusto päätti helmikuun 16 päivänä, että on joko alennettava hintoja tai

korotettava palkkoja, ja ellei tähän neuvottelutietä päästä, julistetaan yleislakko.

Vastapuoli ei tyytynyt lakkolaisten yksinkertaiseen selitykseen, vaan keksi lakolle monia — joskus aivan ihmeellisiä — syitä. Niistä kirjoiteltiin lehdissä jälkeinpäin palstakaupalla.

Ruotsalaisen kansanpuolueen edustaja Nils Meinander sanoi eduskunnassa:

”Yleislakon juuret ovat paljon syvemmällä kuin palkkariidassa. Ammattiyhdistysliike on osoittanut tarvetta mahtinsa osoittamiseen, se on tahtonut saada sananvallan yhteiskunnan taloudellisessa politiikassa kokonaisuudessaan, ja mikä pahempaa, se tahtoo sanella ratkaisun. — Jos väkivalloin estetään muita suorittamasta laillisia tehtäviään, merkitsee sellainen haastetta koko yhteiskunnalle.”

Uusi Suomi kirjoitti maaliskuun 23 päivänä:

”Koko sodan jälkeisen ajan SAK on tottunut diktaattorisesti määräämään työmarkkinoilla. SAK on yleislakolla uhkaamalla tottunut saamaan tahtonsa läpi. — Tälläkin kertaa SAK tahtoi näyttää, että mitä se määrää, siihen muiden on alistuttava. Kysymys oli siis SAKn taistelusta oman yksinvaltaisen asemansa säilyttämiseksi. SAK ei tahdo ymmärtää sitä, että järjestyneessä yhteiskunnassa on useampia tasavertaisia osapuolia, joiden on sovittava asioista keskenään ilman, että joku saa yksin häärätä kukkona tunkiolla.

Ei ole vaikea nähdä, että eräs toinenkin tekijä oli mukana yleislakossa. Ensi kesänä pidetään SAKn edustajiston vaali, joissa tavan mukaan käydään katkeraa kamppailua sosialidemokraattien ja kommunistien välillä. SAKn sosialidemokraattinen johto ryhtyi yleis-

lakkoon saadakseen näitä vaaleja silmällä pitäen pisteitä itselleen. Se välitti vähät siitä, että koko yhteiskunta sai maksaa tämän edessä olevan vaalitaistelun kustannukset.”

Näissäkin parissa lausunnossa paljastuu se, miksi työnantajapuoli ei suostunut varsin kohtuulliseen palkan korotusvaatimukseen. Se halusi nujertaa SAKn eli kuten SAKn pääsihteeri Olavi Lindblom kertoi työnantajien puhuneen: ”Nyt pannaan kerran SAK sellaiseen liemeen, että se varmasti lyö päänsä seinään ja tulee sitten palautumaan tämän suomalaisen yhteiskunnan porvarillisesti ajateltuun järjestykseen.”

Jätämme omaan arvoonsa Uuden Suomen ”oivalluksen”, että koko yleislakko muka pantiin pystyyn SAKn sosialidemokraattisten johtajien aseman parantamiseksi SAKn sisäisissä vaaleissa! Lainasimme tämän kohdan sen vuoksi, että se tarjoaa hauskan rinnastuksen Uuden Suomen edellisen päivän pääkirjoitukseen:

”Yleislakko oli hyvin vähän suosittu myös varsinaisen työväestön ja SAKn kannattajajoukkojen omassa piirissä, vaikka armoton järjestökuri ja ’luokkasolidarisuus’ pakottivatkin ammattijärjestön jäsenet siihen mukaan.”

Miten saattoivat SAKn sosialidemokraattiset johtajat hankkia itselleen vaaleja varten suosiota toimenpiteellä, joka oli ”hyvin vähän suosittu” ja pantiin pakolla toimeksi? Sillä aikaa kun lukija sitä miettii, etsimme tosia-aineistoa todistaaksemme väitteemme, että työläiset halusivat vain korvausta hinnankorotuksista, mutta työnantajat tahtoivat nujertaa ammatillisen liikkeen.

SAK oli vuosikausia harjoittanut perin sovinnollista palkkapolitiikkaa. Se suostui linnarauhaan, joka merkitsi palkkojen pysyttämistä ennallaan hintojen noususta huolimatta. Se oli tyytynyt elinkustannusindeksin alentamiseen pisteostojen kautta ja luopunut palkan korotusvaatimuksista, kun luvattiin alentaa muutamien tarvikkeiden hintoja.

Talouselämän johtomiehet puhuivat työntekijöille yhteisvastuusta. Oli pidättäydyttävä, oli uhrauduttava, kestettävä vielä hetkinen — sitten nousisi elintaso.

Ja työntekijät näkivät elintason nousevan — ei tosin omansa, vaan niiden, jotka eivät elä omallaan vaan toisten työllä. Sodan jälkeen, kun oli puutetta tarvikkeista, ero ei pistänyt silmään. Korttiannokset olivat kaikille samat ja se mitä tuli niiden lisäksi pidettiin visusti salassa. Mutta niukkuus muuttui yltäkylläisyydeksi ja johtajat alkoivat kilpailla keskenään siitä, kenellä oli komein auto ja kenen rouvalla kallein turkki. Työntekijä huomasi, että yltäkylläisyyden keskellä hän yksin eli puutteessa. Hän oli uhrautunut, hyödyn siitä korjasivat toiset. "Yhteisvastuu" koskikin vain häntä.

Palkkataso niin ruumiillisen kuin henkisen työn aloilla pysyi ennallaan — jossakin tapahtuneen vähäisen nousun vastapainona oli tason suoranainen lasku toisaalla. Johtajain palkat sen sijaan nousivat nopeasti niin yksityisissä kuin valtion laitoksissa. Johtajathan työnantaja ostaa rahalla — valitettavan usein myös valtion laitosten johtajat! — mutta työläiset pidetään kurissa ja herran nuhteessa muilla keinoin.

Viime vuosina ovat työnantajat huomanneet työvauh-

din kiristämisen erittäin hyväksi keinoksi voittojen lisäämisessä. Ei tarvitse laajentaa tehdasta, ei lisätä eikä parantaa koneita, ei palkata uusia työntekijöitä paitsi pari kellokallea, jotka järjestelivät työmenetelmät niin, että jokaisesta työntekijästä puristetaan viimeinenkin voimanpisara hänen kahdeksan työtuntinsa aikana. Joka tuntee kiinnostusta näihin menetelmiin, voi tutustua niihin jonkin Tehostajan tapaisen aikakauslehden kirjoituksissa. Työläiset pyytävät lisää palkkaa, koska he tekevät enemmän työtä. Johan nyt! Työläisethän saavat palkan kahdeksasta työtunnista. Jos he aikaisemmin ovat käyttäneet ne huonosti, laiskotelleet, niin se on ollut tappioksi työnantajalle ja kansantaloudelle. Tehdessään ahkerasti työtä he vain täyttävät velvollisuutensa. Vai vielä palkankorotusta!

Erään laskelman mukaan on työn voimaperäisyys Suomessa noussut vuosien 1949—54 välillä 170 pisteestä 205 pisteeseen. Kutoma-, metalli-, rakennus- ym. alojen työläiset voivat kertoa, mitä se merkitsee käytännössä. Äärimmäisiä ponnistuksia vaatineen työpäivän jälkeen työläinen tarvitsisi hyvää ruokaa, lepoa ja virkistystä, mutta nykyisillä palkoilla hän ei voi niitä saada.

Joka talvi on kymmeniä tuhansia työläisiä työttöminä — viime ja sitä edellisen talven luvut nousivat virallistekin yli 25.000:n, vaikka kortistojen ulkopuolelle jätetäänkin suuri joukko työttömiä, jotka eivät täytä työttömyysohjeiden ehtoja. Kun työttömyysvakuutusta ei ole, varatöihin pääsy on epävarmaa eikä kuntien sosiaaliseen huoltoon ole paljonkaan turvaamista, olisi työläisen kyettävä tekemään jonkin verran säästöjä työttömyyden varalle. Mutta mitä voi säästää esimerkiksi alempana luetelluista palkoista?

Sosiaalisen Aikakauskirjan (N:o 3—4/1956) julkaisemien tietojen mukaan keskituntipalkat eräillä tärkeimmillä aloilla olivat vuoden 1955 lopussa seuraavat:

Metalliteollisuudessa miehet 188 mk, naiset 129 mk.

Paperi- ja puumassateollisuudessa miehet 185 mk, naiset 124 mk.

Sahoilla miehet 160 mk, naiset 112 mk.

Kutomateollisuudessa miehet 163 mk, naiset 121 mk.

Nahka- ja jalkineteollisuudessa miehet 160 mk, naiset 117 mk.

Lasitehtaissa miehet 186 mk, naiset 103 mk.

Tiedot on saatu työnantajaliitoista, joten ei ole syytä epäillä lukuja liian pieniksi. Tamperelaisten työläisten kertoman mukaan voi jalkinetehtaassa hyvä ammattimies toisinaan saada urakan, jossa voi päästä 250 markan tuntiansioon. Kutomatehtaissa alimmat palkat ennen lakkoa jäivät alle 80 markan, parhaat nousivat 150:een.

Tiedetään tapauksia, jolloin pitkälle erikoistuneet ammattimiehet rakennusosalalla ovat voineet neljän-viiden päivän ajan ansaita noin 500 mk tunnissa. Mutta onpa Helsingissä terveyssiteitä tuottava pieni tehdas, joka maksaa työntekijöilleen 40 mk tunnissa.

TYÖNANTAJIEN OSUUS

"Työnantajien puolesta minun on todettava, että Suomen Työnantajain Keskusliitto oli itse asiassa niiden syiden ulkopuolella, jotka johtivat lakon aloittamiseen", sanoi STKn toimitusjohtaja V. A. M. Karikoski radiopuheessaan maaliskuun 21 päivänä.

Perussyynä lakkoon olivat työläisten riittämättömät palkat. Työnantajat eivät sentään liene aivan "ulkopuolisia" palkoista puhuttaessa. Työntekijäin ammatilliset järjestöt ovat turhaan yrittäneet saada niitä kohoamaan. Työnantajat ovat selittäneet, ettei voida: tuotanto on muutenkin kannattamatonta.

Seuraavassa 23 yhtiön itse antamia ilmoituksia voitoistaan kolmen viimeksi kuluneen vuoden aikana:

	v. 1953	v. 1954	v. 1955
	miljoonaa markkaa		
Tampella	185,2	309,6	350,6
Oy. Billnäs	8,2	9,9	10,0
Oy. Fiskars Ab.	70,9	87,9	90,9
Huhtamäki-Yhtymä ...	43,0	54,5	67,6
Suomen Sokeri	81,4	83,1	86,2
Ph. U. Strengberg & K:ni	33,2	23,3	27,2
Valio	105,7	115,8	118,8
Finlayson-Forssa	111,3	114,9	146,9
Oy. Kyro Ab.	21,0	26,0	25,1
Oy. Kaukas Ab.	15,8	61,4	76,4
Yht. Paperitehtaat Oy. .	5,7	156,1	197,2
Nokia Oy.	88,0	153,1	180,0
Kajaani Oy.	95,6	108,5	141,5
Kymin Oy.	356,6	526,9	617,9
Rauma-Repola Oy.	85,0	96,0	97,3
Oulu Oy.	126,5	150,0	105,8
Pietarsaaren Selluloosa .	5,0	3,0	18,8
Oy. Suomen Trikoo Ab. .	101,5	82,0 ¹⁾	125,0
Vaasan Puuvilla Oy. ...	23,8	28,0	33,0
Yhdistyneet Villatehtaat	42,7	42,4	50,4
Oy. Strömberg Ab.	138,1	234,1	250,9
S. Kaapelitehdas Oy. ...	228,6	215,7	202,4
Oy. G. W. Sohlberg Ab. .	28,3	31,7	38,6

¹⁾ Vuodelta 1954 on Oy. Suomen Trikoo Ab:n voitto 8 kuukauden pituiselta tilikaudelta.

Luettelosta puuttuu Wärtsilä-yhtymä. Se piti yhtiökokouksensa toukokuun lopulla ja ilmoitti vuoden 1955 voitoksi 598.734.848 mk. Lohjan Kalkki Oy., joka myöskään ei esiinny luettelossa, jakoi osakkailleen vuoden 1955 voitosta osinkoa 12 pros. Eräs pieni esimerkki siitä, millaisia kultamunia teollisuus on viime vuosina munnut, on Mannerheimin patsasrahaston ilmoitus, että sen alkuperäinen pääoma 80 miljoonaa markkaa kasvoi "edullisten sijoitusten" kautta kolmessa vuodessa kaksinkertaiseksi eli 160 miljoonaksi.

Teollisuusosakkeiden hinnat nousivat vuoden 1955 aikana keskimäärin 79 prosenttia. Muutamat hinnat nousivat keskimääräistä paljon enemmän, esimerkiksi Tampellan osakkeiden 104 pros. Suomen Pankin pääjohtaja R. von Fieandt sanoi eräässä lausunnossa, että osakkeiden hintojen nousu merkitsee niiden omistajien vastavansuuruista rikastumista ja että jo arvopaperipörssissä noteerattavien osakkeiden omistajat tulivat vuonna 1955 40 miljardia markkaa rikkaammiksi. Osakkeen omistaminen ei ole kovinkaan rasittavaa työtä.

40 miljardia on summa, jonka suuruutta kymmenillä ja sadoilla markoilla askartelemaan tottunut tavallinen ihminen ei ilman muuta tajua. Niinpä tehkäämme se havainnollisemmaksi kuvittelemalla, että se olisi jaettu lakkoavustuksina yleislakkoon osallistuneille 500.000 työntekijälle. Silloin olisi jokainen saanut 80.000 markkaa. Sosiaalisen Aikakauskirjan laskelmien mukaan yleislakkoon kuitenkin osallistui vain 423.000 työntekijää, ja silloin riittää 40 miljardista jokaiselle 94.563 markkaa. Jos taas ajateltaisiin, että summa — 40 miljardia — olisi käytetty 423.000 työntekijän palkankorotukseen vuoden aikana, niin tuntipalkka olisi noussut 39 mar-

kalla 40 pennillä. Lakkolaisten vaatimuksena oli vain 12 markan korotus. Sosiaalinen Aikakauskirja on laskenut, että työntekijät menettivät yleislakossa palkkoja yhteensä 8,8 miljardia markkaa. Neljännellä osalla edellisen vuoden voitostaan osakkeenomistajat olisivat sen kyenneet korvaamaan.

Mutta entäpä jos tämä on vain numeroilla leikkimistä? Onko Suomessa todella kertynyt niin suuria rikkauksia muutamien harvojen teollisuudenharjoittajien käsiin? Kyllä on. Viisituhatta markkaa on niissä piireissä pikkuraha, joka pistetään hovimestarin käteen ravintolasta poistuttaessa. Upouudet autot Helsingin kaduilla todistavat omistajiensa hyvinvointia ja kuvalehdet esittelevät heidän kotejaan, joita rakennettaessa ja sisustettaessa ei ole kysytty, mitä se maksaa.

Mistä nämä suuret voitot sitten tulevat? Osaksi ne tulevat edullisista hintasuhteista ulkomaankaupassa, mutta valtaosaltaan työläisten työstä. Voittoa kapitalistin tietenkin on saatava, muuten hän ei harjoita tuotantoa. Mutta kun hän saa paljon voittoa, voisi odottaa hänen maksavan työläisille sen verran palkkaa, että tämä tulisi kohtuullisesti toimeen.

HINTOJEN NOUSUT

Eduskunnan porvarillinen enemmistö kumosi joulukuussa 1955 valtalain. Se merkitsi hintojen ja palkkojen säännöstelyn päättymistä. Teollisuuden ja kaupan harjoittajat saivat vaivoin pidätellyksi riemuaan, se pulpah-

teli näkyviin lehdistönkin palstoilla. Hufvudstadsbladet kirjoitti: "Vuotta, jonka juuri olemme jättäneet taaksemme, voidaan monessakin mielessä pitää kohtalaisen hyvänä vuotena. Taloudellinen aktiviteetti on jatkuvasti noussut, sekä vienti että tuonti nousevat arvoihin, jotka lähenevät Korean konjunktuurien ennätyksiä. — Meillä on siis syytä olla melko tyytyväisiä menneen vuoden taloudelliseen tulostaseeseen. — Ensimmäiseksi plussatilille voidaan merkitä vapautuminen pula-ajan säännöstelyn viimeisistä sitkeähenkisistä rippeistä. Valtalain kumoutuminen, hinta- ja palkkasäännöstelyn poistaminen ja järkeytyminen kysymyksen ollessa indeksijärjestelmän autuaaksi tekevästä voimista, pyrittäessä irti puoluepoliittisen säännöstelyn suosta kohti vapaata markkinataloutta, jossa taloudelliset voimat saavat vapaasti harjoittaa puhdistavaa vaikutustaan."

Työväen piireissä oltiin huolestuneita. Suomen Sosialidemokraatti kirjoitti vuoden 1956 ensimmäisessä numerossaan: "Työntekijäin ainoana turvana palkkamarkkinoilla on tämän jälkeen vain jäsenrikas ja voimakas ammattiyhdistysliike. Ja lähinnä vain se voi muodostaa myös tehokkaimman sulun niiden piirien pyrkimysten tielle, jotka hinnankorotuksin tahtoisivat suorittaa tulonsiirtoja palkansaajilta muille yhteiskuntaluokille."

Työkansan Sanomat kirjoitti samaan aikaan:

"Eduskunnan porvarillisten edustajien ja heidän kannattajiensa menettely, heidän hyväksyessään eräistä valtalain piiriin kuuluvista kysymyksistä erillislait mutta hylätessään työntekijäin elinehtojen turvaamista koskevat kansandemokraattisten edustajien esitykset, osoittaa, että suurpääoma jälleen kaavailee suurisuuntaista palkkatyöntekijäin elintason alentamista. — — — Palkoista

päättäminen on valtalain kumoutumisen yhteydessä siirtynyt yksinomaan työntekijäin ja työnantajain järjestöjen väliseksi asiaksi. Tämä merkitsee sitä, että uusittavien työehtosopimusten määräykset niin palkkojen kuin muidenkin työehtojen osalta riippuvat siitä yksimielisyydestä ja päättäväisyydestä, jolla työläiset toimivat esittamiensä vaatimusten puolesta."

Tammikuun 1 päivästä lähtien nousivat vuokrat 25 prosenttia. Monet kiinteistönomistajat "pyöristivät" summia rohkeasti ylöspäin. Vuokrahuoneistoissa toimivien pienyrittäjien liikehuoneistojen vuokria korotettiin keskimäärin 100 prosenttia.

Mitä merkitsi vuokran nousu esimerkiksi tuhannella markalla perheessä, jossa oli jotenkuten pysytty hengissä ja vaatteissa laskemalla markalleen, mitä mihinkin saattoi kuluttaa? Mistä se ylimääräinen tuhatlappunen? Ei mistään muusta kuin ruoasta. Ostettiin vähemmän ja huonompaa. Palkankorotusvaatimukset alkoivat tulla voimakkaammiksi. Tammikuun 21 päivänä tiesi eräs lehti kertoa Valion korottavan maidon hintaa. Tieto osoittautui todeksi. Tammikuun 26 päivänä astuivat voimaan seuraavat hinnankorotukset: maito 8 mk litralta, voi 54 mk kilolta, juustot noin 40—50 mk kilolta. Sen lisäksi nousivat perunain, sianlihan, kalan, kahvileivän, halkojen ja kumitavarain hinnat, sähkö- ja saunamaksut.

Ruokamenot oli työläiskodeissa jo supistettu minimiin. Työttömänä työläinen yrittää elää nälässäkin. Kun hän ei tee työtä, hän tinkii vaatimuksesta saada syödä, vaikka työttömyys ei olekaan hänen oma vikansa. Mutta se joka tekee työtä kovasti tuntee olevansa oikeu-

tettu pääsemään työn jälkeen ruokapöydän ääreen. Kun häneltä tämä oikeus riistetään, hän nurisee äänekkäästi.

SAK ei ollut kuuro työläisten nurinalle. Heti tiedon maitotaloustuotteiden hinnankorotuksista tultua julkisuuteen SAK:n työvaliokunnan valitsema lähetystö vei pääministerille kirjelmän, jossa ilmoitettiin palkansaa-
jien tulevan vaatimaan palkankorotusta. Hallitus päätti saattaa Maataloustuottajain Keskusliiton ja SAK:n neuvotteluihin keskenään. Tätä hallituksen toimenpidettä työväen piireissä ei hyväksytty. Palkankorotusvaatimus-
han kohdistuu työnantajiin eikä maataloustuottajiin.

PRESIDENTIN JA HALLITUKSEN VAIHDOS

Kaikki tämä tapahtui kiihkeän presidentinvaalitaistelun ollessa käynnissä. Yleisön oli usein vaikea erottaa, mikä oli talous-, mikä puoluepolitiikkaa. Kukaan ministeri ei vielä ole kirjoittanut näistä ajoista muistelmiaan, joissa kulissien takainen politiikka olisi paljastettu.

Se on selvää, että hinnankorotuksia säästettiin siksi kunnes valitsijamiesvaalit olivat ohi. Nehän suoritettiin tammikuun 16—17 päivinä. Kaikki puolueet menivät vaaleihin puhtain otsin luvaten äänestäjille kaikkea hyvää. Viikon kuluttua alkoi sitten kuulua toista.

Vaalin tulos ei tietenkään ollut kaikille mieleen. Kun sosialidemokraattiset ministerit tammikuun 26 päivänä — samana päivänä jolloin maitotaloustuotteiden hinnankorotukset astuivat voimaan — erosivat hallituksesta ja pääministeri Kekkonen joutui seuraavana päivänä

esittämään presidentille koko hallituksen eronpyynnön, epäiltiin, että tarkoituksena saattoi myös olla valitsijamiesten painostaminen sosialidemokraattisen ehdokkaan hyväksi. Ministeri Tyyne Leivo-Larsson sattui vielä antamaan STT:lle hieman avuttoman selityksen sosialidemokraattisten ministerien eroamisen syistä: "Emme voineet kuvitellakaan, että vaikka eduskunta poistikin säännöstelyvaltuudet hintasäännöstelyyn nähden hallitukselta, niin ne piirit, jotka nämä valtuudet poistivat, tulisivat todella pyrkimään hinnankorotuksiin..."

Presidentti Paasikivi ei kuitenkaan suostunut hallituksen eronpyyntöön, koska uusi hallitus joka tapauksessa tulisi muodostettavaksi uuden presidentin astuessa virkaansa.

Poliittinen peli presidenttiehdokkaasta oli niin kiihkeää, että joillakin tahoilla ehkä tunnettiin houkutusta voimakkaan ammattiyhdistysliikkeen käyttämiseen valtiassaan sekä siinä että helmikuun lopulla hallitusneuvotteluissa, joita käytiin presidentiksi valitun tohtori Kekkonen johdolla. Liikkuiko joidenkin mielessä tällaisia pyrkimyksiä, siitä on tietysti mahdoton saada todisteita, mutta työläiset sitä pelkäsivät ja vaativat, ettei palkkataistelua saanut sekoittaa hallitusjuonitteluihin. Huolet tässä suhteessa haihtuivat, kun lakkoa oli jatkunut pari päivää ja uusi hallitus muodostettu. Työläiset totesivat, etteivät he joutuneet edesauttamaan vieraita sivutarkoituksia lakkotaistelullaan, ja ryhtyivät työskentelemään kaikin voimin voiton saavuttamiseksi.

SAKn työvaliokunta piti kokouksen tammikuun 30 päivänä ja päätti esittää työnantajain keskusliitolle neuvotteluja yleisen ja erillisen palkankorotuksen aikaansaamiseksi vuoden vaihteessa tapahtuneiden hintojen korotusten johdosta.

Marraskuussa oli näiden keskusjärjestöjen kesken sovittu palkkojen indeksisidonnaisuuden kumoamisesta ja uudesta järjestelmästä, jonka mukaan palkat tarkistettaisiin vuosittain kesäkuussa. Päätöstä oli laajoissa työläispiireissä paheksuttu, ja jo nyt olikin tullut tilanne, jossa sellainen järjestelmä osoittautui kelpaamattomaksi. Hinnat olivat nousseet huimasti, palkankorotusten siirtäminen loppuvuoteen oli aivan mahdotonta. Molemmat keskusjärjestöt sivuuttivat marraskuussa tekemänsä päätökset vähin äänin ja ryhtyivät neuvottelemaan.

Viikon kuluttua neuvottelut katkesivat ja kumpikin puoli antoi julkisuuteen tiedotuksen. Työnantajat ensin: tiedotus oli seuraava:

"Suomen Työnantajain Keskusliiton taholta ilmoitetaan, että SAKn kanssa on viikon ajan käyty neuvotteluja SAKn esityksestä, joka tarkoittaa erillisen 12 markan suuruisen palkanlisän suorittamista tunnilta helmikuun 1 päivästä lukien elintarvikkeiden, erityisesti maitotaloustuotteiden kohonneiden hintojen vuoksi. Suomen Työnantajain Keskusliitto ei neuvotteluissa ole voinut pitää mahdollisena tällaista erillistä, välittömästi maksettavaa korotusta mm. sen vuoksi, että elinkustannusten nousua mainituista syistä ei ole vielä täsmällisesti

voitu todeta ja kun ei ole tietoa, jääkö elinkustannusten nousu pysyväksi vai voivatko muut toimenpiteet tulla sen vastapainoksi. Tähän työnantajien kantaan on vaikuttanut pyrkimys markan arvon säilyttämiseen ja inflation estämiseen. Sen sijaan Suomen Työnantajain Keskusliitto on ilmoittanut olevansa valmis avoimina olevista työehtosopimuksista jo nyt neuvoteltaessa ottamaan huomioon tämänkin tekijän, vaikkakin keskusliittojen välillä viime marraskuussa tehdyn sopimuksen mukaan on vasta kesäkuun 1 päivän jälkeen oikeus pyytää neuvotteluja, jos elinkustannusten silloin voidaan todeta huomattavasti kohonneen."

SAKn työvaliokunta antoi seuraavan päivän lehtiin tämän lausunnon:

"Sen jälkeen kun neuvottelut erillisestä palkkakompensatiosta elinkustannuksiin vaikuttavien hintojen korottamisen johdosta Suomen Työnantajain Keskusliiton ja SAKn välillä tuloksettomina katkesivat, on SAKn työvaliokunta käsitellyt näin syntynyttä tilannetta ja tiedottaa päättäneensä ryhtyä seuraaviin toimenpiteisiin:

1. SAK kääntyy välittömästi hallituksen puoleen ja esittää, että hallitus kaikkia toimenpiteitä käyttäen vaikuttaisi siihen, että tammikuun ensimmäisen päivän jälkeen toimeenpannut hintojen ja maksujen korotukset palkansaajien elintasoja alentavina ja inflatiota aiheuttavina peruutetaan. Jos näin tapahtuu kuluvan helmikuun 15 päivään mennessä, ilmoittaa SAK olevansa puolestaan valmis neuvottelemaan kaikista talouspolitiikkamme ohjelmakysymyksistä kuitenkin edellyttäen, ettei mahdollisilla myöhemmilläkään toimenpiteillä aiheuteta palkansaajien elintason alentamista.

2. SAKn työvaliokunta kutsuu keskusliiton valtuuston koolle helmikuun 16 päiväksi käsittelemään tilannetta ja on päättänyt esittää valtuustolle, että ellei SAK helmikuun 15 päivään mennessä ole saanut ilmoitusta elinkustannusten palauttamisesta tammikuun 1 päivänä vallinneelle tasolle tai ellei vaihtoehtoisesti siihen mennessä ole hyväksytty SAKn esittämää palkkakompensatiota, SAKn valtuusto hyväksyisi työvaliokunnan päätöksen yleislakon aloittamisesta valtuuston määräämistä päivästä alkaen."

Vetoamista hallitukseen pidettiin kaikilla tahoilla jokseenkin turhana. Uusi Suomi kirjoitti: "Hallituksella ei ole sen enemmän mahdollisuuksia kuin haluakaan tehdä tässä mitään asiallisesti merkitsevää"; Suomen Sosialidemokraatti: "Hallituksen mahdollisuudet tilanteen selvittämiseen sen uudessa vaiheessa ovat tietysti erittäin vähäiset, elleivät aivan olemattomat" ja Työkansan Sanomat: "Kääntyminen erokirjansa jättäneen hallituksen puoleen on tässä vaiheessa vain 'taktillinen veto', joksi eräs aamulehti SAKn työvaliokunnan päätöstä nimittää."

Helmikuun 10 päivänä hallitus tosin asetti ministerivaliokunnan pohtimaan tilannetta ja päätti antaa eduskunnalle esityksen hintavaltuuslaiksi. STTn tietämän mukaan hallitus kuitenkin epäili, ettei se saisi lakia valmiiksi ajoissa, ja mietti "jotakin muuta tietä, ettei jouduttaisi uhattuun yleislakkoon".

SAKn VALTUUSTO TEKI PÄÄTÖKSEN

Presidentin valitsijamiehet kokoontuivat Helsinkiin ja ammattiosastojen jäsenet työväentaloille; myös työpaikoilla pidettiin kokouksia, joissa poikkeuksetta asetuttiin 12 markan vaatimuksen kannalle. Keskustelu dramaattisesta presidentin vaalista jätti hetkeksi varjoon SAKn valtuuston kokouksen, joka pidettiin vaalin jälkeisenä päivänä.

Valtuustossa keskusteltiin paljon ja kiivaastikin, mutta päätös oli yksimielinen: yleislakko alkaa maaliskuun 1 päivänä, ellei sitä ennen ole päästy tyydyttävään ratkaisuun. Julkilausumassa sanottiin mm.:

"SAKn asenne on ollut ja on vain välitön seuraus siitä vastuuttomuudesta, jota maassa on jo aikaisemmin ja jälleen kerran tuottaja- ja yrittäjäpiirien taholta osoitettu. Suomen järjestäytyneet palkansaajat eivät voi tehdä tilanteesta ja tapahtumista muuta johtopäätöstä kuin se, että sitä talouspoliittista kurinalaisuutta, johon SAK pyrkii, ei ole vielä kukaan muiden yhteiskuntapiirien taholta oivallettu."

Tilanteeseen katsoen tämä oli perin maltillista ja varovaista kielenkäyttöä. Samaan aikaan kävi 22 työmaan ja ammattiosaston valitsema lähetystö SAKssa, työnantajaliitossa ja eduskunnassa. Se osoitti esityksissään selvästi, miten tuotanto ja yrittäjäin voitot olivat kasvaneet työläisten jäädessä entistä pienemmälle osuudelle tuloista. SAKn valtuuston julkilausumasta tämä palkka-vaatimuksen pätevin perustelu puuttui. Kesti verraten kauan, ennenkuin se alkoi esiintyä SAKn edustajien ja elinten lausunnoissa. SAK koetti pitää kiinni "yhteisvas-

tuun" linjasta. Ja silti sitä niin ankarasti moitittiin häikäilemättömästä omien etujen ajamisesta!

Helmikuun 17 päivänä presidentti antoi K. A. Fagerholmin tehtäväksi hallituksen muodostamisen. Neuvotte-
luissa osoittautui, että jotkut sosialidemokraatit olivat valmiit ottamaan kokoomuksen mukaan hallitukseen. Tämä aiheutti lakkoon valmistuvissa työläisissä levottomuutta: autettaisiinko lakkouhalla kokoomuksen valta-
pyrkimyksiä? Kovin vaivaloista oli Fagerholmin työ: ta-
kana voimasuhteita siirrelleet vaalit, edessä taloudellisten pulmien sotkuinen vyyhti ja yleislakon uhka — mil-
laisella hallituksella oli mahdollisuuksia näistä selviy-
tyä? Viikon kuluttua näytti siltä, että turvauduttaisiin entisenlaiseen sosialidemokraattien ja maalaisliiton yhteishallitukseen.

Helmikuun 24 päivänä SAKn työvaliokunta antoi yleis-
lakkoa koskevat ohjeet ja määräsi lakkorajat. Elintar-
vikkeiden valmistus ja jakelu sekä kauppaliikkeet olivat huomattavin lakon ulkopuolelle jäävä työala; lisäksi kaikki yleisön turvallisuudelle, terveydentalalle ja kotitalouden hoidolle tärkeät työt oli vapautettu lakosta. Huomattavimmin lakko tulisi vaikuttamaan yksityisten kansalaisten jokapäiväiseen elämään liikenteen pysähtymisen kautta. Lakkorajat olivat varsin lievät.

KYLLÄ SE ALKAA

Helmikuun viimeisenä päivänä pyrytti ankarasti. Helsingin rakennustyöläisten keskusjärjestö oli kutsunut työläisiä töiden päättymisen jälkeen kello 16.30 Hakanie-

men torilla pidettävään kokoukseen. Sinne tuli tuhansia, pyrystä piittaamatta. Rakennustyöläisten liiton puheenjohtaja Aarne Saarinen esitti kokouksessa tilannearvion, joka huipentui toteamukseen: "Luotamme siihen, että SAKn valtuuston yksimielinen päätös, jota sadat tuhannet palkannauttijat myös yksimielisesti tukevat, nyt myös toteutetaan, mikä kohottaisi ammattiyhdistysliikkeen arvovaltaa ja lisäisi sen järjestövoimaa ja työläisten yhtenäisyyttä. Peruskysymys on nyt se, että tosiasiaassa ovat vastakkain työnantajapiirien ja palkkatyöntekijäin edut ja pyrkimykset, kuten aina kun on kysymys työläisten elinehtojen puolustamisesta ja parantamisesta."

Kokouksen julkilausumassa vedottiin yhtenäisyyden puolesta:

"Olemme vakuuttuneita siitä, että vaatimuksemme ovat oikeutettuja. Tiedämme, että niiden toteuttamiseksi on ehdottomasti lujitettava työläisten yhteisen järjestön SAKn taisteluvalmiutta. Perustana sille on työläisten yksimielisyys ja yhteistoiminta ammatillisissa järjestöissä ja työpaikoilla sekä omakohtainen taistelu työnantajakapitalisteja vastaan."

Puhemies Fagerholm, hallituksen muodostaja, kutsui samana iltana kello 19 SAKn ja työnantajien edustajat neuvotteluun. Ihmiset alkoivat jännätä radioitten ääressä kuten usein ennen, radio pitkitti lähetysaikaa, soitti äänilevyjä ja ilmoitti välillä, ettei mitään ilmoitettavaa ollut. Moni uskoi varmasti, että viime hetkessä tulisi tiedotus sopimukseen pääsemisestä ja lakon peruuttamisesta, kyllästyi odotukseen ja meni nukkumaan.

Lehtien toimitukset olivat kuumina. Etusivut odottivat otsikkoa: kyllä tai ei. SAKn toimistossa vastaili lehtien hermostuneisiin soittoihin järjestösihteeri Olavi Järvelä

tähän tapaan: — Kyllä se alkaa. Päätös on tehty ja se pitää.

Ja niinhän se alkoi. Kello yhden tienoissa radio totesi neuvottelujen päättyneen tuloksettomina, lakko alkaisi aamulla kello 6.

LAKON JOHTO

Lakossa ei riitä se, että jäädään työstä pois ja pysytellään kotona. Lakkoa täytyy ”johtaa”. Ensinnäkin lakkolaiset kaipaavat joka hetki tietoja tilanteen kehittymisestä, onhan heidän kunkin järjestettävä yksityinen elämänsä sen mukaan miten kauan lakko näyttää kestävän. On torjuttava vastustajan levittämät väärät tiedot ja petolliset työhön houkutteluyritykset. Lakkorajat ovat toisinaan tulkinnanvaraisia, tarvitaan arvovaltainen elin ratkaisemaan näitä kysymyksiä. Sellaisen elimen on myös oltava valmiina ottamaan vastaan työnantajan mahdollisia neuvottelutarjouksia. Voi olla tarpeen seurata sitäkin, ettei ilmaannu rikkureita — joko tietoisesti tuohon halveksittuun asemaan alentuvia tai tietämättömyyttään rikkurityöhön erehtyviä. Jos lakko kestää kauan, on järjestettävä lakkoavustusten jako.

Lakko-ohjeissaan SAK määräsi ammatillisten paikallisjärjestöjen toimikunnat keskuslakkotoimikunniksi; työpaikoilla oli ammattiosastojen muodostettava lakko-toimikunnat. Koko maan keskuslakkotoimikuntaan nimitettiin ensimmäisenä lakkopäivänä SAKn puheenjohtajat Eero Antikainen ja Vihtori Rantanen, pääsihteeri

Olavi Lindblom, järjestösihteeri Olavi Järvelä ja SAKn lakimies, lainopin kandidaatti Keijo Liinamaa. Neljäntenä lakkopäivänä nimitettiin keskuslakkotoimikunnan alaisena toimiva tiedotustoimikunta, johon tulivat Toivo Anttila, Aarne Saarinen, Veikko Kaljunen, Onni Närvänen, Kunto Kaski, Pirkko Värtinen ja Toivo Niemi.

Paikallisten lakkotoimikuntien muodostamiseen ryhdyttiin ripeästi. Vireimmät ammattiosastot — mm. Tampereen suutarit ja rakennustyöläiset monilla paikkakunnilla — olivat valinneet lakon johtoelimet jo ennen lakon alkua. Joillakin paikkakunnilla, kuten Tampereella, Jyväskylässä, Pietarsaareissa, Kemissä ja Rovaniemellä järjestettiin lakkolaisten kokouksia ja juhlia heti ensimmäisinä lakkopäivinä. Tampereen Keskustorilla oli torstaina, yleislakon ensimmäisenä päivänä, koolla 10.000 ihmistä.

Lakkovartijoita asetettiin aluksi lähes kaikille suuremmille työpaikoille, mutta muutaman päivän kuluttua vartiointi tarpeettomana lopetettiin, koska rikkureita ei ilmaantunut. Tällaisten työpaikkojen lakkovartijat siirtyivät sinne, missä heitä todella tarvittiin, valvomaan pienten työpaikkojen asioita ja bensiininjakelua.

Keskuslakkotoimikunta alkoi heti julkaista tiedonantolehteä nimellä ”Yleislakko — SAKn tiedonantoja” (sitä ilmestyi kolme numeroa, neljännen nimenä oli vain ”SAKn tiedonantoja”, ja sitten alkoi Palkkatyöläinen ilmestyä päivittäin). Tätä lehteä painettiin samanaikaisesti useissa kaupungeissa, myös ruotsinkielisenä.

Mutta monen lakkolaisen kohdalla olivat ensimmäiset lakkopäivät jonkinlaista ihmettelyä ja odottelua. Lakon arveltiin loppuvan pian, olihan jo ihme, että yleislakko oli puhjennut. Siihen ihmeeseen että se kestäisi päivää

kahta kauemmin ei uskottu. Ehkä tällainen odotteleva asenne sai sijaa myös joissakin lakkotoimikunnissa, koska niissä pantiin tuulemaan vasta muutaman päivän päästä.

MAAILMAN AINOA LUOVUTUSLAKKO

Näinä ensi päivinä esitettiin se koomillinen, vaikka-kaan ei aivan harmiton näytelmä, jota kutsutaan nimellä luovutuslakko.

Niin paha ja parjattu kuin sana "lakko" työnantajien piirissä onkin, kelpasi se nyt maataloustyönantajille. Jo helmikuun 11 päivänä oli Maataloustuottajain Keskusliitto uhannut aloittaa maataloustuotteiden luovutuslakon, jos SAK aloittaa yleislakon. Perusteluna esitettiin, että SAK:n tavoitteena oli maidon tuottajahinnan alentaminen. Se ei pitänyt paikkaansa. Tällaista vaatimusta ei missään muodossa ollut esitetty. SAK oli vedonnut hallitukseen, että se pyrkisi alentamaan kuluttajahinnat entiselle tasolle — millä tavoin, siinä suhteessa SAK ei tehnyt esityksiä —, ja ellei hallitus siinä onnistuisi, SAK vaati 12 markan palkankorotusta. Hallitus oli epäonnistunut, nyt taisteltiin 12 markasta.

Jos yleisö olisi arvannut etukäteen, että lakko kestää melkein kolme viikkoa, olisi luovutuslakko ehkä saanut toisenlaista kantavuutta. Mutta hamstraajia oli verrat vähän. Lakkolaiset eivät hamstranneet, he noudattivat kireän rahan politiikkaa, jota Suomen kansalle on vuosikaudet suositeltu. Ja kaupoissa oli runsaasti ta-

varaa. Nekin, joilla olisi ollut varaa ostaa ruokavarastoja, pitivät sitä tarpeettomana — lakkohan ei kauan kestäisi, miksi suotta ostella nyt ja syödä sitten vanhentunutta?

Luovutuslakkoa kaupungeissa tuskin huomattiinkaan, mutta maaseudulla liikkui "yksittäistäistelijoja", jotka tekivät sitä omalla tavallaan tunnetuksi. Tamperealainen Kansan Lehti kertoi yleislakon jälkeen ilmestyessään näistä tapauksista mm.:

"Laihialla olivat lakkovahdit Jaakko Vaanila ja Aaro-ni Tuori pysäytelleet maantiellä punaista lippua hyväksi käyttäen autoja ja suorittelleet tarkastuksia. Poliisin kerrotaan ajaneen miehet pois maantieltä. Paikkakunnalla kerrotaan esitetyn uhkauksia, että siltä joka lakon aikana myy maitoa, lakon päättymisen jälkeen ei meijeri osta 4—5 viikkoon maitotilkkaakaan.

Jalasjärvellä olivat lakkovahteina mm. tunnetut maalaisliittolaiset Aatto Kurikka ja Olli Järvelä. Tuottajien taholta erästä lihanvälittäjää oli uhattu sanomalla, että jos 'myyt lihaa niin seuraukset tulevat olemaan ras-kaat'.

Pohjois-Karjalassa Lehmossa eräs maanviljelijä oli yrittänyt toimittaa elintarvikkeita kulutukseen normaaliin tapaan. Hänen luokseen saapui maataloustuottajajärjestön edustajia esittämään uhkauksiaan. Isäntä oli kuitenkin osoittanut uhkailijoille seinällä riippuvaa luodikkaan ja kehoittanut miekkosia nopeasti poistumaan.

Monin paikoin meijereiden kuljetusautot ottivat tarjotusta maitomäärästä vain osan jättäen lopun tienvar-sille.

Nummelan Auran osuuskauppaan tuli maitoa toisen

lakkopäivän aamuna. Lakkovartijat kaatoivat maitonkat nurin.

Tuusniemen kirkonkylässä lakkovahdit olivat miehittäneet maantien. Niille oli annettu tehtäväksi käännättää takaisin elintarvikekuljetukset.

Monin paikoin kiihkeimpiä tuottajalakkolaisia olivat samat miehet, jotka kiihkeimmin toimivat lapuanliikkeen aikana.”

Pienviljelijät vierastivat heti koko puuhaa. Suurin osa heistä on samalla palkkatyöläisiä, joko metsätöissä tai rakennus- ym. tilapäisissä töissä leivänlisää ansaitsevia. Heillä ei ollut halua ryhtyä pakotustoimenpiteisiin palkankorotusvaatimusta vastaan. Turun seudun pienviljelijät osallistuivat lakossa olevien työläisten kokouksiin ja lupasivat toimittaa runsaasti maitoa. Lapis- sa oli myös työläisten ja pienviljelijäin yhteisiä kokouksia. Oulun Osuuskauppaan lähetettiin runsaasti maitoa.

Pienviljelijäin asenne mitätöi luovutuslakon. Maataloustuottajain Keskusliitto saattoi vain todeta, ettei asian hyväksi voitu tehdä enää muuta kuin koettaa löytää peräytymistie. Sellaiseksi kelpasi sitten uuden hallituksen muodostaminen. Hallitus muodostettiin myöhään illalla yleislakon toisena päivänä perjantaina. Lauantaina saapui Maataloustuottajain Keskusliiton johtokunnan puheenjohtaja agronomi Veikko Ihamuotila radioon ja luki juhlallisen lakonlopettamiskäskyn. Lopettamisen syyksi ilmoitettiin, että hallitus oli antanut tyydyttävän lupauksen maataloustuotteiden uudesta hintajärjestelmästä. Julkisuuteen sellaisesta uudesta järjestelmästä ei tullut tietoja silloin eikä myöhemmin-

kään. Mutta antoihan tällainen puhe vaikutelman, että maataloustuottajat olivat jotakin saavuttaneet.

On oikeastaan lakko-sanan väärinkäyttöä viljellä sitä tällaisessa yhteydessä. Lakko merkitsee työn lopettamista. Työläinen, joka katsoo jäävänsä vaille oikeuksiaan — joko kohtuullista palkkaa tai muuta — lopettaa työnsä. Hän jää vapaaehtoisesti työttömäksi ja palkkottomaksi. Tästä aiheutuu haittaa monille, eniten kuitenkin hänelle itselleen. Lakon moraalinen oikeutus onkin juuri siinä, että lakkoon ryhtyvä panee ennenkaikkea oman etunsa vaakalaudalle.

Ns. luovutuslakko ei ole sellainen lakko. Maatilan navetassa tehdään työtä kuten ennenkin, tuotteita kasautuu — niitä vain ei viedä kauppaan. Tuottaja-”lakkolainen” ei kärsi vahinkoa, hänellä on ruokaa, ja rahaa hän saa kuten ennenkin, kun suvaitsee vihdoin myydä tavaravarastonsa. Hän ei itse vaaranna mitään, vaan kiristää muita.

Niin vähäpätöiseksi kuin MTK:n luovutuslakkoyritys jäikin, se on kuitenkin alallaan ainoalaatuinen, ”maailmanennätys”, kuten oikeusasiamies Kastari sanoi.

YHTÄ MIELTÄ

Hallituksen muodostamisen jälkeen työläisten asenne lakkoon nähden varmistui. Esimerkiksi Helsingissä kokoontui maaliskuun 3 päivänä Hakaniemen torille 15.000 ihmistä, Kuopiossa järjestettiin mielenosoitusmarssi kokouksineen, Tampereen Keskustorille kokoon-

tui kymmentuhantinen joukko. Porissa työläiset lähtivät kokouksesta Shellin varastolle ja asemalle, joilla tehtiin lakonalaista työtä, ja seurauksena oli töiden lopettaminen. Tyrvällä saatiin samanlaisella marssilla Esson huoltoasema lopettamaan jakelu ja mielenosoitusta jatkettiin käymällä kahden työnantajan luona, jotka olivat erottaneet lakossa olevan työntekijänsä; irtisanomiset tällöin peruutettiin.

Keskuslakkotoimikunnat eri paikkakunnilla suhtautuivat epäröiden joukkoliikkeeseen; vieläpä tuona samana lauantaina SAKn julkaisema Yleislakko-lehti kirjoitti: "Torikokoukset ja muut sellaiset puuhut eivät tietenkään kuulu yleislakon toimintamuotoihin." Viikonvaihteessa tilannetta lienee SAKn johdossa uudelleen punnittu ja todettu, että lakkolaiset eivät tulisi istumaan kädet ristissä, ja siitä lähtien SAKn johto oli joukkojen liikehtimisissä mukana johtavana voimana.

Helsingin rakennustyöläiset olivat ilmoittaneet uudesta kokouksesta Hakaniemen torilla maanantaina maaliskuun 5 päivänä. Maanantaina aamupäivällä jo jaettiin kokoukseen uudenlaisia kutsuja, joissa allekirjoittajana oli Helsingin keskuslakkotoimikunta. Näitä eivät läheskään kaikki ehtineet saada. Torille saapui noin 20.000 ihmistä, joiden joukossa kävi kohahdus, kun tilaisuuden avasi keskuslakkotoimikunnan nimissä sen puheenjohtaja H. Brask ja seuraavana puhujana esiintyi SAKn järjestösihteeri Olavi Järvelä. Hänen puheessaan tuotiin julki työläisten taistelutahto ja keskinäinen luottamus.

Tämän enempää ei yhtenäisyyden luomiseksi tarvittukaan. Ajoittain kiivaitakin olleet poliittiset ja menettelytapaerimielisyydet ammattiyhdistysväen keskuudes-

sa jätettiin syrjään. Jos esimerkiksi tuossa Hakaniemen kokouksessa olisi jonkun kommunistisen työläisen ajatukset voinut tallettaa nauhalle, olisivat ne kai kuulostaneet tällaisilta: — Jaahah, te tulitte torikokoukseen ja sanotte täällä, että tätä taistelua käydään työväen yhteisin voimin voittoon saakka. Hyvä juttu, siitähän vain on kysymys. Siinä asiassa ollaan yhtä mieltä ja minä kannatan jokaista puhujaa, joka sillä tavalla sanoo, olipa hänellä sitten minkä tahansa puolueen jäsenkirja taskussaan. Ja sosialidemokraattinen työläinen ehkä ajatteli näin: — SAKn johto näyttää hyväksyneen torikokoukset. Täällä taitaa olla suurin osa kommunisteja, mutta ne ovat varmasti palkankorotuksen puolesta niin kuin mekin ja noudattavat SAKn ohjeita. Mikäpä siinä. Mitä enemmän meitä on, sitä paremmin pärjätään.

Sellaista se ajattelu suurin piirtein oli koko lakon ajan, ja sillä ajattelulla tultiin hyvin toimeen. SAKn johdon tinkimätön asenne neuvotteluissa vastasi kaikkien työläisten kantaa. Työläiset puolestaan noudattivat tarkasti SAKn johdon ohjeita. Kaikille aloitteille hankittiin paikallisen tai koko maan keskuslakkotoimikunnan lupa ennenkuin ne toteutettiin.

Paikalliset keskuslakkotoimikunnat noudattivat SAKn keskuslakkotoimikunnan esimerkkiä suhtautumisessa joukkojen liikehtimisiin, tosin joillakin paikkakunnilla varovina ja arkaillen. Tampereella kävi niin, että omaaloitteisesti päivittäin Keskustorille kokoontuneet työläisjoukot maaliskuun 7 päivänä lähtivät koko Hämeenkadun leveydellä marssien työväentalolle, jossa keskuslakkotoimikunnalla oli toimistonsa, ja halusivat keskuslakkotoimikunnan jäseniä ulos puhumaan. Toimikunta tuli, piti puheet ja lupasi siitä lähtien ryhtyä järjestä-

mään tiedotustilaisuuksia työväentalon edustalla. Niitä järjestettiin joka toinen päivä, mutta lisäksi jatkuivat Keskustorilla kokoukset, joissa puhujina esiintyi usein Tampereen keskuslakkotoimikunnan ja SAKn edustajia.

Helsingissä siirrettiin kokouspaikka niinikään työväentalon edustalle Paasivuoren puistikkoon. Joka päivä kello 17 esittivät SAKn tai Helsingin keskuslakkotoimikunnan jäsenet työväentalon parvekkeelta tiedotuksia lakkolaisille, joiden lukumäärä näissä tilaisuuksissa vaihteli 20.000:n molemmin puolin.

Näinä päivinä lakkotoimikuntia joka puolella maata myös laajennettiin ottamalla mukaan kansandemokratiseen tai kommunistiseen työväestöön lukeutuvia ammattiyhdistysmiehiä. Joissakin paikoin heitä hauskasti nimitettiin "neuvoa-antaviksi jäseniksi", mutta heillä oli täysi puhevalta ja aloiteoikeus lakkotoimikuntien kokouksissa, mikä heidän mielestään oli tärkeämpää kuin nimitys. Näin oli yhtenäisyys toteutunut lakon johtelimissakin.

ÖLJYTRUSTIT

Öllyteollisuuden työntekijät ovat huonosti järjestyneitä. Varsinaista omaa liittoa ei ole, sillä eräänlaisen yksityisrittäjän, Autoalantyyntekijäin Liiton entisen toimisijan Edvin Willförin ammatillisia harrastuksia öljyalalla ei millään taholla oteta vakavasti. Mainittu Willför kutsuu Suomen Öljytyöntekijäin Liitoksi järjestöä, jossa lie-
nee jokunen kymmenen jäseniä, jos sitäkään. Järjestäyty-

minen voisi kuitenkin tapahtua Autoalantyyntekijäin Liiton tai Kuljetustyyntekijäin Liiton kautta. Alan työntekijät ovat valtaosaltaan ulkomaisia trusteja, jotka puolestaan harjoittavat painostusta ammatillista järjestäytymistä vastaan.

"Bensiinisodan" yhteydessä on puhuttu paljon lakko-
vahdeista ja poliisista, vähemmän öljytrusteista. Kannattaa tarkastella näitäkin asianosaisia.

Englantilais-amerikkalaiset öljy-yhtiöt Esso, Shell ja Gulf jakavat nykyään noin 70 prosenttia maassamme kulutetusta nestemäisestä polttoaineesta. Ne ovat täällä muodostaneet osakeyhtiöitä, joiden johdossa on myös suomalaisia, muutenhan toiminta olisi hankalaa. Osakkeenomistajista on saatu seuraavia tietoja.

Esson 1.500.000 osakkeesta kuuluu 999.987 osaketta amerikkalaiselle Standard Oil Companylle, 500.000 osaketta suoritustilassa olevalle Ab. Ductorille ja 13 osaketta tanskalaiselle A. Munch-Jensenille.

Shellin 75.000 osakkeen omistajaluettelo on seuraava: The Anglo-Saxon Petroleum Company Limited 55.000 osaketta, Mexican Eagle Oil Company Ltd. 10.000 osaketta, Shell Refining and Marketing Company Ltd. 10.000 osaketta.

Gulfin osakkeita omistaa amerikkalainen Gulf Oil Corporation 761 kappaletta, amerikkalainen B. A. Berryman yhden kappaleen ja tanskalainen R. F. Temp yhden kappaleen.

Pääomistajat ovat siis ulkomaalaisia ja luonnollista on, että he myös määräävät liike- ym. toiminnan suunnan.

Toiminta Suomessa on ollut kannattavaa. Shell jakoi vuonna 1954 osinkoja 15 prosenttia — viime vuoden virallinen voitto oli 186 miljoonaa. Esson myynti oli vuonna

1955 8790 miljoonaa markkaa, omia varoja se laski olleen 1583 miljoonaa, sijoitukseen käytettiin 276 miljoonaa ja silti jäi vielä nettovoitoksi 166 miljoonaa. Gulfin voitot ovat numerollisesti pienempiä — 46,8 miljoonaa v. 1955 — mutta hyvin lienee raha Gulfillakin poikunut.

Nämä kolme ovat voimansa tunnossa sekaantuneet Suomen ulkomaankauppaankin. Ne uhkasivat vuoden 1954 alussa eräänlaisella ”luovutuslakolla” estääkseen Suomen öljynostot Romaniasta ja sulkivatkin jo muutamia jakelupisteitä tässä tarkoituksessa.

SAKn lakko-ohjeissa sanottiin öljy-yhtiöitten alaan kuuluvista töistä:

”Polttoaineen ja öljyn jakelu sekä ajoneuvojen huolto on sallittu ainoastaan niille moottoriajoneuvoille, jotka suorittavat lakon ulkopuolelle jäävien työpaikkojen, laitosten ja liikkeiden toiminnalle välttämättömiä ajoja. Jakeluasemia kehoitetaan huolehtimaan siitä, ettei muuta polttoaineen jakelua suoriteta ja ovat ne vastuussa siitä, ettei väärää jakelua tapahdu. Polttoaineen kuljetaminen varastoilta jakelupaikoille saa tapahtua vain SAKn keskuslakkotoimikunnan luvalla.”

Esson, Shellin ja Gulfin johtajat päättivät viitata kintaalla näille ohjeille. (Union ja Trustivapaa Bensiini niitä noudattivat, edellinen tosin vasta oltuaan yhden päivän SAKn täyden lakkojulistuksen alaisena.) He punnitsivat, että koska alan työntekijät olivat järjestymättömiä, heidät saataisiin rikkomaan SAKn ohjeita. Toiseksi yhtiöt ulkomaalaisina firmoina, jotka harjoittavat liiketoimintaa Suomessa vain tarkasti rajoitetulla alalla, katsoivat voivansa uhmata suomalaista ammattijärjestöä toisin kuin suomalaiset teollisuudenharjoittajat, joiden

menestys on monin tavoin riippuvainen suomalaisen työläisen asenteesta.

Esso, Shell ja Gulf jakoivat siis varastoistaan bensiiniä huoltoasemille lakko-ohjeista piittaamatta ja huoltoasemilta jaettiin bensiiniä kaikille halukkaille.

Kaikkialla muualla SAKn lakko-ohjeita noudatettiin. Töitten jatkuminen syrjäisillä metsätyömailla oli lähes ainoa poikkeus, eikä näistä poikkeuksista juuri tiedettykään ennenkuin vasta lakon jälkeen. Mutta esimerkiksi suuressa paperiliitossa rikkurien lukumäärä koko maassa supistui kahteen kappaleeseen. Suuressa tamperelaisessa tekstiilitehtaassa, jossa työskentelee tuhansia, meni työhön vain muuan vanha siivooja, joka tuskin enää paljonkaan seurasi maailman asioita. Näin ollen ei ollut ihme, että avoin rikkuruus kaupungeissa ja asutuskutuksissa sijaitsevilla huoltoasemilla herätti huomiota ja suuttumusta.

SEKASORRON LIETSOJIA

Toinen seikka, joka nosti bensiinikysymyksen etualalle, oli se, että eräät piirit näkivät siinä otollisen tilaisuuden provokation. Asiaa jälkeinpäin punninneet ovat eri tahoilla maata hämmästyttävän yksimielisesti tulleet siihen tulokseen, että määrättyt — usein nimeltä mainittu — poliisiupseerit aiheuttivat tarpeettomia yhteenottoja poliisin ja yleisön kesken. Tätä käsitystä tukee sekin, että muutamissa kaupungeissa tilanne hoidettiin aivan rauhallisesti. Esimerkiksi Lahdessa lakkolaiset

esittivät lakon aikana ja sen jälkeen poliisikunnalle kiitoksen sen asiallisesta suhtautumisesta. Olisivatko poliisiupseerit toimineet omalla vastuullaan? Ainakaan he eivät saaneet pamputuskäskyjä uudelta päälliköltään, vasta tehtävänsä astuneelta sisäministeriltä, se voita-
neen pitää varmana. Sen sijaan on voitu todeta, että sanotut poliisiupseerit ovat läheisissä suhteissa kokoomuspuolueeseen ja sitä kautta työnantajiin. Voisi paljastua hämmästyttäviä seikkoja, jos lakon aikaisia keskusteluja ja päätöksiä näiden piirien kesken päästäisiin tuntemaan. Ihmeellisen yhdenmukaisesti juuri kokoomusnuoret useissa kaupungeissa panivat toimeen järjestettyjä provokatioita bensiiniasemilla.

Lainattakoon vielä SAKn puheenjohtajan Eero Antikaisen puhetta Helsingissä Paasivuoren puistikossa maaliskuun 6 päivänä, ennenkuin lähemme katselemaan, mitä bensiiniasemilla tapahtui. Muutamia tunteja aikaisemmin oli poliisi pamputtanut yleisöä erään bensiiniaseman luona Helsingissä, ja SAKn puheenjohtajan kannottoa asiaan kuunneltiin tarkkaavasti. Hän lausui mm.:

"Maamme bensiinijakeluyhtiöiden kanssa pyrittiin tahtomamme saamaan aikaan reilu sopimus polttoaineenjakelusta lakosta vapaille kuljetuksille. Pari yhtiötä tähän taipuikin. Mutta sensijaan eräät öljy-yhtiöt, ennen muuta ne, jotka ovat ratkaisevasti ulkomaalaisten käsissä, ovat vaatineet erikoistoimenpiteitä. Nämä yhtiöt ovat katsoneet olevan mahdollista olla piittaamatta lakko-ohjeista ja palkansaajien taistelusta toimeentulonsa puolesta.

— — —
Kun näkyvimpänä muotona taistelussa pääkaupungis-

samme on tällä hetkellä ns. öljysota, s.o. taistelu jakelu-
liikkeiden sulkemiseksi, niin on pidettävä mielessä, että tämäntapainen kamppailu, vaikka se saakin vaikeita muotoja, on kuitenkin vain ns. sivuilmiöitä eikä sinänsä koske varsinaista pääasiaa.

— — —
Tällaisen taistelun liepeillä kulkee myös joukko provokaattoreita, joiden tehtävänä on aiheuttaa tilanteen kärjistymistä ja siten saada yhteenottoja ja sekasortoa aikaan. Tiedämme, että mm. kokoomuksen taholla on järjestetty toimintaa sekasorron lietsomiseksi. Näyttää myös siltä, että erästä osaa maamme poliisijohdosta innostaa liian suuri virkavaltaisuus, jota perustellaan tarpeettomasti virantoimituksen tinkimättömällä täyttämällä."

Tässä ensimmäisessä puheessaan suurelle lakkolaisjoukolle SAKn puheenjohtaja vakuutti, että SAKta ei nujerreta ja että taistelu tullaan voittamaan. Työväentalon seinät kaikuivat voimakkaista suosionosoituksista.

VIISITUHATTA LAKKOVARTIJAA HELSINGISSÄ

"Bensiinisota" näyttää alkaneen Porissa. Siellä lakon kolmantena päivänä lauantaina työläiset saivat aikaan Shellin varaston ja jakeluaseman sulkemisen. Tyrväällä sattui samanlainen tapaus.

SAKn keskuslakkotoimikunta päätti lauantaina julistaa Shellin, Gulfin ja Unionin kaikki työt lakonalaisiksi. Union tarkisti kantaansa ja sai sittemmin luvan suorit-

taa lakkorajojen sallimaa jakelua, mutta Esso ryhtyi rik-
komaan ohjeita ja sai lakkojulistuksen tiistaiaamusta
6. 3. lähtien.

Sunnuntaina perustettiin Helsingin, Turun ym. kes-
kuslakkotoimikuntien alaisuuteen lakkovartijajaaostoja.
Niille aiheutui eniten työtä bensiinijakelun valvomises-
ta, koska muilla aloilla rikkuruutta ei esiintynyt juuri
nimeksikään. Helsingissä ilmoittautui heti satoja lakko-
laisia vartijoiksi ja kolmessa päivässä lukumäärä nousi
kolmeentuhanteen. Lakkovartija ilmoittautui toimistos-
sa työväentalossa ja sai kolmion muotoisen pahvimerkin.
Loppuviikolla merkit vaihdettiin — koska oli todettu,
että ulkopuoliset olivat esiintyneet väärennetyin merkein
— ja tässä yhteydessä otettiin vartijaksi pyrkivältä tar-
kat henkilötiedot ja tarkistettiin hänen jäsenyytensä am-
matillisessa järjestössä. Näitä uusia, numeroituja merk-
kejä jaettiin yli 5000.

Lakkovartijat asettuivat bensiiniasemille ja tarkasti-
vat, oliko bensiiniä ottamaan tulleilla autoilla lakkotoi-
mikunnan antama työlupa tai kertaostolupa.

PAMPUT HEILUVAT

Asemilla pyrittiin antamaan bensiiniä autoille, joilla
ei näitä lupia ollut. Tieto tästä levisi pian lakkolaisten
keskuudessa ja sunnuntaina tapahtui mm. Turussa, että
noin kaksituhatta lakkolaista lähti Shellin huoltoaseman
luo. Paikalle tuli myöskin poliisi, joka näki parhaaksi
kehottaa sulkemaan aseman. Samoin tapahtui Turussa

Esson asemalla. Shellin päävarastolla Pansiossa suuri
työläisjoukko esti tankkiautojen lähdön. Järjestystä
valvomassa oli noin 60 poliisia, joilla ei ollut aihetta puut-
tua lakkolaisten esiintymiseen. Tämän jälkeen Shellin
turkulainen johto teki keskuslakkotoimikunnan kanssa
kirjallisen sopimuksen, että lähetykset varastosta asemil-
le tapahtuvat keskuslakkotoimikunnan sallimissa ra-
joissa.

Asemien sulkemista lakkolaisjoukkojen painostuksesta
tapahtui seuraavana päivänä maanantaina Helsingissä,
Oulussa ja Vaasassa. Eräällä Esson asemalla Helsingis-
sä muuan sivullinen löi lakkovartijaa, minkä johdosta
Esson kaikki jakeluluvat Helsingin alueella peruutettiin.
Gulfin autonkuljettajat kieltäytyivät lakon alaisesta
työstä eikä yhtiö rikkurinvärväyksessään onnistunut sen
paremmin kuin että löysi kaksi vastikään ajokortin saa-
nutta poikasta, jotka ajoivat päivän kuluessa yhden
kuorman ulos päävarastolta.

Tämän maanantaipäivän iltana esiintyi Helsingissä
eräällä jakeluasemalla järjestynyt nuorisojoukko, joka
väkivalloin yritti estää lakkovartijoita suorittamasta teh-
täväänsä. Heistä muutamat tunnettiin kokoomuslaisen
nuorisojärjestön jäseniksi.

Tiistaiaamuna ilmestyneessä Palkkatyöläisessä julkais-
tiin SAKn tiedotus, jossa sanottiin mm.:

”Bensiinin jakelua valvovilla lakkovahdeilla on tarkat
toimintaohjeet ja niiden mukaan toimiminen luo kaikki
edellytykset välikohtausten välttämiseksi. Tosin poliisi-
viranomaisien taholta ilmoitetaankin, että välikohtaus-
ten aiheuttajat ovat sivullisia voimia.”

Öljytyöntekijäin liiton työvaliokunta julkaisi SAKn
lehdessä öljytyöntekijöille kehotuksen tinkimättä nou-

dattaa SAKn lakko-ohjeita ja tuomitsi puheenjohtaja Willförin omavaltaisen menettelyn.

Tiistaiamuna tilanne siis näytti hyvältä. Lakkovartijat olivat tottuneet tehtäväänsä, öljytyöntekijät olivat valmiita suhtautumaan lakkoon solidaarisesti. Mutta kaksi muuta tekijää sekoitti pelin: öljy-yhtiöt, jotka itsepintaisesti halusivat jatkaa rikkurijakelua, ja poliisi, joka lähti liikkeelle suurella voimalla.

Helsingissä muuan Makasiininkadulla sijaitseva asema jakeli aamupäivällä bensiiniä ohjeita noudattamatta. Paikalle kerääntyi lakkolaisia ja muuta yleisöä. Sinne tuli myös poliisivoimaa sekä jalkaisin että ratsuin. Filmaajatkin olivat paikalla ja elokuva todistaa yleisön rauhallisesti seisoskelevana. Rauhallisia olivat poliisimiehetkin, jotka ratkaisivat tilanteen kehottamalla asemanhoitajaa sulkemaan aseman.

Mannerheimintien ja Humalistonkadun risteyksessä sijaitsee aikealla paikalla suuri Esson asema. Se alkoi puolenpäivän aikaan jakaa bensiiniä rikkurityövoimalla. Samalla tuli sinne poliiseja, jotka pitivät ajoväylää asemalle avoinna. Suuri joukko ohikulkijoita pysähtyi aukiolle katselemaan; poliisien läsnäolo herätti tietenkin huomiota. Asemalla olleet lakkovahdit lähettivät sanan työväentaloon, josta lähti suurempi lakkovartijain joukko tarkastamaan tilannetta. Näiden mukaan liittyi matkalla yleisöä. Joukon saapuessa aseman luo alkoivat komisario Lindströmin johtamat poliisikonstaapelit lyödä tulijoita patukalla. Paikalle saapui Helsingin korkeinta poliisipäällystää poliisikomentaja Gabrielssonista ja apulaispoliisimestari Kososesta lähtien.

”Patukoiden käytöstä yleisön, myös niitten, jotka olivat paikalla täysin rauhallisessa mielessä alunperin, mie-

liala kiihtyi ja poliisi sai ottaa vastaan karkeita haukkumasanoja”, kertoo Palkkatyöläinen. Keskuslakkotoimikunnan edustaja meni mellakkapaikalle apulaispoliisimestari Kososen ja komisario Lindströmin puheille ja ehdotti, että asema suljettaisiin suurempien ikävyyksien välttämiseksi. Ehdotus ei kelpannut. Paikalle tuotiin lisää kaksi linja-autollista poliisimiehiä ja noin kolmekymmentä ratsupoliisia, jotka tekivät hyökkäyksiä väkijoukkoon. Monet saivat pampuista vammoja, joita oli hoidatettava sairaalassa. Naisia lyötiin ja lapset olivat vaarassa tallautua ratsuja ja pamppuja pakenevien ihmisten jalkoihin. Poliisia vastaan lenteli paitsi haukkumasanoja myös jääkimpaleita ja laudanpätkiä. Pahaa meteliä kesti noin tunnin. Useita henkilöitä pidätettiin ja kuljetettiin poliisin mustaan maijaan. Lakkotoimikunnan vaatimuksesta vapautettiin pidätetyt lakkovahdit ennen iltaa.

BENSIINISOPIMUS

Kello 18:aan mennessä oli Helsingissä suljettu kaikki bensiiniasemat. Kello 18,30 hallitus kokoontui istuntoon, jossa olivat läsnä yleislakon sovittelijoiksi edellisenä päivänä nimetyt pääjohtaja Aura, johtaja Sumu ja tohtori Waris, SAKn ja työnantajain edustajat sekä poliisijohdon ja öljy-yhtiöiden edustajat. Istunto jatkui kello kolmeen ja saakka yöllä. Tällöin päätettiin mennä nukkumaan ja pitää bensiiniasemat seuraavana päivänä suljettuina. SAK ja öljy-yhtiöt yrittäisivät tällä välin päästä sopi-

mukseen uudesta jakelujärjestelmästä. Mikäli tämä ei seuraavan päivän kuluessa onnistuisi, kokoontuisi valtioneuvosto illalla ja tekisi päätöksen, johon kummankin osapuolen oli tyydyttävä.

Keskiviikkona vallitsi bensiinisodassa siis aselepo. SAK ja öljy-yhtiöt neuvottelivat, mutta tuloksetta. Hallitus esitti oman suosituksensa, jonka johdosta taas käytiin iltayöstä ja seuraavana päivänä neuvotteluja. "Öljy-yhtiöiden taholta asetuttiin kaikissa suhteissa jyrkästi kaikkea polttoaineen kontrollia vastaan siitäkkin huolimatta, että rajoitusmäärä valtioneuvoston taholta asetettaisiin", kertoi näistä neuvotteluista pääsihteeri Lindblom.

Valtioneuvoston suositus on merkittävä asiakirja monessakin mielessä. Tärkein tulos oli, että se rauhoitti tilannetta bensiiniasemilla ja vähensi provokaattorien mahdollisuuksia mellakoiden lietsomiseen. Toiseksi se oli maassamme ensimmäinen virallinen, lähes asetukseen verrattava asiakirja, jossa todettiin ja tunnustettiin lakkovartijan olemassaolo. Kolmanneksi ovat juristit jälkeinpäin puhkoneet päätään sen takia, että asiakirjasta voi vastaisuudessa muodostua melkoinen riesa niille, jotka tahtovat tehdä lakot laittomiksi. Lakon laillisuus ei tässä asiakirjassa ollut vähimmässäkään määrin kysymyksenalainen.

Laki on niinkuin se luetaan, sanoo vanha hokema. Toisaalta voidaan sanoa, että laki on niinkuin se tehdään. Työväenluokka on vielä verraten uusi tulokas yhteiskunnassa, turha on etsiä sen olemassaololle ja teoille oikeutusta laeista, jotka on tehty ennen sen syntyä. Työväenjärjestöt ovat vielä uudempia tulokkaita, ammatilliset järjestöt taistelevat yhä vielä asemansa vakiinnuttamisen puolesta. Ovatko ne vääriä ja laittomia voimia

siksi, että ovat uusia? Eikö vanhentuneen lainsäädännön ole uusiuduttava niiden mukana, sillä ei suinkaan elävä elämä voi tukahduttaa itseään sopiakseen vanhentuneiden lakipykälien sisään?

Hallituksen suositus bensiinisodassa syntyi tilanteessa, jossa elävä elämä hyvin voimakkaasti asetti tämän hetkisen yhteiskunnan luokat vastakkain taisteluasenteeseen. Tarvittiin ratkaisua, joka vastasi todellista tilannetta. Syntyi asiakirja, joka tunnusti lakon ja lakkoilaisten luottamushenkilöt.

Oikeusasiamies Paavo Kastari piti pari kuukautta yleislakon jälkeen julkisen esitelmän, jossa hän tästä valtioneuvoston suosituksesta sanoi mm.:

"Kun hallituksella ei ollut laillisia valtuuksia säännöstelyyn, puettiin se kahden varsin merkillisen asiakirjan, nimittäin suosituspäätöksen ja sopimuspöytäkirjan muotoon, joista edellisessä valtioneuvosto 'kehoitti' öljy-yhtiöitä supistamaan bensiinin jakelun puoleen normaalista määrästä ja jälkimmäisessä muodollisesti 'sovittiin' SAKn, STKn ja öljy-yhtiöiden välillä, mutta asiallisesti määrättiin hallituksen auktoriteettia hyväksikäyttäen suosituspäätöksen tarkemmasta soveltamisesta. Tässä sopimuskirjassa mm. annettiin SAKn lakkovahdeille valtuudet tarkkailla, että bensiinin jakelu todella sujui 'sovitulla' tavalla. Säännöstelyä täydennettiin vielä välittömästi SAKn itsensä hoitamalla lupalappujärjestelmällä.

Mainitut kaksi asiakirjaa eivät ole ainutlaatuisia ainoastaan eikä ehkä edes pääasiallisesti sen vuoksi, että ne osoittavat miten hallitus menettelee silloin, kun se toimeenpanee säännöstelyn, johon sillä ei ole valtuuksia. Täten syntyneiden säännöstelynormien luonnekin oli erit-

täin ongelmallinen. Nähtävästi niiden antamisen ja sopimisen, joka — kuten sanottu, tapahtui hallituksen auktoriteetin suojassa — on juridisesti katsottava perustuvan jonkinlaiseen hätäoikeuteen, joka ehkä jollakin tavoin antoi hallitukselle puuttuvat valtuudet. Juridista merkitystä noilta jakelunormeilta tuskin voidaan kokonaan kieltää, koska niitä hallituksen auktoriteettiin nojaten verrattain tehokkaasti sovellettiin käytäntöön. Hallituksen auktoriteetti oli niiden suhteen kuitenkin vain muodollista laatua. Tosiasiallinen valta ja auktoriteetti oli Siltasaarella SAK:n työvaliokunnalla. Valtiopyramidi oli hetkeksi sekä menettänyt huippunsa ja kuorikin oli pullistunut kuhumulle. Tämä puoli asiasta olikin bensininsäännöstelyn ja noiden sen perustana olleen kahden asiakirjan suurin erikoisuus.”

Pääministeri Fagerholm huomautti lakon jälkeen eduskunnassa käydyssä keskustelussa, ettei voida sanoa hallituksen toimineen mitenkään laittomasti ns. bensii-
nisodan selvittämisessä, sillä oikeuskansleri oli ollut läsnä valtioneuvoston hyväksyessä suosituksensa. Val-
tioneuvosto ei siis tehnyt päätöstä bensiinin säännöste-
lystä, koska sillä ei ollut säännöstelyvaltuuksia.

BUSSIRIKKURIT

Torstaina maaliskuun 8 päivänä kello 17 bensiinin jakeluasemat avattiin uudelleen. Valtioneuvoston suosituksen mukaan bensiiniä saatiin jakaa puolet normaalikulutuksesta elintärkeiden alojen välttämättömässä lii-

kenteessä pidettävillä autoilla, joista aloista tärkeimmät oli erikseen lueteltu. SAKn asettamilla tarkkailijoilla, joita kullakin jakelupaikalla sai olla 2 tai 3, oli oikeus seurata valtioneuvoston suosituksen noudattamista ja huomauttaa ohjeista poikkeamisesta jakeluaseman hoitajalle.

Jakeluasemat oli tällä välin pidetty kiinni muutamia poikkeuksia lukuunottamatta. Porissa avasi Shell erään jakeluaseman jo torstaina päivällä, mutta sulki sen noin neljänsadan lakkolaisen tultua paikalle.

Valtioneuvoston suosituksen puitteissa alkoi jakelu sujua verrattain rauhallisesti. Lakkovartijat hoitivat säntillisesti tehtäviään, tekivät rikkomuksista ilmoitukset keskuslakkotoimikunnille, jotka lähettivät neuvotte-
lijoita asemille; asemien hoitajat puolestaan osoittivat halua noudattaa ohjeita. Mainittavampia välikohtauksia ei enää sattunut juuri muualla kuin Vaasassa maanan-
taina maaliskuun 12 päivänä, jossa suurehkot lakkovar-
tijaryhmät joutuivat kiertämään bensiiniasemilla.

Huomion kohteeksi tuli nyt ensi sijassa linja-autoliikenne. "Lakon alaisen linja-autoliikenteen ei ole lupa saada bensiiniä tässä jakelussa", sanoi SAK:n pääsihteeri Olavi Lindblom selostaessaan bensiinisopimusta lakkolaisille maaliskuun 8 päivänä.

Linja-autoliikenne olikin suurin piirtein pysähdyksissä lakon ensi päivinä. Siellä täällä liikennöitsijät ajoivat autojaan itse tai hankkivat ajajiksi ammattikortin omaavia, mutta alalta pois siirtyneitä järjestymättömiä henkilöitä. Tällainen toiminta oli tietysti rikkuruutta ja herätti suuttumusta. Linja-autoasemille kerääntyi "tuijotusvartijoita", jotka pelkällä katsomisella saivat muutamat rikkurit luopumaan puuhastaan.

Bensiinisopimuksen jälkeen liikennöitsijät tehostivat rikkurivärväystä. STT luki radiossa tiedotuksen, jonka mukaan kauppa- ja teollisuusministeriö muka olisi valtuuttanut linja-autot vapaasti saamaan bensiiniä. STT tosin joutui peruuttamaan väärän tietonsa, mutta sekin osaltaan tuki liikennöitsijäin asennetta.

Palkkatyöläinen kirjoitti näistä asioista maaliskuun 11 päivänä:

"Yleislakon murtamisintoiset linja-autoliikennöitsijät jakelevat kuljettajille ohjeita, maanituksia ja uhkailuja lakonalaisten kuljetusten aloittamiseksi. Kun nämä isäntärikkurit itse ovat jo väsyneet lakonmurtamisyrityksiinsä, on nyt väellä ja voimalla ryhdytty haalimaan kuljettajia lakonrikkureiksi. Erään esittelijän ohessa tässä rikkurivärväyksessä ovat kunnostautuneet Linja-auto-liitto ja Autoliikenteen Työnantajayhdistys. 'Isännille' nämä rikkurivärvärit ovat ilmoittaneet, että ellei liikenne pyöri, otetaan liikenneluvat pois. Kuljettajia taas on uhattu työsuhteen katkeamisella, ellei lakonalaiseen työhön ryhdytä.

Kenenkään rauhallisen leipänsä puolesta taistelevan kuljettajan ei ole syytä kallistaa korvaansa näille työnantajain jutuille. Kuljetusalalla ovat työnantajat aina koettaneet murtaa työntekijäin rintamaa kuiskutuskampanjalla sekä uhkailuilla. Kun työnantajat yrittävät jälleen väkisin saada liikennettä pyörimään, kantavat he myös vastuun mahdollisten rauhattomuuksien syntymisestä. Kaikki linja-autoliikenteeseen osallistuvat ovat lakonmurtajia ja rikkovat täten työläisten rintamaa."

Työpaikat tyhjenivät, kadut täyttyivät. Kuvissa Kuopion työläisiä mielenosoituskulkeessa ja näkymä Helsingin lumen ja jään peittämästä satamasta. Samanlaisia kuvia saatot ottaa kaikkialla.

Pyörät pysähtyivät

Kaksi jonoa, mutta erilaisissa tarkoituksissa. Ylempänä menevät kuopiolaiset Savon Sanomien konttoriin peruuttamaan tilauksiaan. Porvarilehtien perättömien tietojen ja parjausten johdosta peruutuksia tehtiin satamäärin eri kaupungeissa. Alempana Helsingin lakkolaisia iloisten emäntien huollettavana eräässä lakkoruokalassa.

Kaupungeissa ja sydänmailla

Revonlahdella Oulun läänissä lakkorajat vaativat selvitystä, jota antamaan saapui lakkotoimikunnan edustaja. Mestari juoksi häätämään vierasta pois, mutta lakkotoimikunnan valtakirja tehoi.

Lumi peitti keskellä Mannerheimintietäkin raitiotie-kiskot, joilla lähes kolmeen viikkoon ei liikkunut minäkäänlaisia ajopelejä.

Käsi kädessä

Nuorisjärjestöjen ohjelmaryhmille lakko ei ollut joutilaisuuden, vaan tavallista vilkkaamman toiminnan aikaa. Monet ryhmät esiintyivät jopa useita kertoja päivässä lakkoilaisten tilaisuuksissa. Jo lakon alkupäivinä sopivat Suomen Demokraattisen nuorisoliiton ja Sosialidemokraattisen Työläisnuorisoliiton järjestöt yhteistoiminnasta, joka sitten jatkui koko lakon ajan. Lakkolaiset kuuntelivat mielellään nuorten reippaita, ajankohtaisia lauluja ja muita esityksiä.

Kuvassa demokraattisia ja sosdem-nuoria Varkauden kansantalossa.

Vauhdikkaita kansantansseja Helsingin työväentalossa.

Virkistystä lakon arkeen

Rikkureita oli mainittavasti vain bensinjakelussa ja linja-autoissa. Niinpä riitti näihin kohteisiin lakkovartioloita. "Tuijotusvartijat" tekivät ääntöä valistustyötä mm. Kuopiossa.

Älä rikkurityötä tee

Joensuussakin tuijotettiin, mutta siellä oli rikkurin auton kylkeen ilmestynyt myös "leimamerkki". Asianomainen hymyili koreinta hymyä kohteliaalle valokuvaajalle tietämättä mitä muuta hänen kasvojensa ohella leville ikuistui. Rikkurit eivät ole toverien suosiossa, mutta painostus heitä kohtaan on usein melkoisen huumoripitoista eikä suinkaan väkivaltaista kuten porvarit väittivät.

Hämeenkadun leveydeltä

marssivat Tampereen lakkolaiset maaliskuun 7 p:nä Keskustorilta työväentalolle kuullakseen lakkotoimikunnan selonteon tilanteesta. Kaupunkien suurimmat torit olivat ainoat "tilat", joihin lakon aikaisten kokousten osanottajamäärät mahtuivat. Alempi kuva on Kuopion torilta eräänä ensimmäisistä lakkopäivistä.

Mutta esimerkiksi Jyväskylässä oli toiset otteet. Komisario Tolkki konepistooliryhmineen ennätti moneen paikkaan lakon aikana, niin lakkovartijain toimintaa estämään kuin tavallisiin lakkokokouksiinkin. Poliisin äärimmäisen hyökkäävä esiintyminen johti luonnollisesti vastareaktioihin työläisten taholla. Oikeusjutuissa on kuitenkin pantu syytteeseen työläiset eikä poliisi.

Kahdenlaisia järjestyksen valvojia

Bensliinisopimus on tehty. Lakkovartijat ja poliisikomisario koettavat yhdessä saada selville, että mitähän tuo pykälä nyt oikein tarkoittaa. Tällä lainkuullaisella menettelyllä päästiinkin yhteisymmärrykseen ja saatiin riidanalainen jakelu rullaamaan rauhassa.

"Kapinoita" kukistetaan

Poliisi ryhtyi hajoittamaan väkijoukkoja bensinlasemien ympärillä. Ihmiset hämmästyivät aika lailla saadessaan jälkeen päin lehdistä lukea, että heidän pakenemisensa ratsujen jalolista oli "kapinaa", josta nostettiin syytettä raastuvanoikeuksissa. Kuvia eräis-

tä kuuluisista kohteista: vasemmalla ylhäällä Tampereen linja-autoasemalta, vasemmalla alhaalla Länsi-Suomen Osuusteurastamolta Turussa, alhaalla Esson bensinlasemalta Mannerheimintieltä Helsingissä.

Oliko tämä kapinaa?

Elinikäiset muistot ratsujen kavioista sai moni rauhallinen kulkija ja katselija.

Koko Suomen kansa oli kaduilla, toiset marssimassa, loput katujen vierillä, tuona maaliskuun 16 päivänä. Sää suosi mielenosoitusta, kevät tuntui alkavan sinä päivänä. Viereinen kuva on Jyväskylän pääkadulta kulkueen kärjestä.

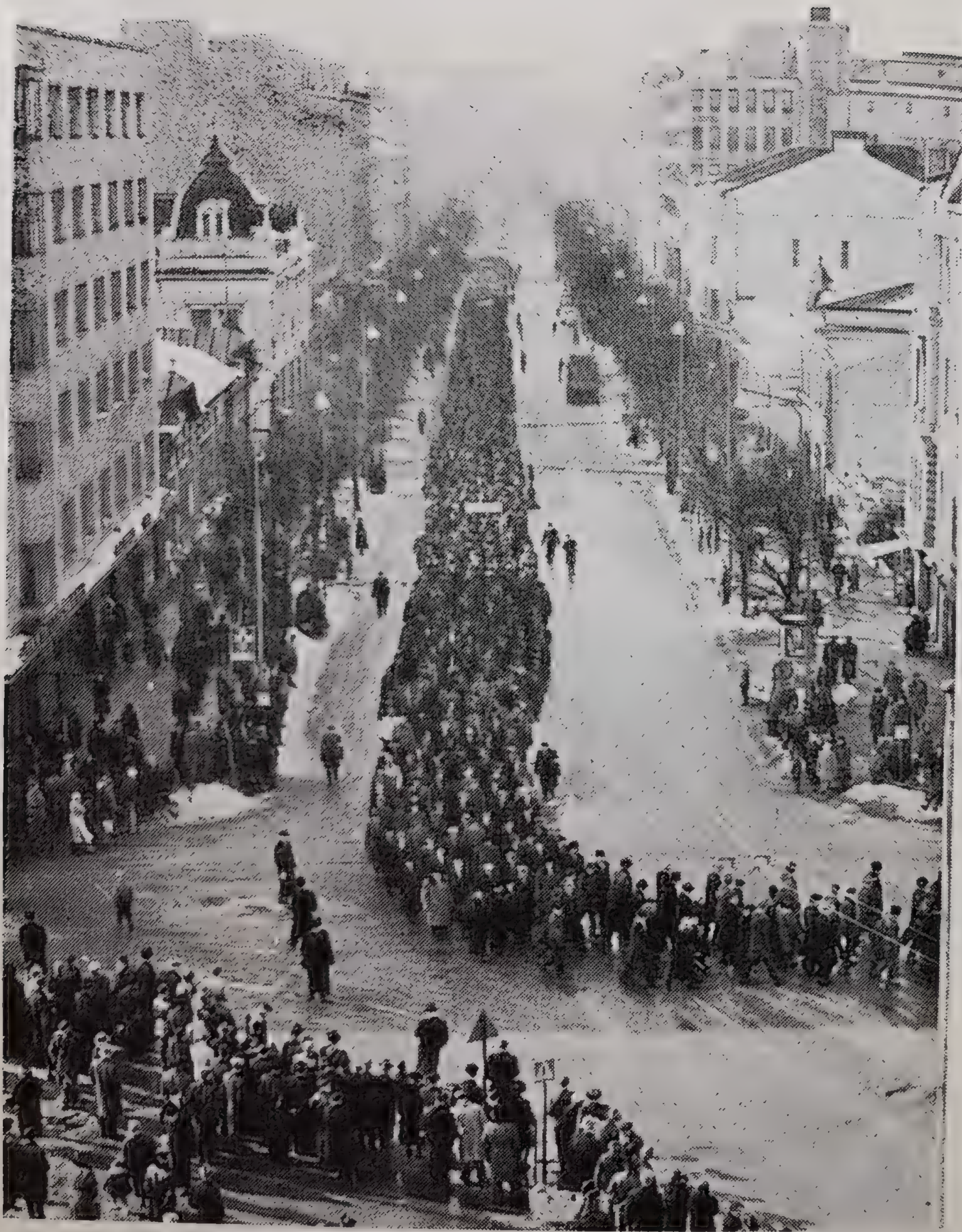
Alla näkymä Senaatintorilta, joka ei kokonaisuudessaan mahtunut mihinkään kameran. Eero Antikainen sai puhua viidellekymmenelletuhannelle kuulijalle, jotka kaikki kannattivat SAK:n toimenpiteitä.

Käy eespäin väki voimakas

Kevätauringon kirkkaasti valaisemalle Helsingin Senaatintorille tulvehti loputtomasti lippuja, tunnuksia, kansaa. Neljästä kaupunginosasta saapuneet kulkueet yhtyivät Aleksanterinkadun alkupäässä ja saapuivat torille koko kadun levyisenä tiiviinä rivistönä. Maaliskuun 16 päivän marssi oli vaikuttavin mielenosoitus mitä pääkaupunki koskaan on nähnyt.

Samalla kellonlyömällä

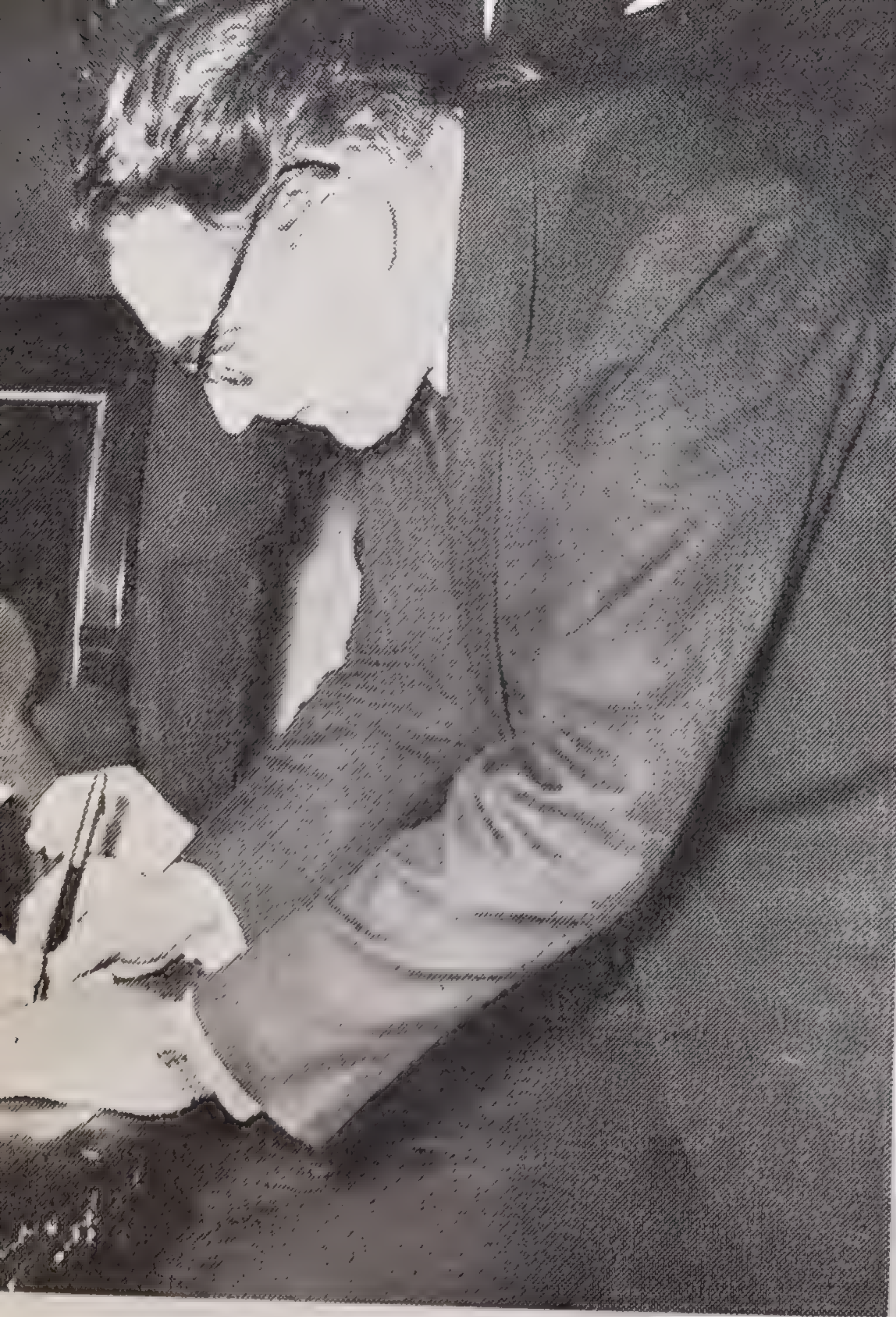
satatuhantiset joukot lähtivät liikkeelle kaikkialla maassa. 12.000 kulki Tampereen halki.

Kaupunkien ja asutuskeskusten liikenne selsahtui, kodit tyhjenivät ihmisten tullessa niistä kadunvierille, virastojen, myymäläin ja laitosten väki jätti työnsä ja asettui ikkunoihin. Koko kansakunta keskittyi yhteen asiaan. Koko kansakunta ajatteli yh-

tä ajatusta: tällaista on työväki, tätä se tahtoo. Tämä suuri keskitys saadaan aikaan mitä yksinkertaisimmin keinoin. Ei tarvita mainosrummutusta, ei kuluteta rahaa, ei harjoiteta pallostusta. Sana vain kulkee — ja kalkki tulevat. — Lappeenranta.

"Meillä ei ole syytä pahoitella sitä, että menestys taloudellisiin kokonaistavoitteisiin nähden ei muodostunut sataprosenttiseksi. Me olemme voittaneet paljon enemmän kuin sopimustekstistä voidaan lukea. Keskinäinen luottamus on kasvanut, yhtenäisyys lujittunut ja usko työväen omiin voimiin vahvistunut. Se on paljon ja sitä työnantajat ovatkin eniten pelänneet, ja siksi me olemme perineet suuren ja pysyvän voiton." Aarne Saarinen 19. 3. 1956.

VOITTOON

Yleislakon lopettamissopimuksen allekirjoitti SAKn puolesta sen ensimmäinen puheenjohtaja Eero Antikainen. "Sekä aika- että suorituspalkkatyössä oleville maksetaan 12 markan suuruinen korotus tunnilta..."

"KONEPISTOOLIT KESTOTULELLE"

Lakkovartijat seurasivat linja-autoliikennettä joko linja-autoasemilla tai kaupungeista johtavilla teillä. Kuljetajille selitettiin, että he suorittivat lakon alaista työtä. Tällaista täysin rauhallista ja lakon aikana tavallista valistustoimintaa suoritti perjantaina maaliskuun 9 päivänä pienehkö lakkolaisryhmä Jyväskylästä koilliseen johtavalla tiellä Taulumäellä. Tuskin olivat lakkovartijat tulleet Taulumäelle, kun sinne tuli myös 30 poliisimiestä aseistettuna konepistooleilla. Heitä johti komisario Tolkki. Hän komensi ensin lakkovahteja: "Hajaan-tukaa!" Lakkovahdit selittivät olevansa suorittamassa SAKn ohjeiden mukaista lakkovartiointia. Tämä johti yhä uhkaavampaan esiintymiseen; Tolkki huusi konstaa-peleille käskyn: "Ryhmä yksi valmiina ja konepistoolit esiin kestotulelle!" Mellakan välttämiseksi lakkovartijat poistuivat ja tekivät tapauksesta välittömästi ilmoituksen sisäministeriöön.

Kuopiossa oli jo edellisenä päivänä sattunut vastaavanlainen tapaus Puijon merkkikiven luona olleiden muutamien lakkolaisten ja liikkuvan poliisin komisario Martikaisen johtamien 30 poliisimiehen välillä. Tässä tapauksessa eivät poliisit kuitenkaan uhkailleet aseilla. Lakkolaiset ilmoittivat asiasta maaherralle.

Maaliskuun 10 päivänä SAK julisti maanteiden ja lentokenttien kiitoratojen auraustyöt laksoon. Tiedotuksessa sanottiin:

"SAK on yleislakkojulistuksessaan asettanut lento- ja linja-autoliikenteen lakon alaisiksi. Kun tästä piittaamatta on ryhdytty rajoitetussa määrin ylläpitämään len-

toliikennettä Suomesta Ruotsiin, sekä eräät linja-auto-liikennöitsijät omin neuvoinensa välittämään henkilöliikennettä, on SAK:n keskuslakkotoimikunnan ollut pakko tiukentaa otettaan niiden suhteen, jotka eivät halua piitata yleislakkojulistuksessa mainituista rajoituksista.”

Seuraavana päivänä Palkkatyöläinen selvitteli asiaa tarkemmin:

”Näihin toimenpiteisiin on ryhdytty sen johdosta, että ministeriö, etunenässä ministeri Palovesi sekä eräät esittelijät, on aktiivisella tavalla ryhtynyt rikkurivärväyksen luontoiseen toimintaan, josta mainittakoon mm. ministerin ja ministeriön edustajien ratkaiseva vaikutus Aero Oy:n hallintoneuvoston kokouksessa siihen, että lento-liikennettä päätettiin jatkaa. Ministeriön taholta julkisuuteen ja radiotiedotuksiin annetut selvitykset linja-autoliikenteen osalta on niin ikään katsottava selväksi rikkurivärväykseksi.

Kaiken lisäksi ovat ministeriön tiedonannot linja-autoliikenteestä jopa valtioneuvoston bensiinisuosituksen vastaisia, koska valtioneuvoston suositus edellyttää, ettei linja-autoille lakonalaisessa liikenteessä polttoainetta jaeta.”

Lopuksi todettiin, että kulkulaitosministeriö ”on lähtenyt omaan erilliseen taisteluunsa ammattiyhdistysliikettä ja lakossa olevia työläisiä vastaan syylistyksen lisäksi, vastuunalaisia henkilöitä myöten, halveksittuun ja likaiseen rikkurivärväykseen.”

Tiistaina maaliskuun 13 päivänä SAK:n edustajat kävivät pääministerin, kulkulaitosministerin ja sisäministerin puheilla ja huomauttivat, että ”ministeriöiden määräykset ja ohjeet autoliikenteen suhteen nykytilanteessa ovat pääasiassa suunnatut yleislakkoa ja lakkolaisia

vastaan.” He huomauttivat, että liikennöiminen auralammomilla teillä oli yleisölle vaarallista, eikä poliiseilla ollut aikaa, tuskin haluakaan valvoa liikennemääräysten noudattamista, vaan mm. ylikuormitus oli yleistä.

Kulkulaitosministeriön asenne yllytti liikennöitsijöitä ylimielisyyteen. Rikkurikuljettajat esiintyivät röyhkeästi, ajoivat ihmisjoukkoihin jne. Poliisi suojeli heitä liioittelun innokkaasti. Näistä syistä sattui eri puolilla maata lukuisia ikäviä välikohtauksia.

Porissa tapahtui maaliskuun 13 päivänä, että poliisi lähetti kolme autonlastillista miehistöä turvaamaan yhden rikkurikuljettajan lähtöä linja-autoasemalta.

”OI MAAMME SUOMI ...”

Oulussa lähti 14 päivänä suuri joukko lakkolaisia torilla pidetystä selostustilaisuudesta linja-autoasemalle. Poliisit ryntäsivät paikalle kahdeksan auton ja monien kymmenien miesten voimalla. Komisario Forsmanin käsystä poliisimiehet alkoivat väkivalloin ajaa ihmisiä pois. Silminnäkijän kertoman mukaan ”tilanne näytti uhkaavalta ja yhteenotto varmalta”, mutta joku tuntemattomaksi jäänyt taktiikkanero pelasti oululaiset pamputuselta aloittamalla Maamme-laulun. Allistyneet konstaapelit vetivät ohjesäännön mukaisesti kättä päähän.

Kuopiossa Rupusen autotallilla oli noin 60 lakkolaista. Sinne tuli — jälleen komisario Martikaisen johdolla — poliisimiehiä ensiksi kolme autonlastillista ja hetken kuluttua vielä toiset kolme autoa lisää. Viimeksi tulleet

olivat ilman manttelia, patukat saapasvarressa. Lakkolaiset väistyivät rauhallisesti eikä pamputusta tapahtunut.

Porin linja-autoasemalle tuli 15 päivänä viisi piiska-autoa, musta maija ja suuri joukko konstaapeleja jälleen hoitelemaan erään rikkurin lähtöä maaseutuajoon.

Linja-autoliikenteestä erillisenä, mutta poliisin noina päivinä omaksumaa asennetta kuvaavana kerrottakoon Turussa Lounais-Suomen Osuusteurastamon luona satunut yhteenotto. Teurastamolla oli lupa pitää eräitä töitä käynnissä. Lakkotoimikunta oli antanut näitä töitä suorittaville todistukset, joita he saattoivat näyttää lakkovartijoille työhön mennessään. Johto uhkasi erottaa ne työntekijät, jotka pitivät hallussaan lakkotoimikunnan lupia. Lisäksi se kieltäytyi pyytämästä lakkotoimikunnalta autokuljetuslupia, vaikka sellaisia edellytettiin virallisessa bensiniisopimuksessa. SAK:n keskuslakkotoimikunta julisti tällöin teurastamon lakkoon. Maaliskuun 14 päivänä poliisi puuttui asiaan tavalla, josta Palkkatiöläinen kertoo:

”Teurastamon portilla oli aamulla tavanomainen lakkovartiojoukko seuraamassa tilannetta. Jonkin ajan kulluttua paikalle saapui myös arviolta noin 150 poliisia Pohjolan Liikenteen autoilla sekä 5—6 ratsupoliisia. Myöskin siviilipukuisia rikospoliisimiehiä oli saamiemme tietojen mukaan läsnä.

Poliisien saavuttua saapui paikalle myös lisää lakkolaisia — ja tietysti uteliasta yleisöäkin. Myös parisatamiehinen järjestynyt lakkovartioryhmä saapui teurastamon portin läheisyyteen. Tällöin poliisit ryhtyivät raivaamaan portin edustaa tyhjäksi. Lakkovartijat ja lakkolaiset — jotka koko aamun olivat esiintyneet täysin

rauhallisesti — siirtyivät sivuun ja asettuivat seisomaan portin kahden puolen.

Poliisit halusivat kuitenkin tyhjentää koko katuosueuden ja alkoivat työntää lakkolaisia kauemmaksi. Huolimatta siitä, että poliisit tällöin paikkapaikoin hieman kovakouraisesti työnsivät lakkolaisia — jopa käsivarsin nauhoilla merkittyjä lakkovartijoitakin — eivät nämä kuitenkaan ryhtyneet minkäänlaiseen vastarintaan eivätkä asiattomuuksiin. Kun poliisit saivat katuosuuden eristetyksi, oli tilanne varsin rauhallinen.

Kello 13 jälkeen lähti suuri joukko lakkolaisia ja lakkovartijoita — arviolta noin 1.000 henkilöä — työväentalolla pidetystä tilaisuudesta järjestäytyneinä riveinä myös LSON luo. Poliisit olivat tätä ennen ajaneet Pohjolan Liikenteen autot suluiksi katuosuuden kumpaan-kin päähän. Lakkolaisten rivistöjen saapuessa paikalle ja lähestyessä linja-autojen muodostamaa sulkua olivat poliisit sulun luona lujana linjana ratsupoliisit mukana. Tällöin rivistöjen lähestyessä sulkua ja takana tulevien painaessa edessäolevia eteenpäin poliisit vetivät patukansa esille ja ’kahakka’ oli valmis. Monet lakkolaiset saivat poliisien patukoista vaikeita iskuja, mm. eräs noin 55-vuotias nainen sai avohaavan otsakulmaansa ja hänet oli kuljetettava lääninsairaalaan ambulanssautolla. Poliisiratsujen jaloista saivat myös monet lakkolaiset pahojakin vammoja. Monien lakkolaisten vaatteet repeytyivät rytäkässä pahoin ja mustelmia saivat monet lakkolaiset sekä lakkovartijat. Muuan ratsupoliisi joutui ratsupoliisien rivistöstä erilleen väkijoukkoon, missä hevonen kompastui ja poliisi lensi kasvoilleen katuun. Tällöin hän sai niin pahoja vammoja, että hän vielä eilen illalla oli sairaalassa hoidettavana. Eräiden läsnäolleiden

kertoman mukaan poliisin hevonen vauhkoutui niin patukoiden heilutuksesta, että se hyppäsi suin päin väkijoukon keskelle.

Tilanne rauhoittui vasta sen jälkeen, kun keskuslak-kotoimikunnan edustajien ja teurastamon johdon välillä päästiin sopimukseen siitä, että ko. laitoksen portit suljetaan. Tällöin lähtivät sekä poliisit että lakkolaiset pois paikalta."

HALU SAALISTAA JA HALU MURTAA

Autoalantyöntekijäin Liiton puheenjohtaja Siivo Koutio puhui Helsingin lakkolaisten tiedotustilaisuudessa maaliskuun 15 päivänä. Koska puhe antaa hyvän kuvan tilanteesta ja lakkolaisten mielialoista noina päivinä, lainaamme sitä tähän pitkästi:

"Mitä tulee linja-autoliikenteen jonkinlaiseen käynnissäpitämiseen, kunnostautuvat tässä lähinnä isännät ja muut työnhaluiset rikkurit. Asiantila on samalla surullinen ja irvokas. Monet nekin rikkurikuljettajat, jotka nyt ajavat, ovat monesti valittaneet, että palkka on pieni ja että sitä pitäisi liiton pyrkiä kohentamaan. Mutta kun sitten nyt kaikki pienipalkkaiset pyrkivät ammattiyhdistysliikkeen periaatteiden mukaisella tavalla, joukkovoimalla kohentamaan omaa ja näidenkin kuljettajien asemaa, ryhtyvät nämä lakkorikkurit kaikin konstein estämään, ettei heidän toimeentulonsa suinkaan vain paranisi. Voidaan asettaa kyseenalaiseksi, onko tällai-

nen kuljettaja enää aivan tervejärkinen. Tuskin, koska on rikkuriksi ryhtynyt.

Isännät puolestaan katsovat oikeudekseen ja velvollisuudekseen pitää liikennettä käynnissä, ja tätä käsitystä on levittänyt parhaansa mukaan myöskin nykyinen kulkulaitosministeri.

Tässäkään ei ole kysymyksessäkään halu palvella yleisöä, vaan halu saalistaa ja halu murtaa taistelurintamaamme. Isäntien ja muiden lakonrikkurien yhteistulos onkin sitten suuri kolaritilasto yliajoineen ja kalustotappioineen.

— — —
Kun valtioneuvoston antama suositus on kuitenkin rikottu liikennöitsijäin, öljy-yhtiöiden ja kulkulaitosministeriön taholta, herää kysymys, miten me kunnioitamme mainittua sopimusta puolestamme. Me tulemme antamaan vastauksen tähänkin kysymykseen aikanaan ja niin selvästi, ettei siihen jää epäilemisen ja tulkinnan varaa.

Olemme omassa isänmaassamme nähneet mahdolliseksi ulkomaistenkin öljy-yhtiöiden toiminnanharjoittamisen, mutta emme ole antaneet heille minkäänlaisia oikeuksia ryhtyä taistelemaan työläisten elämän kuristamisen puolesta.

On enemmän kuin väärin, että maamme vieraanvaraisuutta ja toimilupaoikeuksia nauttivat ulkomaalaiset öljy-yhtiöt katsovat oikeudekseen ryhtyä täällä myöskin riitelemään. Vieraanvaraisuuttamme on varmasti käytetty väärin.

Te, toverit, olette varmaankin panneet merkille sen erinomaisen huolenpidon meistä, jota poliisi nykyisin harjoittaa. Tämän talon kulmilla on taaskin useita polii-

sivaunuja ja nähtävästi sen vuoksi, että meille ei kukaan pääsisi tekemään ilkeyttä. Tästä meidän on syytä olla kiitollisia näille SAKn jäsenille, joita useimmat poliisitkin ovat. Myöskin siitä voimme olla poliiseille kiitollisia, että he ovat miltei kokonaan jättäneet turvaa vaille linja-autoliikenteessä työskentelevät rikkurit ja taksiliikennettä harjoittavat yksityisautoilijat. Nämä saavat nyt mesoa omin nokin, mutta me olemme turvassa kuin luojan kukkarossa.

— — —

Kaikki merkit viittaavat siihen, että työnantajapuoli pyrkii tekemään kaikkensa saattaakseen työväenluokan samaan asemaan, missä se oli vuonna 1930, jolloin hätäaputoissa palkka oli 2 markkaa tunnille ja — kunta elätti perheet! Tämä on se heidän ihannetilansa, johon he pyrkivät.

Olkoon yksimielinen vakaumuksemme kuitenkin, että sitä tilannetta ei riistäjille tule, jolloin meidät poljettaisiin jälleen paariasluokkalaisiksi ja toisen luokan kansalaisiksi. Taistelun tiimellyksessä on aina vaikeuksia, mutta ne on voitettava. Kun nyt on kysymys paljosta enemmästä kuin tämän päivän leivästä, on meidän voitettava. Taistelumme me voitamme kestämillä ja yhä uusin ponnistuksin!”

LAKKOLAISET EIVAT PYRKINEET VÄKIVALTAISUUKSIIN

Perjantaina maaliskuun 16 päivänä kaikki lakkolaiset koko maassa olivat marssilla. Meistä tuntuu luonnolliselta, että tuo päivä oli koko lakon ajan rauhallisina, mut-

ta jotakuta maamme oloja tuntematonta se voisi kovin hämmästyttää. Eivätkö mellakat yleensä tapahdu mielenosoitusten yhteydessä?

Tämän asian tarkastelulla on oma mielenkiintonsa. Tuntuu selvältä, että niitä erittäin hyvin järjestyneitä, täsmällisesti marssivia tuhat- ja kymmentuhattamääräisiä joukkoja vastaan, jotka tuona päivänä osoittivat mieltään kaupungeissa ja asutuskeskuksissa, ei yksikään komisario olisi komentanut ratsuja eikä patukoita. Sehän olisi ollut sulaa mielettömyyttä.

Katsellessa ylempänä lueteltuja esimerkkejä yhteentoista havaitaan, että poliisi ryhtyi uhkaamaan väkivallalla vain silloin, kun paikalla oli lakkolaisten lisäksi runsaasti muuta yleisöä — joukossa usein provokaattoreita — tai kun lakkolaisten joukko oli aivan vähäinen, kuten Jyväskylässä Taulumäellä tai Kuopiossa Rupusen autotallilla. Punnittaessa lakon jälkeisten syytteidenkin oikeutusta tällä seikalla on merkityksensä. Lakkolaiset eivät varmastikaan pyrkineet väkivaltaisuuksiin, vaan aloite tuli vastapuolen taholta. Ja itsepuolustukseen on jokainen oikeutettu, olipa päällekkarkaaaja sitten vaikka poliisimies.

UUSI LAKKOJULISTUS ÖLJY-YHTIÖILLE

Lauantaina maaliskuun 17 päivänä SAKn keskuslakkoimikunta julisti öljy-yhtiöiden päävarastot ja jakeluasemat sekä yksityiset bensini asemat uudelleen lakon alaisiksi sen johdosta, että ne jatkuvasti karkeasti rik-

koivat valtioneuvoston polttoaineen jakelusta antamaa suositusta.

Neuvotteluja lakon lopettamiseksi käytiin silloin parhaillaan jo vakavassa mielessä. Siksi ei enää aloitettu erillisiä neuvotteluja bensinitilanteesta, vaikka öljy-yhtiöt piittasivat nyt yhtä vähän kuin aikaisemminkin lakkorajoista ja poliisi esiintyi entistäkin uhkaavammin. Maanantaipäivän Palkkatyöläinen kertoi mm.:

"Eilen tapahtui selkkaus Turun linja-autoasemalla, jonne oli kokoontunut lakkovartijoiden lisäksi joukko lakkolaisia sekä uteliasta yleisöä. Yleisö yritti pelastaa kärjistyvää tilannetta laulamalla Maamme-laulua, millä keinolla Oulussa oli selvitetty kriittillinen tilanne. Turussa poliisit eivät kuitenkaan osoittaneet sovittelevaa mielenlaatua, vaan hyökkäsivät kansallislaulua paljain päin laulavaa yleisöä vastaan. Kuusi poliisia oli ratsain, pari sataa jalan. Kahakassa sai kolme, neljä yleisöstä päähänsä vammoja. Myös loukkaantui ratsupoliisi Tuominen, joka putosi ratsun selästä ja sai vaikean aivotärähdyksen.

Kokkolassa lakossa olevat rautatieläiset kuljettivat öljysataman ylikäytävälle junanvaunuja, jolla sulki sen liikenteeltä. Tämä tapahtui klo 17.20 aikaan. Poliisi pidatti tapauksen johdosta pari miestä."

Pahin kahakka sattui Jyväskylän linja-autoasemalla. Siellä meni iltapäivällä noin parisatainen lakkolaisjoukko muutaman lähtöä hankkivan linja-auton luo ja selitti kuljettajalle, että hän oli ryhtynyt lakon alaiseen puuhaan. Kymmenkunta poliisimiestä katseli sivusta. Jatkamme tapahtumien kuvausta Jyväskylässä toimitetun Palkkatyöläisen sanoin:

"Tapahtumat lähtivät kehittymään pian sen jälkeen,

kun paikalle saapui poliisin piiska-auto, josta nousi komisario Tolkki mukanaan neljä konepistooliin varustettua konstaapelia. Komentosanat kajahtelivat megafoinin välityksellä: 'Hallituksen ja lain nimessä minä kehoitan teitä hajaantumaan.' Kun tätä komentoa ei yleisö välittömästi ehtinyt noudattaa, niin komentosanoja huu-deltiin lisää ja tilanne kehittyi nopeasti siihen mittaan, että komisario Tolkin toimesta komennettiin otettavaksi esille neljä konepistoolia, joilla uhattiin paikalla olevaa yleisöä.

Poliisit alkoivat myös välittömästi hajoittaa yleisöä, jolloin lähinnä olleita mätäkittiin pampuilla, jotta yleisö olisi saatu hajaantumaan. Lisäksi poliisit pidättivät viisi paikalla olleista ja veivät nämä mukanaan poliisilaitokselle kuulusteluja varten. Kuulemamme mukaan kuitenkin pidätetyt pian oli laskettu vapaalle jalalle, mikä puolestaan puhuu sen seikan puolesta, että poliisi jälleen näki tilanteen väärin sekä osoitti varsin pitkälle menevää intomielisyyttä järjestystehtäviensä täyttämisessä."

Jyväskylän poliisi näyttää koko maan tapahtumia tarkastellessa kaikkein villiintyneimmältä. Tiedotus lakon päättymisestä luettiin radiossa maanantaina maaliskuun 19 päivän vastaisena yönä. Seuraavana päivänä oli Jyväskylän kauppatorilla keskuslakkotoimikunnan järjestämä selostustilaisuus. Kuinka ollakaan, kokouksen alettua saapui taas komisario Tolkki ja konstaapeleja, joilla oli aseistuksenaan pamppuja ja kaasupistoolia. Seitsemän konepistooliin aseistettua konstaapelia kierteli taaempana. Tolkki luki megafoniin lakikirjan kappaleen napykälän ja huusi: "Lain nimessä hajaantukaa! Las-ken kolmeen!" Ei hän kuitenkaan päässyt laskemaan,

kun ihmiset alkoivat nauraa. Suomalaisen työläisen huumorintaju ei häntä jätä, vaikka edessä on raivostunut poliisikomentaja ja paljastetut konepistoolit.

KUNTIEN ASENNE

Yleislakon mittasuhteisiin verrattuna bensiini- ja bus-sirikkurit olivat loppujen lopuksi vain vähäisenä hättänä. Seisoivathan koko teollisuus, rautatiet, satamat, rakennustyömaat, lakkolaisia oli puoli miljoonaa. Rikkureita oli vain kourallinen. Sitä törkeämmältä näytti heidän menettelynsä. Niinkuin aikaisemmin todettiin, olivat pääsyylliset kuitenkin ulkomaalaiset öljy-yhtiöt, jotka keinoja kaihtamatta painostivat työntekijöitään rikkureiksi ja sillä tavalla auttoivat myös liikennöitsijäin rikkuruutta. Tästä hyvin tietoisena keskuslakkotoimikunta pyrki heti alussa kohdistamaan toimenpiteensä suoraan yhtiöihin. Ne olivat riippuvaisia sähkövirran saannista ja virran jakelua hoitamassa oli SAKhon kuuluvia työntekijöitä. Ei voitu vaatia, että järjestyneet työntekijät olisivat auttaneet rikkuruutta. Maaliskuun 3 päivänä Helsingin keskuslakkotoimikunta vaati sähkölaitosta katkaisemaan virran lakko-ohjeita rikkovilta öljy-yhtiöiltä sekä lentokentiltä uhalla, että sähkölaitoksen työt myös virranjakelun osalta julistettaisiin laksoon.

Samoin menettelivät muiden kaupunkien keskuslakkotoimikunnat omiin sähkölaitoksiinsa nähden.

STTn radiouutisissa luettiin kaupungin porvarillisten viranomaisien laatima kauhumaalaus siitä, mitä seuraisi

lakosta sähkölaitoksella. SAKn taholta huomautettiin, ettei sen tarkoituksena ollut tappaa potilaita leikkauspöydille, vaan sairaalat ym. saisivat virtaa lakosta riippumatta. Kaupunginhallitus kokoontui sunnuntai-iltana maaliskuun 4 päivänä. Työväen edustajat esittivät sähkövirran katkaisemista öljy-yhtiöiltä, porvarillisella taholla koetettiin löytää sovittelevia ratkaisuja, sairaalaviranomaiset toivoivat keskuslakkotoimikunnan esityksen hyväksymistä, mutta työnantajataho oli jyrkkänä. Lakkotoimikunnan esitys hylättiin. Lakko alkoi seuraavana aamuna ja siitä pitäen Helsingin sähkölaitoksen toiminta oli kaksi viikkoa rikkurien epävarmoissa käsissä.

Sähkölakko vältettiin monissa muissa kaupungeissa ja virranjakelu kaikkiin lakosta vapaisiin kohteisiin sujui normaalisti. Näitä kaupunkeja olivat mm. Tampere, Lappeenranta, Turku, Lahti, Kemi, Hamina, Hämeenlinna, Savonlinna, Jyväskylä ja Joensuu. Bensiinisopimuksen jälkeen virran jakelu aloitettiin uudelleen.

Tietäessään voimansa riittämättömiksi yrittivät porvarilliset valtuutetut joissakin kaupungeissa jäädä pois valtuuston kokouksista ja näin estää päätösten teon. Kotkassa temppu uusittiin pariin kertaan, mutta sitten lakkolaisten lähetystöt kiersivät porvarivaltuutettujen luona ja saivat nämä liikkeelle. Äänimäärin 27—14 tehtiin päätös sähkövirran katkaisemisesta. Parituhatta lakkolaista odotteli päätöstä kaupungintalon ulkopuolella.

Helsingin kaupunginhallituksen päätöksen johdosta kirjoitti Palkkatyöläinen maaliskuun 7 päivänä:

”Helsingin kaupunginhallitus asettui avoimesti palkansaajaväestöä vastaan ja ryhtyi kaupunkia uhkaavis-

ta arvaamattomista menetyksistä huolimatta puolustamaan parin bensiniliikkeen uhittelevaa toimintaa. Tuolla asennoitumisellaan kaupunginhallitus joutui suojatiensa rinnalla osasylliseksi niihin tapahtumiin, joita bensinisodan merkeissä viime päivinä pääkaupungissa on käyty ja jotka tapahtumat eilen saivat entistäänkin vakavampia ilmenemismuotoja." (Tällä tarkoitetaan poliisin ja yleisön yhteenottoa Mannerheimintien ja Humalistonkadun kulman bensiniasemalla).

Tässä kiintyy huomio kahteen seikkaan. Ensiksikin oli varmasti totta, että sähkövirran sulkeminen bensiniasemilta vähensi levottomuuksien mahdollisuutta. Tampereella ei koko lakon aikana sattunut suurempia järjestyshäiriöitä ja myös Lahdessa oli sangen rauhallista. Toisaalta siellä, missä poliisin johdossa esiintyi erityistä halua väkivallan käyttöön, kuten Jyväskylässä ja Turussa, ei kaupunginhallitusten toimenpiteillä ollut vaikutusta.

Toiseksi Palkkatyöläinen leimaa Helsingin kaupunginhallituksen päätöksen puolueelliseksi asennoitumiseksi öljy-yhtiöiden puolelle. Porvarillisella taholla on leimattu päinvastaiset päätökset puolueelliseksi asennoitumiseksi lakkolaisten puolelle. Suo siellä, vetelä täällä. Kunnallisten päätäntäelinten ensimmäinen tehtävä lienee kuitenkin huolehtia kuntalaisten hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Niillä ei ole keinoja sen paremmin työnantajien kuin työläistenkään pakottamiseen tuohon taikka tähän. Näiden kahden tappelupukarin ottaessa yhteen ei kaupunginisille jää muuta sanansijaa kuin se, että varjelevat sivullisia saamasta naarmuja. Sitä ei Helsingin kaupunginhallitus todellakaan tehnyt, vaan meni ilman muuta öljy-yhtiöiden puolelle kuntalaisten

turvallisuudesta ja hyvinvoinnista välittämättä. Tämä johtui työnantajien suuresta vaikutusvallasta Helsingin kaupunginhallituksessa.

Helsingissä olisi varmaan säästyttävä Mannerheimintien mellakalta, jos bensiniasemat tiistaipäivänä eivät olisi saaneet sähkövirtaa. Kymmenet, ehkä sadat helsinkiläiset saavat kiittää mustelmistaan kaupunginhallitusta. Se oli kunnallispolitiikkaa luonnossa.

Oikeusasiamies Paavo Kastari sanoo keskuslakkotoimikuntien sähkölaitoksille esittämistä uhkavaatimuksista, niissä "lähtivät sekä lakon johto että joukot selvän laittomuuden tielle". Lähemmin hän ei tätä väitettään perustele. Tietävästi kuntalaisilla on lupa tehdä esityksiä kunnallisvaltuustoille. Se ei siis ollut laitonta. Lakkoon ryhtyminen ei sekään ole laitonta, ei edes sähkölaitoksella. Virrankatkaisuja määrättyistä pisteistä tapahtuu myös joka päivä paljon vähäisemmistä syistä kuin mistä tässä oli kysymys. Mutta kun lakipykälää tällaisen tapauksen varalta ei ollut tehty, niin kaikki oli tietysti aivan tavattoman laitonta!

Ellei lähdetä juridisiin saivarteluihin, on selvää, että kunnalliset elimet eräillä paikkakunnilla asettuivat puolueellisesti öljy-yhtiöitä tukemaan vaarantaen tällä toimenpiteellä kaikkien kuntalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden.

HIEKKALAAATIKOLLA

Bensinisodan liepeillä liikkui ahkerimmin myös provokaattorit. Oli heitä muuallakin. Tampereelta kertoi eräs silminnäkijä, että muutamana päivänä lakko-

laisten marssiessa esikaupungissta kokoukseen Keskus-
torille oli kulkueessa mukana nuori poika, joka keski-
kaupungille tultaessa alkoi huutaa: "Jos olisi konepis-
tooli niin ampuisin kaikki!" Kulkueen järjestysmiehet
ottivat pojan kiinni ja veivät poliisin haltuun. Kuulus-
teluissa osoittautui, että poika oli varakkaan teiskolaisen
talollisen vesa.

Helsingissä oli eräänä päivänä tuhatlukuinen lakko-
laisjoukko, lähes kaikilla lakkovartijain merkit rintapie-
lessä, STTn toimitalon edustalla vaatimassa, että tämä
laitos levittäisi oikeita eikä vääriä tietoja. Kun STTn
toimittajat avonaisista ikkunoista huusivat joitakin huo-
mautuksia, rämähti kadulta ääni: "Turpa kiinni!" Äänen
omistaja näytti lähinnä puistokemistiltä, lakkovartijan
merkkiä hänellä ei ollut. Ympärillä seisovat lakkolaiset
vaiensivat hänet heti muutamilla ankarilla sanoilla.

Lakon viime päivinä tuli Helsingin linja-autoaseman
luona bensiiniasemalle jalankulkija, joka yritti haastaa
riitaa lakkovahtien kanssa. Yksi lakkovahdeista kysyi,
mitä tekemistä hänellä oli bensiiniasemalla, jolloin mies
löi lakkovahdia ja lähti sitten nauraen juoksemaan pa-
koon. Asemalla oli myös poliisikonstaapeli, joka huusi
miestä palaamaan. Tämä totteli. Osoittautui, että hän
oli Yksityisyrittäjien Liiton tiedotussihteeri maisteri Val-
la, kokoomuksen nuorten toimihenkilö.

Jyväskylässä todettiin kokoomuksen nuorten kiertele-
vän bensiiniasemilla ja yrittävän aikaansaada rähinöin-
tiä. Kerrottiin myös noin sadan kokoomusnuoren järjes-
täytyneen eräänä päivänä muutamaaan kellariin hyökä-
täkseen sieltä bensiiniasemalle, mutta sisu petti ennen
lähtöä.

Helsingissä oli "iskutehtävänä" katujen hiekoittami-

nen. Viidentenä lakkopäivänä "ylioppilaskuntien yleis-
lakon johdosta asettama toimikunta" pyysi Helsingin
kaupungin viranomaisilta ja poliisilta lupaa katujen hie-
koittamiseen. Lupa myönnettiin. Illalla toistasataa yli-
oppilasta kulki ripottelemassa Esplanaadille hiekkaa.
Seuraavana yönä oli tarkoitus lähettää liikkeelle kym-
meniä autoja ja useita satoja ylioppilaita. Selvää oli,
ettei puuhassa ollut niinkään paljon kysymys käytän-
nöllisistä tuloksista kuin mielenosoituksesta lakkolaisia
vastaan. Muuan kuvalehti on tiennyt jälkeinpäin ker-
toa — ja tietoon on tullut muiltakin tahoilta vahvistuk-
sia — että pääministeri erään professorin välityksellä lä-
hetti ylioppilaille kehotuksen luopua puuhastaan.

Eräs ylioppilas, joka tuona iltana kävi Domus Academi-
cassa — ylioppilaiden asuntolassa — kertoi nähneensä
oveen kiinnitetyn lapun, johon oli kirjoitettu: "Operaatio
peruutettu". Lapun allekirjoittajana oli Helsingin yli-
opiston ylioppilaslautakunta. Käytyään myöhemmin
vielä Uudella ylioppilastalolla näki kertojamme siellä
retkeilyasuun sonnustautuneita nuorukaisia, jotka kiroi-
livat, kun ei "tullutkaan retkestä mitään". Joukossa nä-
kyi kokoomuksen nuoria.

Kaikissa osakunnissa pidettiin tämän jälkeen tiedo-
tustilaisuuksia, joissa ylioppilaita kehoitettiin pysymään
poissa kaduilta ja hiekoituspuuhista. Jälkipyykkiä pes-
tiin vielä ylioppilaskunnan edustajiston kokouksessa, jos-
sa vaadittiin julkista selitystä siitä, ketkä olivat väärin-
käyttäneet ylioppilaskunnan nimeä hiekoitusoperaatios-
sa. Ylioppilaskunnan hallitus ei suostunut antamaan se-
litystä.

Kokoomusnuorten "julkaisutoiminta", niin lapsellista
kuin se useimmissa tapauksissa olikin, pyrki myös provo-

katioihin. "Kaupunginhallitukselta loppui järki, Shellitä sähkö, mutta käsipumput toimivat", tiedottivat jyväs-kyläläiset isänmaan toivot tökerön näköisessä monisteessa, jota levitettiin kaupungille. Seuraus oli se mitä toivottiinkin: paljon uteliasta väkeä kokoontui Shellin asemalle ja sitten tuli komisario Tolkki hajoittamaan hulinoitsijoita.

Joensuussa kokoomusnuoret tekivät mielestään kai nerokkaan keksinnön: ilmoittivat monisteessaan keskuskokotoimikunnan jakavan viinanostolupia. He lienevät odottaneet tämän aiheuttavan jonotusta keskuskokotoimikuntaan, mutta niin tapahtui, että ainoat, jotka viinanhaluisina lakkotoimikuntaan soittivat olivat kokoomusnuoret itse. Kun soittajille oli vastattu heidän erehtyneen ja viinanostolupia jaettavan kokoomuslaisen Karjalainen-lehden toimituksessa, soitot loppuivatkin siihen paikkaan.

Näiden nuorten johtajat käyttävät häikäilemättä hyväkseen poikien ja tyttöjen viehtymystä salaperäisiin puuhiin, joissa vaaran tuntu on lisämausteena. Aatteellisesti toiminta on hataralla pohjalla; ylimalkaiset väitteet työläisten epäisänmaallisuudesta, vallanhimosta ja väkivaltaisuudesta, SAKn diktatuuripyrkimyksistä yms. riittävät tyydyttämään porvarillista nuorisoa, jota pienestä pitäen on opetettu halveksimaan ruumiillista työtä ja sen tekijöitä. Lapualaisvuosien tapahtumat ja verrattain tuore Alhon tapaus — tämä poliisimiehen ampuanut tohtorihan oli kokoomusnuorten johtajia — osoittavat, mihin väkivallan ihannointi johtaa.

"KANSANNOUSU" POHJANMAALLA

Helsingissä kokoomuspuolueen puuhat eivät kasvaneet näitä lasten ristiretkiä laajemmiksi; muutamat kyselyt hallitukselle olivat täysin kilttiä parlamentaarista näperelyä. Mutta maakunnassa pantiin liikkeelle "kansannousu". Syvä suuttumus kuohutti taas maakunnan rehtien isänmaallisten miesten rintoja kuten konsanaan Kosolan aikoina. Ja Pohjanmaalta se alkoi, kuinkas muuten.

Annamme vaasalaisen Palkkatyöläisen selostaa kuuluisaa Seinäjoen kokousta:

"Maakunnan taantumusporvaristo oli eiliseksi (10. 3.) kutsunut Seinäjoelle Rautatieläisten talolle koolle kansalaiskokouksen käsittelemään vastatoimenpiteitä lakko-tilanteen laittomuuksien johdosta, kuten kokouskutsussa mainittiin. Tilaisuuteen saapuikin pääasiassa yksityis-autoja käyttäen 500—600 luovutuslakossaan täydellisen vesiperän vetänyttä maataloustuottajaa. Kokouksen henki muodostui täysin yhteiskuntarauhaa repiväksi kuten koko tilaisuuskin. Avauksen suoritti ja tilaisuuden puheenjohtajaksi valittiin maanviljelysneuvos Lars Björkenheim. Tämä hidalgo mainitsi avaussanoissaan, että pohjalaiset talonpojat ovat aina valppaasti seuranneet valtiollisen tilanteen kehitystä ja tarvittaessa sanooneet painavan sanansa. Niin nytkin. Alustavan puheenvuoron käytti paikkakunnalla jo surullista kuuluisuutta saavuttanut kauppaneuvos Kalle Peltola, joka oli tietävinään, miten täydelliseen anarkiaan ovat maan asiat muka luisuneet SAKn lakkotouhujen takia ja erikoisesti sen vuoksi, ettei bensiiniä ole vapaasti saatavissa. (Ko-

kouksen osanottajat saapuivat Seinäjoelle noin sadalla yksityisautolla.) Hän syytti tasavallan hallitusta laitto-
muuksien suosimisesta ja vetosi kuulijakuntaan voima-
toimenpiteisiin ryhtymiseksi, jotta järjestys maakunnas-
sa säilyisi ja bensiiniä saataisiin vapaasti.

Keskustelun alettua sai työmies Veikko Salmi puheen-
vuoron, jossa esiintoi ne syyt, jotka yleislakkoon ovat
johtaneet oikaisten myös alustajan väitteet siitä, että
maan hallitus olisi bensiinin jakelua vaikeuttanut. Ben-
siinin jakelun rajoittamisesta ovat sopineet a.o. öljy-yh-
tiöt ja SAK, ja saman sopimuksen mukaan lakkovarti-
joilla on oikeus valvoa sopimuksen noudattamista, mai-
nitsi hän. Puheenvuoroa häirittiin äänekkäällä mölinäl-
lä ja vihellyksillä.

Tämän jälkeen käytetyissä puheenvuoroissa puhkesi
oikea isäin henki vallalle. Rehtori Veli Lumiala Alavu-
delta käytti demagogisen kiihotuspuheen, jossa syytti
lakkolaisia mitä törkeimmistä laittomuuksista. Maan-
viljelijä Olavi Koskinen Jalasjärveltä jatkoi samaan tyy-
liin väittäen, että linja- ja henkilöautoja maantiellä
kaadettiin. Mutta yliveto laittomuuksiin kiihottavassa
jutussaan oli teollisuusneuvos Arvo Sihto, joka suositteli
nuijiin tarttumista lakkolaisten kurissa pitämiseksi.

Kaikki nämä ja useat muut kokouksessa käytetyt pu-
heenvuorot osoittivat täydellistä vastuuttomuutta asian-
omaisten taholta, mutta saivat voimakkaita hyvä-huu-
toja, mikä erinomaisesti osoittaa sitä lapualaisvuosilta
tuttua hulinahenkeä, mikä näitä voimia todellisuudessa
elähdyttää.

Kokoukselle oli laadittu valmiit ponnet tasavallan hal-
litukselle esitettäväksi, mutta kun ne eivät olleet tar-
peeksi jyrkkäsävyiset, valittiin joukko maakunnan her-

roja niitä repostelemaan ja edelleen hallitukselle toi-
mittamaan."

Samaisen kokouksen järjestäjät toimittivat myös leh-
teä nimeltä Uusi Pohjalainen. Toimituskuntaan kuului-
vat puheenjohtajana Itikan toimitusjohtaja kauppaneu-
vos Kalle Peltola ja jäsenenä maanviljelysneuvos Björ-
kenheim, eversti Matti Laurila, agronomi Iivo Antila,
maanviljelijä Yrjö L. Antila ja kanttori Toivo Salonen.
Lehteä tehtiin Seinäjoella Maakunta-Paino nimisessä
pikkupainossa, jossa ei tietävästi ole latomakonetta-
kaan. Kovin monta numeroa sitä ei liene ilmestynyt,
mutta mahtavaa oli levitys. Palkkatyöläinen kertoo:

"Seinäjoella julkisuudenkipeyttä poteva 'herrainklubi'
antoi eilen jälleen kuulla itsestänsä. Kauppa- ja maan-
viljelysneuvokset ovat hylänneet autonsa ja niiden sijalle
vuokranneet käyttöönsä lentokoneen. Tällä lentokoneel-
la he eilen sirottelivat Pohjanmaan heikkokuntoisiin
metsiin lentolehtisenä Uusi Pohjalainen-nimistä rikkuri-
lehteä, jonka perustamisesta Seinäjoella jokin päivä sit-
ten kerroimme."

Olemme saaneet nähdäksemme tuon kuuluisan lento-
kone-numeron. Siinä oli Seinäjoen kokouksesta pari si-
vua pitkä selostus. Mielenkiintoinen sekin, mutta sitäpä
on tämäkin lehdessä julkaistu julistus:

"Työnantajia pyydetään luetteloimaan nyt heti työ-
läisistään lakkokiihottajat ja sellaiset, jotka ovat estä-
neet työtovereitaan työpaikkoihin menemästä. Nyt jos
neet työtovereitaan työpaikkoihin menemästä. Nyt jos
koskaan saadaan kautta maakuntamme sellainen kortis-
to työntekijöistä, josta sitten on hyvä tarkastella, kun
ystävät käyvät työhön pyrkimässä. Kortistoon joutuneis-
ta voivat työnantajat sitten tehdä omia johtopäätöksiään
vastaisen varalle."

Ennenkaikkea pyydämme huomioimaan lakkovahteina toimineet työläiset."

Viimeinen virke oli lihavalla painettu. Lakkovahdit voivat olla saamastaan tunnustuksesta tyytyväisiä. Monet heistä olivat ammattiyhdistystoiminnassa syrjemällä pysyneitä vaatimattomia tovereita; monista heistä tuntui, ettei heistä ollut puhujiksi eikä pännämiehiksi. Lakkovahdin tehtäviin he ilmoittautuivat heti iloisina siitä, että jopa löytyi puuhaa heillekin. Ja työnantajat arvioivat aivan oikein, että tällainen toiminta-alttius taistelutilanteessa on kaikkein tärkeintä.

Lainaamme neuvosten ja everstien lehdestä vielä toisenkin kohdan. Valitamme, ettei se kieliasultaan ole samalla tasolla kuin lukuisat lainauksemme Palkkatyöläisestä. Tämä kirjoitus oli lehdessä takasivulla otsikolla "Lakkorintama" ilman nimimerkkiä. Vaikea sanoa oliko se pääkirjoitus vai pakina vai jotakin muuta. Siinä luki: "SAK on irroittanut voimat, joita se ei pysty eikä ehkä rehellisessä mielessä tahdokaan hallita. Onhan SAK-valta sama kuin sos.dem. Sos.dem. menettää pelissä myös paljon, ellei sen paljon puhuttu demokratia voita. Kadun mies ei ole sos.dem. määrättävissä, siinä onkin sos.dem. heikkous, jota heikkoutta joutuu valtiovaltakin sairastamaan.

— — —
Olisikohan nyt niin, että SAK on saapunut omaan
VATERLOONSA."

Olemme ladottanut viimeisen virkkeen uskollisesti esikuvan mukaan. Ja tekee mieli kysyä, saapuiko Uusi Pohjalainen pian sen jälkeen omaan VATERLOONSA, kun ei siitä tuon maaliskuun kohtalokkaan kolmannentoista päivän numeron jälkeen ole mitään kuulunut.

Maaliskuun 18 päivänä pantiin Porissa toimeen Seinäjoen kokouksen toisinto. Puuhailuja jatkettiin lakon jälkeenkin ja touko-kesäkuun vaihteessa Tampereella perustettiin niiden tuloksena Lainturva-niminen järjestö, joka selitti tarkoitukseensa työrauhan turvaamisen ja viranomaisien auttamisen järjestyksen pidossa. Siis jonkinlainen rikkurikaartin ja suojeluskunnan perillinen, mutta edeltäjiään huomattavasti heiveröisempi — olosuhteiden pakosta.

LEHTILAKKO

Täydellinen sanomalehtilakko oli kipeä asia työväen vaatimusten vastustajille. Jälkeenpäin on yritetty puhua siihen suuntaan, että pitäisi lailla estää lehtilatojen ja -painajien lakkomahdollisuus.

Palkkatyöläinen oli ainoa painettu lehti koko maassa. Siitä julkaistiin paikallisia painoksia suurimmissa kaupungeissa. Toimituksissa työskenteli ammattiyhdistysväkeä sekä työväen lehtien toimittajia. Porvarilehtien yritykset saada kirjatyöntekijöitä rikkureiksi kuivuivat kokoon. Pari nenäliinan kokoista painettua lappusta saatiin ulos joistakin pikkupainoista — ties millaisella työvoimalla — Helsingissä ja Tampereella. Lain vastaisesti ei näissä ilmoitettu painopaikkaa. "Kansallinen Tampere"-niminen tekele — kokoomuksen äänenkannattaja — sai siitä syystä sakkotuomion lakon jälkeen. Sen painatuspuuhassa hääräsi etunenässä entinen kansanedustaja Kivelä — olisipa kansanedustajan pitänyt laki tun-

tea! — joka nykyisin toimii Finlaysonin tehtaan sosiaali-päällikkönä.

Kaikissa kaupungeissa porvarilehtien toimitukset valmistivat monisteita, joita ripustettiin ikkunoihin ja jaettiin yleisölle sikäli kuin kyettiin. Näihin pikku lehtisiin saatiin tietenkin mahtumaan vain oleellisin. "Puolueeton" uutis- ja ajanvieteaineisto oli nyt poissa. Ja suurelle yleisölle selvisi vihdoin sekin, että oleellisinta porvarilehdissä on työväestön solvaaminen.

Helsingin Sanomat julkaisi lakon aikaiset monisteen-sa hieman korjailtuina muutamia päiviä lakon päättymisen jälkeen. Tästä siistitystäkin tekstistä löydämme mm. seuraavaa:

"Pahin kahakka sattui Helsingissä Mannerheimintien ja Humalistonkadun kulmassa sijaitsevalla Esson huolto-asemalla. Lakkolaiset yrittivät kaataa erään auton ja katkaisivat liikenteen Mannerheimintiellä. Poliisit selvittivät tilanteen, mutta sitä ennen he joutuivat jäänpale- ja halkosateeseen. Myös Etelärannassa sijaitsevalla bensiiniasemalla oli kahakka, jossa muuan poliisimies loukkaantui. Pitkälläsillalla pidätettiin muuan hiekkauto, tyhjennettiin ja työnnettiin alas penkereeltä." (Tekstin muun "totuudellisuuden" lukija voi edempänä kerrotun perusteella punnita. Pitkänsillan korvassa todellakin pysäytettiin hiekkauto, jota ajamassa oli muuan maalaisnuorukainen, mutta autoa kylläkään ei työnnetty minnekään.)

13. 3.: "Hulinoitsijat olivat kuitenkin myöskin siellä täällä toimessa ja niinpä esimerkiksi Paraisissa yritettiin häiritä liikennettä."

18. 3.: "Turussa mellakoivat lakkolaiset linja-autoaseman hallissa ja poliisien yrittäessä tyhjentää hallin syn-

tyi mellakoita. Kolme poliisia ja sama määrä mellakoitsijoita joutui sairaalaan."

19. 3.: "Kuitenkin oli lakkolaisten joukossa joitakin hölmöyteen saakka uskollisia kerääntynyt vielä mm. Turussa ja Jyväskylässä bensiiniasemille jakelua estämään ja teiden varsille autoliikennettä häiritsemään. — Jyväskylässä viranomaiset lukivat hulinoitsijoille kapinapykälän ja paljastivat aseensa, minkä jälkeen vasta saatiin järjestys palautumaan."

"Hulinoitsijat" ja "mellakoitsijat" olivat monissa tapauksissa Helsingin Sanomien tilaajia. Sadat heistä menivät Helsingin Sanomien konttoriin, peruuttivat tilauksensa ja vaativat tilausmaksun takaisin. Huhtikuun 1 päivänä Helsingin Sanomat julkaisi hyvin nöyrähenkisen vetoomuksen "lehtemme työläislukijoille", kuten otosikko kuului, että nämä edelleenkin pysyisivät Helsingin Sanomien tilaajina.

Porvarilehtien tilausten peruuttamista tapahtui suuressa mitassa Oulussa, Lahdessa, Joensuussa, Porissa, Jyväskylässä, Kuopiossa ym. Lahdessa Etelä-Suomen Sanomien konttorin edustalla poliisi järjesti peruuttajat jonoon sanoen: "Järjestys se kaikessa olla pitää." Karjalaisen konttorissa Joensuussa loppuivat rahat tilausmaksuja takaisin maksettaessa.

Silti oli tilauksensa peruuttaneiden määrä porvarilehtien kaikkiin työläistilaajiin verrattuna vähäinen. Työväenlehtien on uutislehtinä vaikea kilpailla porvarilehtien kanssa, joita rahamiespiirit tukevat ilmoituksilla ja muilla keinoin ja jotka uutishankinnassa käyttävät apunaan viranomaisia ja muita keskeisessä asemassa olevia henkilöitä. Siihen, että työväen lehtien tilaajat itse toi-

misivat lehtiensä uutishankkijoina ja kirjeenvaihtajina, ei vielä ole päästy.

Jonkin verran työväen lehtien tilaajamäärä lakon johdosta kuitenkin nousi. Halu tukea omia lehtiä ja saada ne lopullisesti syrjäyttämään porvarilehdet työläisko-deissa heräsi niin voimakkaana, että se varmaan ennen-pitkää on johtava hyvin huomattaviin tuloksiin.

STT JA RADIO

Mutta ellei porvareilla ollutkaan sanomalehtiä, niin olipa toki Suomen Tietotoimisto ja Yleisradio.

Seuraavassa Työkansan Sanomien poimimia esimerkkejä STTn uutisvälityksestä:

STT 7. 3.: "Kaksisatahenkinen lakkolaisjoukko yritti tänään Helsingin linja-autoasemalla estää matkustajia nousemasta linja-autoihin ja täysinäisiä linja-autoja lähtemästä liikkeelle. Paikalle saapuneet poliisiviranomaiset saivat kuitenkin palautettua järjestyksen."

Helsingin poliisiviranomaisten ilmoitus: "STTn tieto on täysin perätön. Mitään mellakkaa ei linja-autoasemalla ole koko päivänä ollut."

STT 9. 3.: "Tänään sattui Malmilla Union-öljy Oyn huoltoasemalla välikohtaus lakkolaisten yrittäessä estää öljynjakelua. Poliisin puututtua asiaan saatiin lakkolaiset hajaantumaa."

Poliisiviranomaiset: "Aivan rauhallista Malmilla."

STT 11. 3.: "SAKn puheenjohtaja Eero Antikainen lausui tänään Tampereella pitämässään puheessa, että

SAK voi laajentaa yleislakkoa julistamalla myymälät ja kauppaliikkeet lakkotilaan."

Totuus: Palkkatyöläinen oli saman päivän aamuna, jolloin STT luki uutisensa, jo etukäteen torjunut huhut myymälöiden sulkemisesta toteamalla, ettei asiaa ole edes käsitelty SAKn piirissä. Puheenjohtaja Antikainen kertoi puheessaan vain, että esityksiä myymälöiden sulkemisesta on SAKlle tehty.

STT 9. 3.: "Kulkulaitosministeriön taholta tiedotetaan, että polttoaineiden jakelu linja-autoille on vapaa ja että linja-autoliikenne jatkuu normaalina."

Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriö ei ole tiennyt sanotusta tiedotuksesta mitään ja STT peruuttikin sen hätäisesti seuraavassa uutislähetyksessään.

Maaliskuun 7 päivänä tuhatlukuinen lakkolaislähetystö kävi STTn toimitalon edustalla. Joukosta valittiin muutamia esittämään STTn johdolle toivomus, että uutislähetyksissä noudatettaisiin totuutta. Korjausta luvattiin, ja kielenkäyttö tuli ehkä hieman hillitymmäksi, vaikkakaan asiallisuus ei lisääntynyt. Sama lähetystö jatkoi matkaa myös Uuden Suomen toimitaloon ja esitti siellä toimitukselle saman toivomuksen.

Palkkatyöläinen kirjoitti maaliskuun 8 päivänä:

"SAKn taholta on annettu asiallisia tiedotuksia STTille radiouutisten yhteydessä luettavaksi. Näitä ei ole joko välitetty laisinkaan tai ne on lyhennelty useissa tapauksissa sellaisiksi, että ne antavat asiasta virheellisen kuvan. Lakkoa vastaan on esitetty valheellisia väitteitä, joita on jouduttu peruuttamaankin. Pyritään systemaattisesti antamaan asioista se kuva, että kysymyksessä on hulinointi. — — Tämä ei ole enää missään tekemisissä vapaan ja puolueettoman uutisvälityksen kanssa."

sa, jonka tulisi tapahtua koko kansan intressissä; kysymys on suorastaan siitä, että valtion laitoksen, Yleisradion, kautta yritetään johtaa yleistä mielipidettä harhaan provokatoorisessa tarkoituksessa. Kysymys on menettelystä, joka ansaitsisi muunkin kuin moraalisen tuomion. — — — Vähin, mitä voidaan vaatia on se, että tämä suoranainen yhteiskuntamme mätäpaise siivotaan. Radiouutisten välitys on otettava pois STTltä ja annettava jonkin puhtaasti valtiovallan omistaman elimen huoleksi, jonka elimen suhteen myös suurilla vapailla kansalaisjärjestöillä on kontrollioikeutensa. Muutamien ihmisten poliittiset intohimot ja provokatiohalut eivät saa väärillä tiedoilla johtaa harhaan maan yleistä mielipidettä.”

Pääministeri Fagerholm sanoi lakon jälkeen eduskunnassa:

”Puutteellinen tiedotustoiminta on suuressa määrin aikaansaanut sen, että huhujen levittäminen on kukoistanut näinä viikkoina ja liioitellut tapauksia. Joskus on myös Suomen Tietotoimisto myötävaikuttanut väärrien huhujen levittämisessä ja antanut mielikuvituksellisia kuvauksia sattuneista tapauksista.”

Kaiken tämän jälkeen STT todellakin antoi selityksen. Se oli sangen pitkä. Etupäässä siinä seliteltiin, miten oli saatu vääriä tietoja, mutta vaiettiin siitä, miksi ei otettu vastaan oikeita tietoja, ellei sen seikan selityksenä ole pidettävä seuraavaa:

”STT on leimattu joskus viralliseksi, joskus taas puoliviralliseksi tietotoimistoksi, joka saa valtionapua ja jonka sen vuoksi täytyisi vaieta asioista, jotka ovat epämieluisia joillekin ryhmille. Nyt on asia niin, että STT ei nauti valtionavustusta, että se ei ole virallisessa holhouk-

sessä ja että sen sekä kotimaiset että ulkomaiset asiakkaat nimenomaan edellyttävät, että toimiston uutispalvelu on vapaa eikä minkäänlaisen painostuksen alainen.”

Nyt on asia myös niin, että STTn johtokunnan puheenjohtajana on Helsingin Sanomien omistaja Eljas Erkko, joka tunnetusti tarmokkaana miehenä pitää huolen, etteivät STTn toimittajat kirjoita mitään hänelle epämieluisia. Mutta liioiteltua on silloin sanoa uutispalvelua vapaaksi.

PALKKATYÖLÄINEN

Palkkatyöläinen oli ainoa painettu lehti, joka maassa ilmestyi. Myyjiä seisoj kadunkulmissa kaikkialla eri kaupungeissa, eikä asiakkaista ollut puutetta. SAKn äänenkannattaja, siihen asti tuiki tuntematon ammatillisen liikkeen ulkopuolella oleville, oli kaikkien käsissä.

Palkkatyöläinen hoiti vastuullisen tehtävänsä hyvin. Sen tiedot olivat ehdottomasti luotettavia. Huhupuheisiin suhtauduttiin lakkolaisten keskuudessa varovaisesti, vieläpä silminnäkijäinkin epäiltiin liioittelevan ja jäätettiin odottamaan, mitä Palkkatyöläinen asiasta sanoisi.

Yleislakkolaiset olivat poliittisilta mielipiteiltään monenlaista joukkoa. Kahden pääsuunnan, kommunistisen ja sosialidemokraattisen ohella oli muidenkin puolueiden äänestäjiä ja puolueettomia. Palkkatyöläisen toimitus löysi vaivatta heille kaikille yhteisen kielen: tarvitsi vain sivuuttaa poliittiset erimielisyydet ja punnita eri tapah-
tumia kaikille yhteisen palkkataistelun punnuksilla. Tä-

hän toimitustapaan oltiin joka taholla tyytyväisiä ja toivottiin, että ammattiyhdistysliikkeen äänenkannattaja vastaisuudessakin säilyttäisi saman sävyn. Ammatillinen liikehän ei saa olla poliittisten kiistojen temmellyskenttä.

Työväestön vihollisista Palkkatyöläinen käytti suoraa kieltä.

Joidenkin maakuntakaupunkien paikallisten painosten toimitukset, joissa työskenteli sosialidemokraattisten lehtien toimittajia, eivät heti havainneet toimittavansa toista lehteä kuin aikaisemmin. Oli tapauksia, joissa keskuslakkotoimikuntien oli tartuttava asiaan.

Journalististen mittapuiden mukaan Palkkatyöläinen ei ollut kovin hyvä lehti. Monet jutut, otsikot ja sivut olivat hätäisesti kokoon kyhättyjä ja koko lehti teki hieman hajanaisen vaikutuksen. Palstan täytteinä oli joskus ihmeellisiä tarinoita, luultavasti Suomen Sosialidemokraatin vanhoista ladelmista siepattuja — lehteähän tehtiin samassa kirjapainossa. Mutta nämä puutteet olivat muodollisia.

Palkkatyöläisellä oli lukemattomia vapaaehtoisia avustajia. Siitä johtuu sen lakon aikaisten numeroiden vilkkaus ja elävyys. Tavallisissa oloissa työväenlehtemme eivät vielä sellaiseen pysty, ja toimittajat voivat pitää lakko-Palkkatyöläistä viittapylväänä tiellä, jota on kuljettava suurten työväen joukkojen elämää ja mielipiteitä uskollisesti tulkitsevien lehtien luomiseksi.

Palkkatyöläisen painosmäärä Helsingissä, Hämeenlinnassa, Tampereella, Kotkassa, Lappeenrannassa, Mikkelissä, Joensuussa, Kuopiossa, Turussa, Porissa, Vaasassa, Jyväskylässä ja Oulussa oli aluksi yhteensä noin 200.000 kappaletta ja nousi vielä muutamalla kymmenellä tu-

hannella. Myyjinä oli lakkolaisia, jotka saivat pienen palkkion, ja tämä työ keskitettiin lakon loppupuolella niille, joilla oli suuri perhe tai muita taloudellisia raskauksia. Seisoskelu kadunkulmissa ei varsinkaan pakka-silla ollut mukavaa, mutta työssä oli oma mielenkiinton-sa. Oikeiden tietojen saattaminen yleisölle oli jokaisen lakkolaisen sydämenasia, ja myyjät joutuivat tekemään valistustyötä suullisestikin.

TYÖPAIKKALEHDET

Erikoisesti Tampereella puhkesivat kukoistukseen työpaikkalehdet. Useimpien alojen työläisillä oli omansa, esimerkiksi kutomatyöläisillä Taisteluviesti, jalkinetyöläisillä Sanansaattaja ja metallityöläisillä Metallityöläisten Lakko-Tulkki. Finlaysonin tehtaan työläiset julkaisivat omaa Iskuaan. Aikaisemmin työpaikkalehtien toimittajat valittivat aineiston vähyyttä ja joutuivat pyytelemään kirjoituksia, mutta lakon aikana niitä alkoi tulla tulvimalla. Oli aikaa kirjoittaa ja asiaa mistä kirjoittaa. Jalkinetyöläisten lehteä toimitettiin seitsemän numeroa pienessä kansliassa, jossa koko lakon ajan istui noin kolmekymmentä henkilöä. Taisteluviesti ja Isku ilmestyivät joka päivä! Kun Finlaysonin tehtaan työntekijöistä suurin osa asuu samoilla kulmilla, järjestettiin Iskun jakelukin niin, että se putosi postiluukusta kuin päivä-lehti ikään — tai pikemminkin iltalehti, sillä numero valmistui aina suunnilleen kello 20—21 aikaan illalla ja sisälsi tuoreimmat tiedot päivän tapahtumista.

Tamperelaisten työpaikkalehtien henki on voimakkaasti yhtenäisyyttä korostava. Ulkonäkö ja kieliasu on varsin edustava. Neuvosten ja everstien lehdelle Uudelle Pohjalaiselle käy hyvin surullisesti, kun sitä verrataan pumpulivapriikin tyttöjen tuotteisiin.

Tämän esittelyn jälkeen lienee välttämättä lainattava jokin kirjoitus työpaikkalehdistä. Pieni juttu jalkine-työläisten Sanansaattajassa kuvailee elävästi lakkotoimikunnan kokousta — monet muut lakkotoimikunnat taitavat tuntea kuvasta itsensä.

”Muurahaispesätunnelmaa toimistossa.

Työihmistä ei suinkaan aiheetta verrata muurahaiseen, sillä ainaista liikettä työmies ja -nainen joutuu leipänsä eteen suorittamaan, jopa hyvin yksitoikkoistakin, mutta työprosessissa ovat kaikki yhtä tärkeitä. Näinä taistelun päivinä voimme toimistoamme hyvin verrata muurahaispesään. Kello 10 kokoontuu lakkotoimikunta, ja tämä on niin runsaslukuinen joukko, että hiukan myöhästyneet jäävät käytävän puolelle. Jostain harmaan pilven seasta kuuluu ääni: 'Kokous alkaa.' Tuskin kuultu on lyöty päätökseen, kun puhelin pärisee. Käytävästä päin tiedustellaan: 'Onko Wivo siellä?' Taas kuuluu puheenjohtajan ääni, 'kysytään onko vapaaehtoisia'. Käytävästä kuuluu reipas ääni 'täällä'. Ei aina olla selvillä minne tarvitaan, mutta innostusta riittää, ei tule purnaus mieleenkään. Käytävän puolelta yrittää joku sisälle hengästyneenä ja tiedustelee Jammua. Vastaus: 'Ei ole, mutta pitäis pian tulla.' Taas soi puhelin, nyt on soitto Helsingistä. 'Saisko Kanervaa langanpäähän?' Puheenjohtaja koettaa vaimentaa ääntä. 'Lipposella puheenvuoro. Onko Epilästä ketään, täällä on esillä nahkamiesten asiat?' Taas kuuluu käytävään: 'Ollaas vähän

hiljempää, kun on tärkeä puhelu Helsingistä.' Taustamusiikkina on Helmin kone kuumana, tänään ilmestyy Sanansaattaja, johon hakataan materiaalia. Puheenjohtaja kysyy: 'Onko kellään mitään asioita?' Harry pyytää puheenvuoron: 'Täällä olisi rimpsu tiedotuksia lakkolaisille.' Eino lyö nuijalla pöytään ja 'huomenna kokoonnutaan samaan aikaan'.

Suurin piirtein tähän tyyliin on kokouksen kulku sujunut muurahaispesässä.

Käytävän puolelta seurannut.”

”MARSSIHALUA”

Tamperelaisten toverien kanssa keskusteltaessa eräs sanoi: — Kun sitä marssihalua ei muuten saatu pois niin tultiin torille kokoukseen rivissä.

Tämä ammatillisissa luottamustehtävissä toimivan henkilön välitön lausahdus on oikeastaan hyvin paljon sanova. Porvarillisella taholla selitettiin, että SAK on pakottanut työläiset lakkoon, että vain ”armottoman järjestökurin” avulla työläiset saatiin tulemaan mukaan. Nyt oli asianlaita niin, että johtavissa tehtävissä toimivilla oli kädet täynnä työtä. Pari Jyväskylän keskustalakkotoimikunnan jäsentä mainitsi ”työpäivän” kestäneen koko lakon ajan kello kahdeksasta aamulla kello yhdeksään illalla. Toisella heistä oli ennätyksenä 13 kokousta yhtenä päivänä, toisella 9. Helsingissä jotkut toimitsijat nukkuivat yönsäkin työväentalossa. Eivät he ehtineet marssimaan eikä muitakaan siihen kiihottamaan.

"Marssihalua" oli ennenkaikkea niinsanotuissa rivi-miehissä. Lakossahan kaikki olivat, mutta se ei tuntunut riittävän. Oli tarve tehdä jotakin joka näkyisi ja tuntuisi ja hyödyttäisi yhteistä asiaa. Lakkovartijan tehtäviinkään ei kaikkia tarvittu. Mutta marssiin, joka sykähdyttää myötätuntoisten sydämiä, virittää rohkeutta, ja antaa vastustajille elävän osoituksen työväen taistelutahdosta, siihen jokainen oli valmis.

Tampereella mielenosoituskulkeet olivat jokapäiväinen ilmiö. Ihmiset kokoontuivat eri kaupunginosissa — Pispalassa, Tammelassa ym. — ja tulivat järjestyneissä riveissä kokouksiin Keskustorille tai työväentalon edustalle. Keskuslakkotoimikunta hyväksyi tämän, eikä mitään muita järjestelyjä tarvittukaan, kokoontumiset ja järjestäytymiset sujuivat ilmankin. Maaliskuun 8 päivänä marssittiin suuremmalla joukolla. Tiedotustilaisuuden päätyttyä ehkä noin 15.000 ihmistä osallistui kulkeeseen, joka marssi Tampereen suurten tehtaitten porttien ohi.

Monissa muissa maakuntakaupungeissa "marssihalu" ilmeni samaan tapaan. Helsingissä ei keskikaupungin alueella liikkunut varsinaisia kulkueita, mutta työväentalon lähikadut tarjosivat päivittäin ennen tiedotustilaisuuden alkua hauskan näyn. Jalkakäytävillä liikkui yhtenäinen ihmisvirta työväentaloa kohden.

Sunnuntaina maaliskuun 11 päivänä useiden maakuntakaupunkien keskuslakkotoimikunnat järjestivät mielenosoituskulkeita. Vaasassa lähti liikkeelle kolme kulkuetta, jotka keskustassa yhtyivät ja jatkoivat matkaa kauppatorille. Siellä laskettiin olleen noin 6000 ihmistä. Marsseja oli myös Oulussa, Pietarsaareissa ja Hyvinkäällä. Porissa kokoontuivat tuhantiset joukot

vuoden 1918 kaatuneiden ja Eetu Salinin haudoille. Jyväskylän torilla oli ennennäkemätön ihmisjoukko: kahdeksan tuhatta.

Lakko oli silloin kestänyt 11 päivää. Näillä mielenosoituksilla oli suuri merkitys työläisten kestävyys- ja taistelutahdon ilmaisijoina. Joka puolelta maata saapui SAKn keskuslakkotoimikunnalle esityksiä yleisen mielenosoituspäivän järjestämisestä koko maassa. Keski- viikkona maaliskuun 14 päivänä alkoi Helsingin työväentalossa levitä tieto, että SAKn keskuslakkotoimikunta oli tehnyt tällaisen päätöksen ja määrännyt mielenosoitus päiväksi seuraavan perjantain, 16 päivän. Kylläpä se tieto sai kasvot loistamaan! Moni vain pelkäsi, että lakko loppuisi jo sitä ennen . . .

Joillekin paikkakunnille saatiin tieto asiasta vasta torstaina eikä järjestelyihin jäänyt paljon aikaa. Mutta perjantaina oli koko maa liikkeellä.

SUURI MARSSI

Siitä tuli unohtumaton päivä kaikille mukana olleille. Tuona päivänä toteutui suuri toive koko Suomen työväenluokan yhtenäisistä riveistä. Lakkolaisia oli lähes puoli miljoonaa, eikä marssijain luku liene jäänyt paljonkaan sen alle. Marssin jälkeen pidettyjen kokousten osanottajamäärä ylittää huomattavasti lakkolaisten lukumäärän. Palkkatyöläisen saamien tietojen mukaan olivat mielenosoitusten ja kokousten osanottajamäärät suurimmilla paikkakunnilla seuraavat:

	Kokous	Marssi
Helsinki	50.000	39.000
Tampere	25.000	12.000
Turku	16.000	8.500
Pori	15.000	10.000
Jyväskylä	10.000	5.000
Lahti	10.000	4.000
Oulu	9.000	4.500
Vaasa	9.000	4.000
Hämeenlinna	7.000	3.500
Lappeenranta	7.000	3.000
Kuopio	7.000	3.000
Imatra	6.000	5.000
Joensuu	6.000	3.000
Nokia	5.000	3.000
Rauma	5.000	3.000
Kajaani	4.500	2.500
Riihimäki	4.500	2.500
Kotka	4.000	2.500
Kemi	4.000	3.500
Rovaniemi	3.500	2.000
Kokkola	3.500	1.500
Malmi	3.000	1.500
Savonlinna	3.000	1.500
Valkeakoski	3.000	
Hyvinkää	2.500	2.000
Forssa	2.000	1.500
Harjavalta	1.500	1.000
Uusikaupunki	1.000	500

Tuollaista jättiläismielenosoitusta voi katsella monesta näkökulmasta. Äärikulmia ovat nämä kolme: osanottajan, sivullisen ja vastustajan.

Sivullisen sijoittaisimme mielellämme paikkaan, josta hän näkisi yhdellä silmäyksellä koko Suomen. Näkisi, miten samalla kellonlyömällä satatuhantiset joukot lähtevät liikkeelle, kaupunkien ja asutuskeskusten liikenne seisahtuu, kodit tyhjenevät ihmisten niistä tullessa kadunvierille, virastojen, myymäläin ja laitosten väki jättää työnsä ja asettuu ikkunoihin. Koko kansakunta keskittyy yhteen asiaan. Koko kansakunta ajattelee yhtä ajatusta: tällaista on työväki, tätä se tahtoo.

Tämä suuri keskitys saadaan aikaan mitä yksinkertaisimmin keinoin. Ei tarvita mainosrummutusta, ei kuluteta rahaa, ei harjoiteta painostusta. Sana vain kulkee työläiseltä työläiselle, ja kaikki tulevat.

Mutta jotakin sentään tarvitaan. Ammatillisten järjestöjen luomiseen on tarvittu vuosikymmenien työ. Niiden on täytynyt saavuttaa työläisten luottamus. Niiden täytyy puolustaa asiaa, jolla on kaikkien työläisten kannatus. Mutta kun nämä edellytykset ovat olemassa, silloin sujuu vaivattomasti koko maan työväenluokan yhteisen marssin järjestäminen.

Sivullisia seisoi paljon katuvierillä. He näkivät kulkeen kärjen tulevan Suomen lippuja kantaen. Muuan upseerinrouva Karjaalla sanoi tämän nähdessään: — Kehtaavatkin tulla Suomen lippu kärjessä. Rivistä vastasi hänelle työläisnainen: — Lipun perässä tulee suomalaisia.

Tuo pieni sananvaihto kuvastaa muutosta, joka viime sodan jälkeen on tapahtunut työväestön suhtautumisessa kansallisuuskysymykseen. Aikaisemmin porvaris-ton oli onnistunut vallata kansallistunne keppihevosekseen, jolla ratsastivat sotakiihkoinen upseeristo, suojeluskunnat, heimohenkiset ylioppilaat, ruotsalaisen kan-

sanosan terrorisoijat, jopa rikkurikaartitkin. Työväestö suhtautui vihamielisesti Lapuan vuosina annettuun asetukseen, jonka mukaan kaikissa lippukulkueissa oli ensimmäisenä kannettava Suomen lippua. Nyt se otettaisiin siihen ilman määräystäkin. Työläistytöt säästävät rahaa ostaakseen kansallispuvun, jolla kerran oli melkein lottapuvun leima. Tämän muutoksen tutkimisessa löytyisi aineksia vaikkapa väitöskirjaan jollekin yhteiskuntatieteen kandidaatille.

Sitten tuli punaisia lippuja, vuosikymmenien ikäisiä ja uusia, monet koristeltuna ammattikunnallisin tunnuksin. Ja sitten miehiä ja naisia, nuoria ja vanhoja, hyvin juhlallisina, suurimpana huolenaan pysyä tahdissa jäisillä ja kevätsohjuisilla kaduilla ja teillä. Jokaisen pyrkimyksenä oli antaa sivullisille hyvä kuva ammatillisesti järjestyneestä työväestöstä. Ja siinä he varmasti onnistuivat. Kiukkuisimmatkaan viholliset eivät ole rohjenneet lausua halventavaa sanaa näistä kulkueista. Niiden suuruus — useimmilla paikkakunnilla ennennäkemätön — mallikelpoinen järjestys ja arvokas juhlavuus tekivät katselijoihin syvän vaikutuksen. Tämän saattoi nähdä kadunvieriä reunustavista vakavista kasvoista.

50.000 SENAATINTORILLA

Pääkaupungin marssikulkue oli suurin — 39.000 — ja rohkea sekä vaativa marssisuunnitelma, neljän eri puolilta kaupunkia lähtevän kulkueen yhtyminen toistensa rinnalle määräpisteissä määrähetkillä onnistui yli kaik-

kien odotusten. Eniten elämyksiä kokosivat ne, jotka lähtivät liikkeelle Vallilasta Paavalin kirkolta. Väkeä oli kokoontumispaikalla tavattoman runsaasti. Järjestettiin nelimiehiisiin riveihin, soittokunta ja liput kärkeen, tunnuksot pitkin rivistöä. Komealta tuntui jo lähtö. Mutta kun tultiin Haapaniemen kentälle, nähtiin sen olevan mustanaan väkeä, siellä oli lähtijöitä vieläkin enemmän kuin Paavalin kirkolta. Täsmällisesti asettuivat Haapaniemen nelimiehiset rivit tulijain rinnalle. Lähtöpaikalla oli sijoitettu tuttavien vierelle, tässä tuli outoja vierustovereita — mutta hyvin sopi askel yhteen.

Komeaa oli marssia kahdeksanmiehisin rivein ohi Haapaniemen torin, yli Pitkänsillan ja Rautatien torin. Ja täällä kohtasi kärkipäässä marssivien silmää sykähdyttävä näky: Mannerheimintietä myöten lähestyi kulkue, joka oli lähtenyt liikkeelle Töölön torilta. Kolmas Suomen lippu liehui nyt Pitkänsillan yli saapuneiden kahden rinnalla; rivit kasvoivat kaksitoistamiehisiksi. Lyhyt matka Mannerheimintietä Kolmen sepän patsaalle — ja jälleen tulee vastaan kulkue, Hietaniemen torilta lähtenyt, kääntyy ja liittyy mukaan.

Marssi symbolisoi mahtavalla tavalla ammatillisen liikkeen paisuvaa voimaa ja siihen elämän eri aloilta liittyvien työntekijäin toveruutta. Tämä symboli oli yhtä selvä niin katsojille kuin marssijoille. Rivissä kulki eräs jo vanheneva, työpuseroon ja saappaisiin pukeutunut mies, ahavoitunein kasvoin, juroin piirtein. Jotenkin hän oli eksynyt tuttavistaan, tuntemattomille ruotukavereille hän ei sanaakaan virkkanut enempää kokoontumispaikalla kuin marssitaipaleellakaan. Mutta kun tultiin Mannerheimintien ja Kaivokadun kulmaan, jossa uudet nelirivit astuivat vierelle, mies vilkaisi pitkin Töölöstä

saapuvaa kulkuetta, jota purkautui Arkadiankadulta loppumattomiin — silloin levisi hänen kasvoilleen onnelinen ja ylpeä hymy.

Aleksanterinkatua taivallettiin siis kuusitoista rivissä. Ruodut eivät enää voineet pysyä aivan sotilaallisessa ojennuksessa, ahtaus ja jäisen kadun liukkaus olivat haittana. Kulkue virtasi eteenpäin korkeiden talojen välissä kuin virta, jonka harjalla liput ja tunnuslauseet keinuivat purjeina. Aleksanterinkadun lukuisten liikkeiden ja toimistojen väki täytti oviaukot, ikkunat ja parvekkeet hiljaisena, ihmettelevänä ja kunnioittavana.

Senaatintorille paistoi aurinko. Aleksanterinkadun hämärästä tultua näky siellä oli häikäisevä: valkoisen kirkon portailla suuri punaisten lippujen ryhmä, taustana kirkkaansininen taivas. Kulkueen tuloa kesti lähes tunnin. Sen jälkeen oli tori aukottomana ihmismerenä.

Viisikymmentätuhatta ihmistä yhdellä torilla on meidän oloissamme harvinainen nähtävyys. Harvinainen elämys on kuulla, miten sellainen joukko puhtaasti ja voimakkaasti laulaa Työväen marssin ja Kansainvälisen, ja kummallista on nähdä ja kuulla sitäkin, kun miehet tuossa joukossa yhtäaikaan ottavat hatun päästä — siitä syntyy varsin valtava humahdus.

Ei ole SAK:n puheenjohtajalla Antikaisella ennen ollut sellaista kuulijakuntaa — ei niin suurta eikä niin sydämellisesti innostunutta. Jokaiseen sattuvaan sanaan tuli torilta vastaus: hyvä-huutoja ja kättentaputuksia. Puheen päätyttyä suosionosoituksia tuli jyristen ja ilmaan lenteli hattuja ja Palkkatyöläisen numeroita, joita monet olivat kantaneet kulkueessa kädessään.

Ja millä silmällä tätä kaikkea katseli se kolmas äärikulma, vastustajat? Siitä meillä ei ole sen tarkempaa

tietoa, mutta neuvottelut alkoivat mielenosoituksen jälkeänsuuntaa huomattavasti paremmin.

Viikkoa aikaisemmin työnantajaliiton Karikoski antoi Ruotsin työnantajalehdelle haastattelun, jossa sanoi: ”Lakkoa ei pidä lopettaa ennenkuin tilanne on kypsä, mutta asian luonteesta johtuu, että kypsymisprosessi saattaa käydä sekä pitkäksi että tuskalliseksi. Sen pitää jättää jälkeensä muisto ja opetus, joita ei ole pakko joka vuosi kerrata.”

Eversti Karikosken keittokirjassa oli jokin vika, ja ehkäpä hän sen itsekin havaitsi tuona kuudentenatoista lakkopäivänä Senaatintorille katsoessaan.

ILOA JA VIRKISTYSTÄ

Lakko on vakava asia, mutta ei sitä lakkolaisista päältä päin paljonkaan huomaa. Asiaan kuuluu, että pidetään yllä reipasta mielialaa ja hyvää tuulta. Sen avulla vaikeudetkin ylitetään kevyemmin. Kuuluu vanhoihin perinteisiin, että lakon aikana järjestetään juhlia, tansseja ym. mieltä piristävää.

Muutamissa ammattiosastoissakin on nuorisosaostojen ohjelmajärjestelyihin, mutta voimakkaampina erilaiset taiteelliset harrastukset tietenkin kukoistavat varsinaisissa nuorisojärjestöissä. Suomen Demokraattisen Nuorisoliiton ja Sosialidemokraattisen Työläisnuorisoliiton jäsenet olivat hekin melkein kaikki lakkolaisia, elleivät olleet koululaisia. Joutuivathan muuten monet oppikoululaisetkin junaliikenteen pysähtymisen vuoksi ”lakkoon”,

jatkamaan vähän ennen lakkoa alkanutta hiihtolomaansa ja viipymään paikkakunnilla, joilla olivat lomaa viettämässä. Lankesi kuin luonnostaan, että nuorison ohjelmaryhmät esiintyivät lakkolaisten tilaisuuksissa, ja tämä tapahtui kiinteän keskinäisen kosketuksen ja yhteistyön hengessä. Turussa jo neljäntenä lakkopäivänä nuoret sopivat yhteisistä harjoituksista ja esiintymisistä, Lahdessa kuudentena päivänä, Pietarsaareissa oli yhteisiä esiintymisiä seitsemäntenä päivänä jne. kautta maan. Turkulaiset kiersivät pitämässä "serenaadeja" lakkovahdeille eri puolilla kaupunkia.

Helsingissä eräs elokuvateatteri esitti lakkopäivinä nonstop-ohjelmaa, jota katsomaan pääsi ilmaiseksi ammattiosaston jäsenkirjaa näyttämällä. Monet maan parhaat taiteilijat esiintyivät lakkolaisille ilman palkkiota. Työväen teatterit eri kaupungeissa antoivat lakkolaisille ilmaisia tai erikoisen halpoja näytäntöjä.

Vartalon ei annettu kangistua, vaikka töitä ei paistittukaan. Paitsi tansseja järjestettiin urheilukilpailuja, mm. Joensuussa hiihtokilpailut ja Helsingissä "maailman suurimmat yleislakkolaisten painit", joiden osanottajaluettelo oli komea sekä pituutensa että nimensä puolesta.

Helsingissä keksittiin järjestää ohjelmaa lapsille työväentalossa samaan aikaan kun vanhemmat olivat päivittäisessä tiedotustilaisuudessa työväentalon edustalla Paasivuoren puistikossa. Tämän järjestelyn ansiosta pienimpienkin äidit saattoivat seurata tiedotustilaisuuksia.

PADAT HÖYRYSIVÄT

Ensimmäisen lakkoviikon lopulla olivat naiset siivoamisensa siivonneet, ja kun he totesivat, ettei lakko osoittanut minkäänlaisia päättymisen oireita, he siirtyivät toiseen käytännölliseen tehtävään: halvan — mieluiten ilmaisen — ruoan hankkimiseen lakkolaisille. Eräs rouva kertoi asiasta tähän tapaan: — Eihän perheissä vielä mitään hätää ollut, mutta ne nuoret vasta kaupunkiin tulleet pojat! Alivuokralaisina asuvat, ruokaloissa syövät, mitä ne kykenevät keittämään. Kun raha loppuu, niin se on loppu syömisenkin kanssa. Me sitten rupesimme niille laittamaan ruokaa, joku antoi siinä aluksi tuhat markkaa, ja siinä se sitten laajeni.

Nämä "me" olivat useimmissa tapauksissa naisjärjestöjä, demokraattisia ja sosialidemokraattisia. Yhteistointa alkoi yhtä mutkattomasti kuin nuorisojärjestöjen kesken, lakkolaisia tai lakkolaisten vaimojahan kaikki olivat.

Monin paikoin keitettiin muuripadoissa. Elintarvikkeita saatiin lahjoituksina kauppaliikkeiltä ja maanviljelijöiltä. Toisella ja kolmannella lakkoviikolla padat höyrysivät kaikkialla maassa. Mm. Jyväskylässä jaettiin yhteensä 13.108 ruoka-annosta!

LAHJOITUKSIA JA AVUSTUKSIA

Toisen lakkoviikon alkupuolella alkoivat ammattiosastot ja keskuslakkotoimikunnat organisoida huoltojaostoja: toisaalta lahjoitusten vastaanottoa, toisaalta avus-

tusten jakoa. Lahjoituksia tuli varsin runsaasti. Ilmeisesti ovat lähes poikkeuksetta kaikki lakosta vapaina olevilla työaloilla toimivat SAK:n jäsenet luovuttaneet säännöllisesti tileistään melkoisen osan lakkolaisten avustamiseen. Edistysmieliset osuusliikkeet lahjoittivat sekä rahaa — mm. tamperelainen Voima miljoonan — että tavaraa, yksityiset kauppiaat ja tuotantolaitokset tavaraa, maanviljelijät elintarvikkeita — ja parturit ilmaista tukanleikkuuta sekä saunat saunalippuja!

Palkkatyöläisessä julkaistut lahjoituslistat ovat mielenkiintoista luettavaa. Paljon on mainintoja tuntemattomista, sangen suuria summia luovuttaneista lahjoittajista. Voi arvata, että tuntemattomuuteen kätkeytyy useissa tapauksissa pienyrittäjä, jonka myötätunto oli työläisten puolella, mutta joka ei voinut sitä julkisesti osoittaa, koska suurliikemiehillä on keinonsa kostaa sellainen myötätunto. Onpa siellä Shellin työntekijöiltä 22.000 markkaa ja Esson työntekijöiltä 30.950 markkaa, mikä osoittaa, etteivät kaikki öljyalan työntekijät rikureita olleet. Ja löytyy tällainenkin lahjoittaja: Kalion poliisilaitoksen IV piirin järjestys- ja huoltopoliisi 7.100 markkaa — mikä osoittaa, etteivät kaikki poliisit pamputtajia olleet.

Avustuksina jaettiin rahaa tai ostokortteja. Lakkoavustusten jaossa ei yleensä tarvita suurtakaan kontrollia, sillä useimmat pidättyvät avustuksia hakemasta antakseen etusijan niille, jotka mahdollisesti ovat vielä kipeämmässä tarpeessa. Tässä suhteessa jopa liioitellaan. Niinpä Tampereella suutarit tulivat huoltojaostoon selittämään, että eräälle naistyöntekijälle, leskelle, jolla oli poika huollettavana, pitäisi nyt nopeasti järjestää pik-

ku summa. Hän sai 800 markan ostokortin. Seuraavana päivänä hän toi sen takaisin, kertoi yöllä mietti-neensä, että varmasti on toisia, jotka tarvitsevat kipeämmin.

LAKKO SYRJÄSEUDULLA

Harvaan asutuilla syrjäseuduilla lakonaikaa elettiin tietenkin eri tavalla kuin asutuskeskuksissa. Osoituksena korpiseutujen asukkaiden suhtautumisesta tapahtumiin on eräs Työkansan Sanomissa julkaistu kirje, joka on kirjoitettu Kittilässä maaliskuun 15 päivänä:

”Me syrjäseutujen ihmiset, jotka joudumme elämään muulloinkin aika tavalla erillään muusta menosta ja meiningeistä, olemme nyt aivan pimeässä, ja tuntuupa tämä aikalailla joutavalta. Ainoana tietojen tuojana on tuo meidän sterilisoitu yleisradiomme, joka korkeintaan antaa vain hyvät aiheet kaikenlaisiin arvailuihin, mainiot huhuilemisen juuret, siellä jossakin-tyyliin, ihmiset eivät tiedä jo kolmatta viikkoa kestäneen lakon menosta tuota eikä tätä. Radion kautta ei ole saatu muuta kuul-la kuin että on vain eräs herra Aura ja bensiini, niinkuin nämä olisivat naula, jossa roikkuu koko juttu. Perustekijästä, työväestöstä, sen sijaan ei mainita mitään sellaista, joka selventäisi asiaa. Päinvastoin tälle puolelle koetetaan maalata pahaenteisen savun ja käryn ilmapiiriä. Me syrjäseutujen ihmiset joudumme muulloinkin paljon ihmettelemään yleisradion lähetyksiä, ja nyt meillä on ollut ihmettelemistä sitäkin enemmän.

Mutta onneksi näkyy olevan niin, että täälläkin ihmiset odottavat lopputietoja toisenlaisina ja todellisina, eivätkä minkäänlaiset kärventäjät ole päässeet jalalle. Todettava on, että nämä kymmenen sodanjälkeistä vuotta eivät ole hukkaan elettyjä vuosia. Perustiedot yhteiskunnallisista kysymyksistä ovat levinneet syrjäseutujenkin ihmisten tietoisuuteen. Täälläkin osataan arvioida omintakeisesti asioita ja tilanteita.

Lakosta on tehty se perusjohtopäätös, että tilanne, johon on jouduttu, on epänormaali. Se johtuu taloudellisen järjestelmän soveltumattomuudesta, on sen eräs sairausilmiö. Toiseksi lakko on sinänsä vakava asia, taistelu elinehtojensa puolesta lakon avulla ei ole työväestölle taloudellisestikaan helppoa. Tämä käsitys on vallalla kaikkien niidenkin työläisten keskuudessa, jotka eivät ole varsinaisesti lakon alaisissa töissä. Mutta yhtenäisempääkin käyttäytymistä varsinkin metsätyöläisten puolelta tällaisessa tilanteessa tarvittaisiin.

Provokatoorisia juttuja SAK:n tarkoitusperistä ym. on täälläkin koetettu levittää, mutta tämä ei ole vaikuttanut. Mielet ovat vakaasti lakossa olevan työläisarmeijan puolella ja ihaillaan sen kestävyyttä, sen rauhallista päättäväisyyttä. Kaikki tunnemme olevamme lähellä tätä taistelua. Kunnioitamme sitä suurta voimaa, joka vallitsee kehittyneessä työväenluokassamme."

RINTAMAITA LÄHEMPÄNÄ

Kittilästä siirrymme Korpilahdelle, jonka tapauksista meille kertoi pienviljelijä Heimo Virtanen. Hänen kanssaan keskustellessa tuli ajatelleeksi, miten äly, avarakat-

seisuus, suhteellisuudentaju ja huumori ovat yhä enemmän siirtymässä vapaamieliseltä porvaristolta työväenluokan omaisuudeksi. Yhteiskunnalliset muutokset heijastuvat yksilöissäkin.

Lakko tuli maaseudulle jonkin verran yllättäen, kertoi Heimo Virtanen. Ei ollut täyttä selvyyttä lakon päämääristä erittäinkin metsätyöläisten kohdalla, jotka eivät tienneet minkälaisesta palkankorotuksesta oli kysymys tai nousisiko heidän palkkansa ollenkaan. Aniharvat metsätyöläiset saattoivat seurata tilannetta lehdistä niin paljon, että olisivat tienneet yhtyä lakkoon. Muuttamat jäivät aluksi pois työstä, mutta koska tällä ei ollut suurta merkitystä, hekin palasivat työhön. Jos metsätyöläiset olisivat kaikkialla yhtyneet lakkoon, sillä olisi ollut huomattava vaikutus, sillä menossa oli paras hakkuuaika ja kelit loppumassa.

Kokoomuspuolueen ohjeiden mukaan Maataloustuottajain Keskusliitto julisti luovutuslakon, jatkoi Heimo Virtanen. Siinä ei millään tavalla pyrittykään korjaamaan maidon tuottajain asemaa, vaan se oli yksinomaan vastatoimenpide palkkatyöläisten liikkeelle. Meidän paikkakunnallamme pienviljelijäväestö käsitti mistä oli kysymys. Pariksi päiväksi valhepropagandalla saatiin maidon lähettäminen loppumaan, mutta ilman lakon loppettamisjulistustakin olisi maito lähtenyt kulkemaan. Kerrottiin, että tuottajien "lakkovahteja" oli mennyt pariin myymälään ja että toisessa kauppias heitti "vahdin" pihalle.

Pienviljelijäväestön keskuudessa järjestettiin keräystä, joka toi aika mukavan avun tovereille kaupunkiin. 5—6 poikaa lähti kuorma-autolla lenkille. Ennakolta ei mitään ollut ilmoitettu, mentiin vain taloihin ja sanottiin:

— Nyt ovat lakkolaiset liikkeellä. Muutamassa tunnissa saatiin 400—500 kiloa perunoita, 60 litran tonkka maitoa, sianlihaa, jauhoja ja leipää ja bensiinirahat.

Virkavallan suhtautuminen leipänsä puolesta taisteleviin työläisiin herätti aika paljon paheksumista. Vaikka itse oltiin tapahtumista syrjässä, ei hyväksytty sitä, miten esimerkiksi Jyväskylässä kohdeltiin lakkovartijoita silloinkin, kun he noudattivat hallitusvallan määräyksiä.

Tietojen saanti oli melko vaikeaa. Pari kolme kertaa tuli syrjäkylille Jyväskylässä painettua Palkkatyöläistä. Kun joku kävi kaupungissa, niin häneltä riennettiin kysymään mitä kuuluu. Radiotietoihin ei voitu luottaa, havaittiin, etteivät ne kaikistellen pidä paikkaansa. Samassa uutislähetyksessä saattoi olla ristiriitaisia tietoja. Tuli havaituksi, että on hyvin yksipuolista radion toiminta. Ei haluttu ottaa kuutelijain mielipiteitä huomioon, että olisi tiedotettu kaikki oikein.

Sosialidemokraatit ja kansandemokraatit olivat täysin yksimielisiä kaikissa lakkoon liittyvissä asioissa, keräyksissä ym. Mitään rakoilua ei ollut.

Korpilahdella ei ole muita teollisuuslaitoksia kuin Nurmisen saha, ja se seisoi. Taisi olla ensimmäinen lakko tällä sahalla. Sahanomistaja omistaa autolinjan ja se seisoi myös.

LEIKINLASKUA

Jyväskyläläinen ihmetteli sitä, että poliisi on lakon jälkeen syyttänyt erästä Taulumäellä ollutta siitä, että

tällä on ollut keppi. — Itsellä on konepistooli, vastassa olevalla ei saisi edes keppiä olla!

*

Kokoomuslehti Karjalaisen monisteet loppuivat nopeasti erästä kioskista Joensuussa, kun lakkolaiset rengasjonossa niitä noutivat. Hämeenlinnalaisen Hämeen Sanomien monisteessa N:o 12 on seuraava kiukkuinen ilmoitus: "Kun on käynyt ilmi, että jotkut kioskit ovat heittäneet monisteitamme paperikoriin, on niiden jakelu näille kioskeille lopetettu."

*

— Kattos meidän tehtaan piste-mikkoo, kun sekin on innolla mukana lakkotouhuissa, sanoi pakkaaja Sukka-tehtaalta, kun työntutkija katuvierellä seisoi ja paperille merkkasi marssijoiden lukumäärää.

Kutomatyöläisten Taisteluviesti, Tampere.

*

Tampereella naurettiin eilen illalla, kun STTn uutisissa ilmoitettiin, että täällä oli kokonaista 7.200 marssijaa. "Joo — mutta nehän olikin vasta pelkkiä kutomatyöläisiä", tuumi joku.

Kutomatyöläisten Taisteluviesti, Tampere.

*

— Nyt ne kovasti kalastavat poliiseja pois SAKsta.

— Niin tekevät. Ne huomasivat nyt vasta lakon aikana, ettei heidän sakissansa säily järjestys ilman virkavallan apua.

Metallityöläisten Lakko-Tulkki, Tampere.

*

Nykyinen sukupolvi elää liian kauan kun se saa kä-

vellä liian paljon raittiissa ilmassa, ei vapaudu platsia nuoremmille, tuumi suutari lakon aikana.

Sanansaattaja, Tampere.

*

Lakon alkupäivinä tuli järvenpääläisen lakkovahdin tietoon, että eräs rikkuriautoilija oli hamstrannut bensii- niä saunaansa, jossa sitä oli iso muuripata täynnä ja lisäksi useissa muissa avonaisissa astioissa. Oivan kons- tin oli siis mielestään keksinyt rikkuriautoilija, mutta vielä paremmin sytytti lakkovahdin aivoissa. Hän meni tekemään asiasta ilmoituksen kauppalan palopäällikölle ja arvata saattaa, millä ripeydellä ja teholla palo- päällikön oli asioihin puututtava. Työnhaluinen rikkuri sai todella työtä ja kiireellistä sellaista.

Palkkatyöläinen.

*

Joitakin lakossa olevia metsätyömiehiä on kerääntynyt jäälle talviongelle. Turkkiin pukeutunut herrasmies py- säyttää miesten kohdalla autonsa, kävelee jäälle pilkki- miesten luokse ja alkaa hyvin maireasti selostella yleis- lakon varjopuolia. Hetken kuunneltuaan virkkaa va- kava Parkkis-Pekka:

— Herra taitaa olla vähän samoilla asioilla kuin me- kin. Meinaan vaan . . . Kun mekin tässä yritämme noita tyhmempiä narrailla.

Palkkatyöläinen.

*

Joukko kokoomuksen nuoria on kaupungin hiekkalaa- tikolla. He ahtavat hiekkaa taskuihinsa ripotellakseen sitä liukkaille kaduille. Eräs palokuntalainen kävelee vaimonsa kanssa ohitse. Vaimo ihmettelee:

— Mitäs kummaa nuo poikaset meinaavat? Varas- tavatko he tuota hiekkaa?

— Lapset ovat lapsia, vastaa palokuntalainen, poika- set yrittävät lirimällä sammuttaa tulipaloa.

Palkkatyöläinen.

*

Lakkolaisten ja poliisien välillä on erään bensa-aseman luona sattunut valitettava välikohtaus. Kun kaikki on jälleen rauhallista, taputtelee muuan lakkolainen ratsu- poliisin hevosen päätä ja juttelee sille:

— Älä sinä humma hätäile. Kun nyt ensin tässä tap- pelemme tuolle sinun herrallesi palkankorotuksen, niin koetamme sitten järjestää sinullekin ylimääräisen kaura- annoksen.

Palkkatyöläinen.

*

Tammisaarella on Tammisaaren Säästöpankki oma- aloitteisesti ryhtynyt opastamaan uutta asiakaspolvea. Pankki on kääntynyt keskuslakkotoimikunnan puoleen ja ilmoittanut, että lakkolaisilla on tilaisuus ottaa vek- selivelkaa pankista. Vekseli on luja paperi kun siinä on kolme työmiehen nimeä.

Palkkatyöläinen.

*

Surullisen kuuluisa Lohjan "Kalkki-Petteri" on jälleen näyttänyt mahtiaan mm. kieltämällä myymästä lakossa oleville työläisille polttopuita. Eräs jo vuosikymmenet kalkkitehtaassa työskennellyt ja erittäin hyvänä miehe- nä tunnettu lakkolainen on ilman puita ja yrittää pyrkiä vuorineuvoksen puheille. Häntä ei päästetä. Kotiin kä- vellessään hän tapaa erään toisen lakkolaisen, jolle sa- noo:

— Joko sinä olet kuullut, että "Kalkki-Petteri" on kuollut?

— Älä nyt valehtele.

— No, se on niin totinen tosi kuin minä tässä seison. Nääs kun minä menin tuonne konttoriin ja pyysin päästä vuorineuvoksen puheille, niin siellä sanottiin, että "menkää helvettiin".

Palkkatyöläinen.

*

Kuopiolaisilla oli eilipäivänä kova bensiininostohalu. Kuinka ollakaan, niin kaikkien tupakansytyttimet olivat kuivuneet samanaikaisesti. Tämän vuoksi muodostui avoinna olevien bensiiniasemien edustalle pitkiä jonoja, joissa miehet seisoivat uskollisesti puolen litran pullot kainaloissaan. Koska paikalle muodostui pitkiä jonoja, lopettivat Shellin asemat toimintansa toistaiseksi toimitusvaikeuksien vuoksi.

Parisatapäinen bensiininostajajoukko herätti kuopolaisten huomiota ja niinpä savolainen huumori hersyi jonossa ja sen ulkopuolella. Ostajia oli niin paljon, että autot eivät päässeet paikalle, sillä kukin halusi pitää paikkansa jonossa ja vuorohan on jokaisella.

Palkkatyöläinen.

*

Aleksanterinkadulla on tehtävä tilaa kohta lähestyvälle kulkueelle. Kaiutinlaitteilla varustettu auto ajaa hiljalleen pitkin kätua ja kuuluttaa:

— Ajoneuvot pois Aleksanterinkadulta!

Jostain kulmasta Aleksanterinkadulle ajaa kaksi piiskavaunua. Kaiuttimesta kuuluu:

— Kaikki ajoneuvot pois Aleksanterinkadulta. Koskee myös piiskavaunuja!

Palkkatyöläinen.

Muuan kaveri oli saanut tässä eräänä päivänä Hakaniemessä hiekkaa toiseen kenkäänsä, mutta ei uskaltanut tyhjentää sitä kadulle, koska pelkäsi joutuvansa rikkuriksi, vaan käveli hiekanmurenet kengässään kotiin asti.

Palkkatyöläinen.

*

— Lähdetään tivoliin! sanoivat pikkupojat ja menivät Helsinginkadun alkupäähän, jossa autot ihmeellisiä kiemuroita tehden kiipeilivät liukasta mäkeä ylös. Kadunvieret olivat mustanaan kiinnostuneita katselijoita.

NEUVOTTELUT

Olemme tähän saakka sivuuttaneet lyhyin maininnoin asian, joka ennen muita kiinnosti lakkolaisia: SAKn ja työnantajain väliset neuvottelut, joissa hallitus esiintyi välittäjänä.

Hyvin tuore hallitus — sehän muodostettiin lakon jo alettua, maaliskuun 2 päivänä. Suurin osa ministereistä kylläkin oli jo entisen hallituksen jäseniä.

Maaliskuun 4 päivänä, joka muuten oli sunnuntai, hallitus kokoontui illalla kello 22.30 käsittelemään lakko-tilannetta. Pääministeri Fagerholm ja rahaministeri Simonen olivat aikaisemmin päivällä olleet kosketuksessa työnantajiin. Seuraavana päivänä oli jälleen istunto, jossa asetettiin sovittelulautakunta: pääjohtaja Teuvo Aura, tohtori Klaus Waris ja johtaja Aku Sumu. (Sumu on entinen SAKn puheenjohtaja.) Lautakunta kokoontui heti ja kutsui kuultavakseen molempien osapuolten edustajat.

Lautakunnan jäsenten nimistä leikattiin muuten heti vitsi: — Hoitelee se Aura maatalouden, Waris lento-liikenteen ja Sumu meriliikenteen, mutta miten käy muiden alojen?

VÄLITYSEHDOTUS

Sovittelulautakunta ahkeroi viikon. Sunnuntaina 11 päivänä sillä oli välitysehdotus valmiina; se esitettiin molemmille osapuolille ja näille varattiin vuorokausi miettimisaikaa ennen vastauksen antamista. Tällä välin ei esitystä annettu julkisuuteen.

Samaan aikaan kun SAKn edustajat olivat esittämässä vastaustaan sovittelulautakunnalle, selosti SAKn toinen puheenjohtaja Vihtori Rantanen Paasivuoren puistikossa parikymmentuhantiselle lakkolaisjoukolle päätöstä, jonka SAKn työvaliokunta oli vähän aikaisemmin tehnyt. SAKn kanta oli hylkäävä. Sovitteluesitys sisälsi tosin 12 markan palkankorotuksen, mutta tämä olisi hyvitetty työnantajille valtion kassasta: työnantajien lapsilisään maksama osuus olisi alennettu 4 prosentista 1 prosenttiin (prosentit lasketaan työnantajan palveluksessa olevien työntekijäin palkkojen yhteissummasta) ja lisäksi olisi alennettu heidän verojaan. Tämä olisi yhteensä tehnyt enemmän kuin 12 markan palkankorotus kaikille työntekijöille. Yleislakon tuloksena olisi ollut työnantajien tulojen lisääntyminen 2,6 miljardilla markalla vuodessa, ja kun tämä olisi tapahtunut valtion kustannuk-

sella, olisi se merkinnyt lisärasitusta työväestölle, joka on suurin veronmaksajaryhmä.

Muutkin sopimuskohdat olivat työläisille epäedullisia. Palkkatyöläinen tiivistä SAKn näkökohdat seuraavasti:

”Sovittelijain ehdotus olisi merkinnyt,

1) että työntekijät olisivat saaneet vuodenvaihteen hintainkorotuksen hyvityksenä 12 mkn (oppilaille 8 mkn) tuntipalkankorotuksen;

2) että työntekijäin olisi ollut luovuttava työehtosopimusten uusimisten yhteydessä esille tulevasta palkkainjärjestelystä, johon he ovat oikeutetut sen johdosta, että työn tuottavuus on lisääntynyt ja että kansantulo on noussut;

3) että palkankorotukset olisivat tapahtuneetkin valtion eli siis veronmaksajain kustannuksella;

4) että työnantajat olisivat saaneet lapsilisähelpotuksen ja veronalennuksen muodossa noin 2,6 miljardin markan vuotuisen lisähyödyn;

5) että kun koko hyökkäys palkansaajia vastaan aloitettiin valtion avustusten (subventioiden) poistamisvaatimuksella, niin niitä olisi nyt päinvastoin lisätty;

6) että hintojen jatkuvan nousun ehkäisemisestä ei olisi ollut mitään takeita.

Lakkolaisten kesken käydyissä keskusteluissa ihmeteltiin, oliko sovitteluesityksen tarkoituksena pelkkä pilkanteko. Pitihän kai työnantajille yhtä hyvin kuin hallituksen asettamille sovittelijoillekin olla etukäteen selvää, etteivät jo pitkälti toista viikkoa lakkotaistelua voitokkaasti käyneet työläiset suostuisi hyväksymään moisia antautumisehtoja ja asettumaan hävinneen asemaan. Lakon jatkaminen oli selvää. Nämä mielialat tulivat

ilmi niin suurissa joukkokokouksissa kuin ammattiosastojenkin keskustelutilaisuuksissa.

Ja sanomattakin on selvää, että työnantajain keskusliitto oli valmis hyväksymään esityksen, olihan se kuin heidän sanelemansa, kuten SAKn toinen sihteeri Uuno Hiironen Paasivuoren puistikossa pitämässään puheessa totesi.

Hallitus kokoontui seuraavana aamuna — siis maaliskuun 13 päivänä — harkitsemaan sovittelujen jatkamista. Tällä kertaa päätettiin sovintoa hieromaan kutsua edustajat suoraan työnantajien keskusliitosta ja SAKsta, minkä lisäksi hallitus lähetti kaksi ministeriä seuraamaan neuvotteluja. Neuvotteluissa toimi puheenjohtajana Teuvo Aura. Neuvottelut aloitettiin samana iltana. Niiden ohella hallituksen keskuudestaan asettama ministerivaliokunta, jonka puheenjohtajana toimi pääministeri Fagerholm, tutki asiaa asiantuntijain avustamana, kuten ilmoitettiin. SAKn edustajia kutsuttiin tuon tuostakin ministerivaliokunnan kuultavaksi.

Pääministeri Fagerholm lausui eduskunnassa näistä neuvotteluista seuraavaa:

”Uudet neuvottelut saatiinkin käyntiin sen jälkeen kun osapuolet pääministerin kanssa keskusteltuaan olivat selittäneet olevansa valmiit jatkamaan neuvotteluja, joissa myös hallitus olisi edustettuna. Hallituksen edustajina näissä neuvotteluissa olivat aluksi valtiovarainministeri Simonen ja kauppa- ja teollisuusministeri Kleemola sekä loppuvaiheessa myös pääministeri. Nämä neuvottelut, joita käytiin hyvin kiinteästi ja joissa tapahtui monta dramaattista käännettä, johtivat lopulta maanantaita vasten yöllä siihen, että voitiin todeta yleislakon loppuvan tiistaiamuna kello 6.

On luonnollisesti hiukan epätavallista, että hallitus suoranaisesti esiintyy välitysmiehenä työmarkkinariidassa, mutta kun oli kysymys tätä suuruusluokkaa olevasta konfliktista ja kun kaikki muut välitysmenettelyt jo olivat käytetyt, ei muodollisuuksista voitu pitää kovin suurta lukua. Lisäksi oli ilmeistä, että lopullinen välitysehdotus tulisi sisältämään myös lupauksia hallituksen taholta.”

RATKAISU

Maaliskuun 15 päivänä SAKn keskuslakkotoimikunta päätti, että ellei neuvotteluissa maaliskuun 18 päivään kello 18:aan mennessä tapahtuisi sovintoon johtavia ratkaisuja, lakkoa laajennettaisiin lopettamalla teollisuuslaitosten ja niiden konttorien lämmitys maaliskuun 19 päivän aamusta lähtien, ja samalla aloitettaisiin niiden teollisuuslaitosten erikoisuunien jäähdytys, joiden lämmitys oli ollut lakon ulkopuolella.

Maaliskuun 19 päivänä julistettiin öljy-yhtiöiden ja jakeluasemien työt uudelleen lakon alaisiksi niiden rikotua valtioneuvoston suositusta polttoaineen jakelusta.

Samalla lähestyivät lakon lopettamisesta käydyt neuvottelut ratkaisuaan. Maaliskuun 18 päivänä sunnuntaina olivat SAKn ja työnantajien edustajat iltapäivällä vuoronperään selostamassa kantaansa ministerivaliokunnalle, joka illalla ilmoitti tulevansa esittämään välitysehdotuksen ja vaati siihen vastausta jo samana yönä.

Siitä tuli jälleen radion ääressä istumista Suomen

kansalle. Tällä kertaa kuuntelijoita lienee ollut enemmän kuin lakon alkamista edeltäneenä yönä.

Radio soitti äänilevyjä ja kello 0.20 ilmoitettiin, että hallitus oli vaatinut välitysehdotuksensa hyväksymistä muuttamattomana, muussa tapauksessa se katsoisi mahdollisuutensa tilanteen selvittämiseksi loppuun käytyiksi. Kello yhteen mennessä oli kummankin puolen annettava joko hyväksyvä tai hylkäävä vastaus. Kello 01.50 ilmoitettiin vastausten antamisen "sattuneesta syystä" myöhästyneen. Uusi tiedonanto luvattiin kello kahden jälkeen. Se tuli kuitenkin vasta kello 03.33 ja kuului seuraavasti:

"Yleislakko päättyy tiistai-aamuna kello 6. Lakon päätymiseen johtaneista neuvotteluista on hallituksen taholta annettu seuraava tiedotus:

Hallituksen lopulliseen välitysehdotukseen on STK vastannut myöntävästi. SAK on myös vastannut myöntävästi tähän välitysehdotukseen, joka koskee SAKn ja STKn välisiä palkkaerimielisyyksiä. SAK edellyttää, että vastaavanlaisista järjestelyistä voidaan sopia myös muilla kuin STKn alaisilla työaloilla ennen kello 18 maanantai-iltana. Hyväksytyn välitysehdotuksen mukaisesti yleislakko loppuu tiistai-aamuna kello 6.

SAK katsoo voivansa siinä tapauksessa lopettaa yleislakon, jos kaikkien niiden alojen kohdalla, jotka ovat liittyneet yleislakkoon, ratkaisu saadaan maanantaina kello 18 mennessä. SAKn työvaliokunta kokoontuu tänään kello 10 käsittelemään asiaa."

Lisäneuvottelut sujuivat suotuisasti ja maanantaina kello 17 Paasivuorenkadun puistikossa saattoi SAKn puheenjohtaja Antikainen lausua:

"Minulla on suuri ja iloinen tehtävä ilmoittaa teille,

helsinkiläiset taistelutoverit, että maassa 19 vuorokautta jatkunut yleislakko päättyy huomisaamuna kello 6."

Lakon lopettamissopimuksen teksti oli seuraava:

"Suomen Työnantajain Keskusliitto ja Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliitto ovat yleislakon lopettamiseksi sopineet seuraavasta suosituksesta jäsenliitoilleen:

1. Sekä aika- että suorituspalkkatyössä oleville maksetaan 12 markan suuruinen korotus tunnilta, lukuunottamatta alle 18-vuotiaita, harjoittelijoita ja oppilaita, joille korotus on 8 markkaa tunnilta. Viikkopalkalla ja kuukausipalkalla työskentelevien korotukset lasketaan käyttämällä edellisten kohdalla kertoimena lukua 47 ja jälkimmäisten kohdalla lukua 200.

Tämä korotus maksetaan sen tilikauden alusta lukien, joka ensiksi alkaa yleislakon päättymisestä ja töiden aloittamisesta.

2. Välittömästi tämän sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen keskusliitot tekevät sekä avoinna olevia että kuluun kevään aikana uudistettavia työehtosopimuksia koskevan runkosopimuksen, jolloin kumpikin keskusliitto tulee myötävaikuttamaan siihen, että avoinna olevia työehtosopimuksia koskevat neuvottelut saadaan suoritetuksi loppuun kuukauden kuluessa lakon päättymisestä sekä että työehtosopimusten palkkaperusteista sovit- taessa otetaan huomioon kansantulon lisääntymisen, kannattavuuden ja työn tuottavuuden sallimat mahdollisuudet.

3. Keskusliittojen välillä marraskuun 28 päivänä 1955 sovittu suositus palkkojen tarkistamisesta elinkustan- nusten muutosten johdosta otetaan solmittaviin uusiin työehtosopimukseen, kuitenkin siten muutettuna, että perusindeksinä pidetään indeksilukua 107.

4. Yleislakko lopetetaan tiistaina maaliskuun 20 päivänä 1956 kello 6.00. Samalla aikamäärällä lopetetaan kaikki saarto. yms. laksoon liittyvät toimenpiteet.

5. Työnantajat ryhtyvät toimenpiteisiin töiden saat- tamiseksi asianomaisissa laitoksissa mahdollisimman pian käyntiin.

6. Keskusliitot sopivat siitä, että kaikista laksoon liit- tyvistä rangaistus- ja syytetoimenpiteistä sekä muista vaatimuksista, jotka koskevat työehtosopimuksia tai yk- sityisen palkansaajan työsuhdetta ja siihen liittyviä oi- keuksia, luovutaan;

että ne työntekijät, jotka ilmoittautuvat työhön maa- nantaihin maaliskuun 26 päivään 1956 mennessä, ote- taan työhön vanhoina työntekijöinä;

ettei puolin ja toisin harjoiteta mitään painostustoi- menpiteitä lakon johdosta lakon päättymisen jälkeen.”

VOITTO

Tämä sopimus, lausui Antikainen edellämäinitussa pu- heessaan, merkitsi palkansaajille täydellistä voittoa.”Me olemme kyenneet osoittamaan kaikille maamme palkan- saajille, yleiselle mielipiteelle ja myöskin vastustajillem- me sekä maamme rajojen ulkopuolellakin, että SAK ja sen piirissä olevat työntekijät kykenevät aina ja kaikissa olosuhteissa toimimaan ja taistelemaankin, jos niin tar- vitaan, työn kunnian, järjestömme aseman ja palkansaa- jien turvallisuuden puolesta. — SAK on näyttänyt maa- ilmalle, että sitä ei murreta.”

Samassa Paasivuoren puistikon tilaisuudessa puhui myös rakennustöväen liiton puheenjohtaja Aarne Saari- nen, joka lausui:

”Me olemme jälleen saaneet kouraantuntuvaa opetus- ta siitä, että työväki ei voi nykyisten yhteiskunnallisten omistussuhteiden vallitessa puolustaa ja parantaa ta- loudellista ja sosiaalista asemaansa ilman taistelua ja jatkuvaa päättävää taisteluvalmiutta. Kokemus on myös vahvistanut sen tosiasian, että pienviljelijäin ja heihin verrattavien väestökerrosten keskinäinen solidaarisuus ja yhtenäisyys on välttämätön voiton saavuttamiseksi.

Taistelumme osoittaa, että pääomapiirit eivät luovuta työväelle pienintäkään etua ilman kovaa taistelua. Nämä piirit ovat jo ehtineet taistelun kuluessa usuttaa poliisit kohtuullisista vaatimuksistaan taistelevien työläisten kimppuun, ikäänkuin poliisien luonnollisena tehtävänä olisi aina puolustaa vain suurpääoman etuja ja suojella niitä muutamia halpamaisia yksilöitä, jotka alentuvat lakon rikkureiksi ja työläisten yhteisen asian pettureiksi.

Nämä piirit ovat ryhtyneet kaikkiin voimin manaamaan esille myös uutta lapuanliikettä ja suojeluskuntia am- mattiyhdistysliikkeemme väkivaltaista nujertamista sil- mälläpitäen ja perustuslakiemme suomien kansalaisoi- keuksien maahan polkemiseksi 1930-luvun malliin.

Nämä ilmiöt opettakoot nyt jokaista palkkatyöntekijää näkemään pääomapiirien todellisen luonteen ja heidän katkeran työläisvihamielisyytensä, joka kohdistuu kaik- kia palkkatyöntekijöitä vastaan heidän puolueasentees- taan riippumatta. Koko maamme porvarillinen sanoma- lehdistö ja Suomen Tietotoimisto ovat osaltaan tehneet parhaansa tuen antamiseksi työtätekevien ihmisten pääviholliselle, pääomalle. Tämä on jokaisessa työläis-

kodissa pidettävä nyt mielessä sanomalehtitilauksia uusittaessa.

Toverit! Kymmenet tuhannet palkkatyöntekijät ovat nyt voineet omakohtaisesti kokea taistelun, ammattiyhdistysliikkeen, järjestäytyneen joukkovoiman ja yhtenäisen toiminnan merkityksen. He ovat tulleet vakuutetuiksi siitä, että SAKn punainen jäsenkirja on arvokas kirja, jonka jatkuva kunnossapitäminen kannattaa ja että se on jokaisen itsetuntoisen ja työläisarvostaan kiinnipitävän työläisen kunnia-asia.

Olen aikaisemmin mm. tältä paikalta ilmaissut käsitykseni siitä, että tässä kovassa taistelussa saavutetulla yksimielisyydellä täytyy olla myös pysyviä myönteisiä vaikutuksia koko ammattiyhdistysliikkeessämme. Se merkitsee, että kaikki SAKn järjestövoiman kasvua ja yksimielisyyttä haittaavat tekijät olisi vakavasti tutkittava ja myös poistettava. Meillä on nyt olemassa kaikki suotuisat edellytykset luoda SAKsta nykyistä paljon suurempi voimatekijä yhteiskunnassamme.

Taistelumme on osoittanut, että järjestövoimamme ei läheskään vielä vastaa työväen todellista voimaa, että käyttämättömänä ovat vielä suuret voimareservit, joista suurin osa on ollut uskollisesti taistelussa mukana ja jotka nyt on saatava järjestömmme riveihin. Siten voimme tulevaisuudessa asettaa työnantajan rintamaa vastaan nykyistä suuremman iskuvoiman.

Toverit! Meillä ei ole syytä pahoitella sitä, että menestys taloudellisiin kokonaistavoitteisiin nähden ei muodostunut sataprosenttiseksi. Me olemme voittaneet paljon enemmän kuin mitä sopimustekstistä voidaan lukea. Keskinäinen luottamus on kasvanut, yhtenäisyys lujittunut ja usko työväen omiin voimiin vahvistunut. Se on

paljon ja sitä työnantajat ovatkin eniten pelänneet, ja siksi me olemme perineet suuren ja pysyvän voiton.

Toverit! Meidän on jatkuvasti vaalittava yhtenäisyyttämme kuin silmäteräämme, sillä vain sen kautta voi työväenluokka toteuttaa historiallisen tehtävänsä taistelussa kansanvallan ja valoisamman tulevaisuuden puolesta."

LAKKOMIETTEITÄ EDUSKUNNASSA

Lakon päätyttyä käytiin sen johdosta eduskunnassa laaja keskustelu. Parvekkeet olivat täynnä jännittyneenä kuuntelevaa yleisöä; keskustelu myöskin radioitiin, ja voidaan sanoa melkein koko Suomen kansan istuneen sinä iltana muut toimensa jättäneenä radiovastaanottimien ääressä.

Lähes 14 tuntia kestäneestä väittelystä poimimme tähän kohtia, jotka tuovat esille oleellisinta eri puolueiden suhtautumisessa lakkoon.

Kansandemokraattisen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Hertta Kuusinen lausui mm.:

"Lakko on vakava asia, jolla ei leikitellä ja johon työläiset eivät tartu, ellei ole suoranaista pakkoa. Mutta työläiset ovat entistä paremmin oppineet tuntemaan todellisen vastustajansa, suurpääoman ja sen käyttämät keinot. He ovat oppineet paremmin tuntemaan myös itsensä ja toisensa, yhteistuntonsa ja yhtenäisen toimintansa mahdollisuudet. He ovat myös nähneet, miten tarpeellinen on vapaus, vaikka taloudellisten ja muiden etu-

oikeuksien rajoittama, järjestäytymis-, kokoontumis- ja toimintavapaus.

Työväestö on tässä vakavassa tilanteessa osoittanut järjestyneen joukkovoimansa mahdin. Tiedän varmasti, että moni sosialidemokraattinen tai puolueeton toverimme on lakkolaisten riveissä kummastellut esimerkiksi kommunistien ja muiden kansandemokraatteihin lukeutuvien työläisten ja heidän edustajainsa SAKn lakolle antamaa epäröimätöntä kannatusta, mutta myös sitä "malttia" jonka SAK julisti valtiksi ja jota viime mainittu taistelun kuluessa osoittivat. Hämmästyksellä johtuu yksinomaan oikeiston harjoittamasta vääristelystä, joka on alituisen toistettuna syöpynyt monien mieliin. Me kansandemokraatit olemme mukana jokaisessa toimenpiteessä, joka tarkoittaa työtätekevien ihmisten etujen puolustamista. Ja me luotamme vain työväenluokan järjestyneeseen joukkovoimaan sekä siihen etujen yhtenäisyyteen, joka sitoo työläiset, pienviljelijät, henkisen työn tekijät ja muut työtätekevät yhteen rintamaan näitä kaikkia polkevaa pääomaa sekä sen taantumuksellisia poliittisia pyyteitä vastaan.

Edessä olevat vaiheet osoittavat varmaan entistä useimmille keskikerrokseen kuuluville ryhmille, että työläiset ovat taistelleet heidänkin puolestaan. En tarkoita vain niitä viran- ja toimenhaltijoita ja muita palkansaa-jia, jotka lakkoon yhtymättä nyt saavat korotuksensa. Myös pienviljelijät, joista osa käy palkkatyössä, ovat havaitseva, että heidän asemansa riippuu ratkaisevasti työväenluokan puolustuskyvystä, elintasosta, työllisyydestä ja sosiaalisista eduista, mikä kaikki koituu myös vähävaraisen maalaisväestön hyväksi. Sen vuoksi näiden kerrosten ja niiden edustajien olisi pidettävä yhtä niin

taloudellisesti kuin poliittisestikin. Sitä tietä voitaisiin suurpääoman valtaa vähentää ja saada tuotannon noususta johtuva hyöty koko kansan hyväksi."

Sosialidemokraattisen ryhmän puheenjohtajan Gunnar Henrikssonin lausunto oli verraten lyhyt. Hän piti lakkoa oikeutettuna, katsoi sen sujuneen rauhallisesti ja antoi hallitukselle tunnustuksen sen toimenpiteistä.

Kusti Eskola, maalaisliiton ryhmän puheenjohtaja, moitiskeli SAKta perustuslain rikkomisesta, Palkkatyöläistä harhaanjohtavista tiedoista, lakkolaisia laittomuuksista — "ainoa ilonaihe näissä murheellisissa laittomuuksissa on se, että niiden kautta selvisi kansalle, missä hengessä SAKn tämän hetken johtajat suomalaista yhteiskuntaa rakentavat" — ja hallitusta epävarmuudesta.

Kokoomuksen näkemys, jonka esitti ryhmän puheenjohtaja Felix Seppälä, oli seuraavanlainen:

"Suomen kansa on nyt kokenut yleislakon seuraukset, sillä menestyksestään ja vallastaan huumautuneet SAKn johtohenkilöt tahtoivat viidennen kerran uhattuaan myös toteuttaa yleislakon. Valtiomme 4 miljoonaa kansalaista pakotettiin taipumaan hyvin pienen vähemmistön, ehkä vain muutamien järjestöjen johtohenkilöiden tahtoon. Kuinka ratkaiseva osuus tähän kaikkeen on ollut eräiden johtavien yksilöiden vallanhimolla ja itsetehostuksella, selvinnee aikanaan. Joka tapauksessa se ei ole ollut vähäinen."

Tästä poikkesi jonkin verran ruotsalaisen Österholmin mielipide:

"Yleislakon käyttämistä taisteluaseena palkkariidassa ei voi selittää muulla tavalla kuin että SAKn taholla ei riittävässä määrässä otettu lukuun sitä, että leikki voi

muuttua vakavaksi ja että todellakin saataisiin kokea sen vaikutukset eri tahoilla. On vaikeata vapautua siitä vaikutelmasta, että kohtalokas ratkaisu tapahtui niin sanoaksemme vahingossa, että se oli huonosti harkittu toimenpide, jonka vaarat olivat selvillä vasta sitten, kun vyöry oli jo päässyt alkuun eikä sitä enää voitu pysäyttää."

LAKON JÄLKEEN

Tämän esityksen puitteisiin ei kuulu lakon jälkeisen palkka- ja hintapolitiikan kehitys. Mainittakoon vain lyhyesti, että SAKn kanta uusiin hintojen korotuksiin nähdessä on ollut jyrkästi tuomitseva ja että mm. puheenjohtaja Antikainen on useissa puheissaan varoittanut uusista hyökkäyksistä työntekijäin elintasoja vastaan. Taloudellisia kysymyksiä käsiteltiin perinpohjaisesti kesäkuussa kokoontuneessa SAKn edustajakokouksessa ja todettiin, että työväenluokan on puolustettava elintasoaan.

Mutta eräs toinen lakon jälkeinen ilmiö vaatii muuttaman sanan, nimittäin syytteiden nostaminen lakon aikaisten tapahtumien johdosta. Lakon lopettamissopimuksessa sanottiin selvästi, että kaikista lakkoon liittyvistä rangaistus- ja syytetoimenpiteistä luovutaan. Tätä kohtaa on haluttu tulkita ahtaasti siten, että se koskisi vain työsuhteisiin liittyviä seikkoja, kun taas monet lakon aikaiset tapahtumat muka ovat "kriminaaliluontoi-

sia" ja käsiteltävä oikeusistuimissa "tavallisessa järjestyksessä", kuten sanonta kuuluu. Syytteeseen on pantu henkilöitä, jotka ovat sattumalta olleet paikalla silloin, kun joitakin yhteenottoja poliisin kanssa on tapahtunut. Tällainen summittainen "oikeudenjako" luonnollisesti herättää mitä suurimman turvattomuuden tunteen.

Jo maaliskuun 23 päivänä pidätettiin Oulussa neljä lakkoon osallistunutta henkilöä ja suoritettiin lukuisia poliisikuulusteluja. Tampereella, Jyväskylässä, Kuopiossa, Helsingissä ym. ryhdyttiin myös panemaan toimeen poliisikuulusteluja ja nostettiin syytteitä; ainakin Jyväskylässä ja Turussa on tehty syyte kapinasta! "Kapinanteikijöitä" on Jyväskylässä ollut syyttäjän havaintojen mukaan neljä ja Turussa neljätoista.

SAKn edustajakokous käsitteli asiaa ja lausui päätöksessään mm. seuraavaa:

"SAKn edustajakokous korostaa sitä, että nykypäivien yhteiskuntaa ei voida rakentaa oikeudellisesti tulkinnanvaraisiin käsityksiin perustuvien kosto- ja rankaisutoimenpiteiden varaan. Tilanteen vakavuus ja kansallisen yksimielisyyden vaatimukset tulisi nykyisessä tilanteessa tajuta eri yhteiskunta- ja kansalaispiireissä oikein. SAK ei ole milloinkaan puolustanut eikä halua nykytilanteessakaan puolustaa lainvastaista toimintaa, mutta korostamme sitä, että vastuutaan tuntevaa työväestöä ei tarvita yhteiskunnassamme syytettynä, vaan myönteisenä tekijänä välttämättömässä yhteiskunnallisessa rakennustyössä.

Nykyisissä taloudellisissa ja yhteiskunnallisissa olosuhteissa olisi kohtalokasta, jos yleislakon jälkeen vahvistuneet taantumukselliset ja poliittisluontoiset pyrki-

mykset johtaisivat siihen, että ammattiyhdistysliike pakotettaisiin puolustustaisteluun.

Koska maassa on käynnissä laajoja kuulusteluja ja nostetaan lukuisia syytteitä yleislakon aikaisista tapah-
tumista siitä huolimatta, että useimmissa esillä olevissa tapauksissa ei voida havaita tapahtuneen suoranaisesti lainvastaista toimintaa, velvoittaa SAKn VII edustajakokous SAKn työvaliokunnan kääntymään valtioneuvoston puoleen vetoomuksella, että yleislakon jälkeen seuranneeseen, suuressa määrin poliittiseksi muodostuneeseen kuulustelu- ja syytekampanjaan kiinnitettäisiin kaikkea asian vakavuuden ja sen työmarkkinajärjestöjen asemaa vahingoittavan merkityksen vaatimaa huomiota.”

Paljon paheksuntaa herätti myös se työnantajien tulkinta, että vuosilomalain mukaan heillä olisi oikeus lyhentää työntekijäin kesälomaa kahdella päivällä lakon aikaisen poissaolon vuoksi.

OIKEUDENKÄYNNIT

Kesällä ja syksyllä vireille pannut oikeudenkäynnit lakkolaisia vastaan herättivät mielenkuohua ja suuttomusta työläisten keskuudessa. Vedottiin SAKn johtoon. Edustajakokouksessa kesäkuussa valittiinkin lähetystö, joka kävi hallituksen puheilla esittämässä, että syytetöimenpiteistä luovuttaisiin. Käynti jäi tehottomaksi.

Samaan aikaan kun Helsingin raastuvanoikeus kävi

käräjiä lakkolaisia vastaan syyskuun 8 pnä, kokoontui Senaatintorille, raastuvanoikeuden rakennuksen edustalle tuhansia työläisiä. Pidettiin puheita joiden sisältö oli suurin piirtein tämä: — Haastakaa meidät kaikki oikeuteen eikä muutamia, samalla tavoin olemme kaikki olleet lakossa. Jos ollaan syyllisiä niin sitten ollaan sitä kaikki, mutta jos me täällä torilla olemme syyttömiä, niin sitten ovat nuokin jotka nyt ovat tuolla raastuvassa, eivät he ole tehneet sen pahempaa kuin mekään.

Sosialidemokraattiset lehdet kirjoittivat, että oikeusjutut olivat paisuneet suhdattomuuksiin, ettei kapinasta — jotkut syytteethän nostettiin kapinasta! — tässä jutussa voida puhua muuten kuin lainausmerkeissä. Mutta jos syytetyt kapinapykälien mukaan tuomittaisiin, niin he voisivat siitä ylpeillä.

Työläiset eivät kuitenkaan voineet hyväksyä sitä, että jotkut heidän tovereistaan joutuisivat kärsimään marttyyrin kohtalon aikana, jolloin pääministeri ja puolet hallituksen jäsenistä olivat sosialidemokraatteja. Monilla työpaikoilla pidettiin vastalausemielenosoituksiksi työnteisauksia. Solidaarisuuden tunne pakotti tekemään jotakin syytettyjen toverien hyväksi, etteivät he ja heidän perheensä joutuisi syyttömästi tuomituiksi.

ASKEL UUTEEN

Maaliskuun 20 päivän aamuna mentiin iloisin mielin työhön. Helsingissä kulkivat jo raitiovaunut muutamilla linjoilla — lumen ja jään tukkimia raiteita oli lakkotoi-

mikunnan luvalla jo edellisenä yönä puhdisteltu — ja toisia linjoja hoitivat aluksi bussit. Sanomalehdet eivät vielä ilmestyneet, sillä kirjatyöntekijät olivat lakossa yleislakosta riippumatta, ja he allekirjoittivat uuden työehtosopimuksen vasta maaliskuun 22 päivänä. Kaikki lehdet ehättivät heti kirjatyöntekijäin lakon päätyttyä julkaisemaan mikä minkinlaisen pienen numeron, mutta vasta seuraavana aamuna saatiin ”oikeita” lehtiä.

— Toisenlaista oli työpaikoilla lakon jälkeen, kertoi eräs tamperelainen toveri. — Ei ollut sitä entistä kyräilyä eikä piikittelyä. Reilusti suhtauduttiin toinen toisiinsa ja puhuttiin vapaasti keskenään yhteisistä asioista.

Toisenlainen sävy oli lehdissäkin. Porvarilehdet täynnä kiukkuista parjausta, työväenlehdet maltillisina ja toisiinsa korrektisti suhtautuvina.

Työväenjärjestöjen kokoukset saivat uutta eloa. Lakon kokemuksista riitti pohtimista, ja itse asiassa lakko loi työväenliikkeen kaikilla aloilla uuden tilanteen, josta vielä oli vaikea sanoa muuta varmaa kuin että se oli entistä suotuisampi ja lupasi ehkä suuriakin voittoja vastaisuudessa, jos kaikkia mahdollisuuksia oikein osattaisiin käyttää hyväksi.

Työnantajat halusivat näyttää työläisille, ettei lakosta muka ollut hyötyä. Hallituksen myötävaikutuksella pantiin jo kesällä toimeen hinnankorotuksia, jotka nielaisivat palkankorotukset, ja kunnallisvaalien jälkeen aloitettiin ”vakauttaminen” poikkeuksellisten suurten elintarvikkeiden hinnankorotusten muodossa. Tämä oli alkunä uuiin palkkaliikkeisiin. Tämän kirjan oikovedosten painoon mennessä kokoontuu Helsingissä työväentalon edustalla jälleen työläisten kokous, kokoonkutsujana

Suur-Helsingin Ammatillinen Paikallisjärjestö, ja kokouksessa tulee puhumaan SAKn toinen puheenjohtaja Vihtori Rantanen.

Taistelua toimeentulosta käydään jatkuvasti — työnantajat omaisuuksiensa ja valtiovallan mahdolla, työläiset järjestöjensä voimalla.